BRĪNUMZEME

PASAULES TAUTU PASAKAS

AIJS UN ZELTA TABAKDOZE

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Brīnumzemes pasakas
Baltkrievu tautas pasakas
Aijs un zelta tabakdoze

Pasakas par dzīvniekiem ; Raiba vistiņa ; Muša nebēdne ; Kaķis, gailītis un lapsa ; Kā vistiņa gailīti izglāba ; Smilga un zvirbulis ; Viegla maize ; Ka runcis zvērus nobiedēja ; Dzenis, lapsa un vārna ; Zvirbulis un pele ; Suns un vilks ; Zemnieks, lācis un lapsa ; Dzirnaviņas Suns mednieks ; Pasaka par vērsi un viņa draugiem ; Vecais zirgs ; Lapsa un strazds ; Kāpēc vilkiem no zvaniņa bail ; **Varoniskās un brīnumu pasakas** ; Tēva dāvana ; Aijs un zelta tabakdoze ; Burvju spēlmanis ; Atraitnes dēls ; Mantkārīgais bagātnieks ; Zaldāts janka ; Atdod man to, ko mājās neesi atstājis ; Burvju stabule ; Andrejs visugudrais ; Kā Jānis velnus izmuļķoja ; Trimdēls bezvārdis ; Zaglīgais velns ; Lācis ; **Sadzīves pasakas un nostāsti** ; Vecais tēvs ; Kā zemnieks cara ģenerāli pārmācīja ; No zagta paēdis nebūsi ; Kungam mācība ; Vīrs un sieva ; Kā Stepītis ar kungu runāja ; Nevis spēks, bet drosme ; Kā kungu apsveica ; Kā ksendzi izārstējās.

Izdevniecība «Liesma» 1977
Redaktore S.Peipiņa. Mākslinieciskais redaktors H.Purviņš.
Tehniskā redaktore L.Engere. Korektore K.Rumbēna
No baltkrievu valodas tulkojis Aivars Sprūdžs
Ilustrējis Aivars Sprūdžs

- Pasakas par dzīvniekiem
  - Raiba vistiņa
  - Muša nebēdne
  - Kaķis, gailītis un lapsa
  - Kā vistiņa gailīti izglāba
  - Smilga un zvirbulis
  - Viegla maize
  - Ka runcis zvērus nobiedēja
  - Dzenis, lapsa un vārna
  - Zvirbulis un pele
  - Suns un vilks
  - Zemnieks, lācis un lapsa
  - Dzirnaviņas
  - Suns mednieks
  - Pasaka par vērsi un viņa draugiem
  - Vecais zirgs

    - Lapsa un strazds
    - Kāpēc vilkiem no zaniņa bail
- Varoniskās un brīnumu pasakas
    - Tēva dāvana
    - Aijs un zelta tabakdoze
    - Burvju spēlmanis
    - Atraitnes dēls
    - Mantkārīgais bagātnieks
    - Zaldāts janka
    - Atdod man to, ko mājās neesi atstājis
    - Burvju stabule
    - Andrejs visugudrais
    - Kā Jānis velnus izmuļķoja
    - Trimdēls bezvārdis
    - Zaglīgais velns
    - Lācis
- Sadzīves pasakas uim nostāsti
    - Vecais tēvs
    - Kā zemnieks cara ģenerāli pārmācīja
    - No zagta paēdis nebūsi
    - Kungam macība
    - Vīrs un sieva
    - Kā Stepītis ar kungu runāja
    - Nevis spēks, bet drosme
    - Kā kungu apsveica
    - Kā ksendzi izārstējās.

Pasakas par dzīvniekiem

Raiba vistiņa

Reiz dzīvoja vecaistēvs un vecāmāte. Viņiem bija raiba vistiņa. Vistiņa piedēja pilnu pacepli olu. Vecāmāte savāca olas māla podā un nolika uz kuldas. Skrēja garām pele, pasita ar asti, pods nogāzās zemē, olas saplīsa.

Vecaistēvs raud, vecāmāte raud, vārti čikst, skaidas pa gaisu švīkst, vistiņa kladzina, zosis gāgā, suņi rej…

Iet garām vilks.

— Vecotēv, vecomāt, ko jūs raudat?

— Kā gan mums neraudāt? Bija mums raiba vistiņa. Piedēja pilnu pacepli olu. Vecāmāte savāca olas māla podā un nolika uz kuldas. Skrēja garām pele, pasita ar asti, pods nogāzās zemē. olas saplīsa.

Nu arī vilks kauc līdzi aiz žēlabām.

Iet garām lācis.

— Vilk, ko tu kauc?

— Kā gan lai nekaucu? Dzīvoja vecaistēvs un vecāmāte. Viņiem bija raiba vistiņa. Vistiņa piedēja pilnu pacepli olu. Vecāmāte savāca olas podā un nolika uz kuldas. Skrēja garām pele, pasita ar asti, pods nogāzās zemē, olas saplīsa. Vecaistēvs raud, vecāmāte raud, vārti čikst, skaidas pa gaisu švīkst, vistiņa kladzina, žagatas žadzina, zosis gāgā, suņi rej. Bet es riet nemāku, tāpēc kaucu.

Noklausījās lācis pasaku un aiz bēdām norāva sev asti. Tā arī dzīvo kopš tā laika strupastis.

Muša nebēdne

Reiz dzīvoja muša nebēdne. Viņai bija rati un seši odi. Aizjūdza muša nebēdne odus ratiem priekšā, paņēma grožus un pātagu riekšā un izbrauca zaļumos.

Brauc šī pa ceļu, pa lielceļu plato; tek pelīte pretī.

— Labdien, kundzīt cienītāl Kā tevi godāt, kā vārdā saukt?

— Es — muša nebēdne. Bet kas tu tāda?

— Es — gar plauktiem skrapstoņa.

— Sēdies ratos, brauksim kopā!

Brauc šīs pa ceļu, pa lielceļu plato, lec vardīte pretī.

— Labdien! Kā jūs godāt, kā vārdā saukt?

— Es — muša nebēdne. Es — gar plauktiem skrapstoņa. Bet kas tu tāda?

— Es — gar dīķiem kurkstētā ja.

— Sēdies ratos, brauksim kopā!

Brauc šis pa ceļu, pa lielceļu plato, sēž vāvere zarā.

— Labdien! Kā jūs godāt, kā vārdā saukt?

— Es — muša nebēdne. Es — gar plauktiem skrapstoņa. Es — gar dīķiem kurkstētāja. Bet kas tu tāda?

— Es — pa eglēm lēkātāja.

— Sēdies ratos, brauksim kopā!

Brauc šīs pa ceļu, pa lielceļu plato, lec zaķītis pretī.

— Labdien! Kā jūs godāt, kā vārdā saukt?

— Es — muša nebēdne. Es — gar plauktiem skrapstoņa. — Es gar dīķiem kurkstētāja. Es — pa eglēm lēkātāja. Bet kas tu tāds?

— Es — pār ceļu ļek-ļek-ļek!

— Sēdies ratos, brauksim kopā!

Brauc šie pa ceļu, pa lielceļu plato, skrien pretī vilks.

— Labdien! Kā jūs godāt, kā vārdā saukt?

— Es muša nebēdne. Es — gar plauktiem skrapstoņa. Es — gar dīķiem kurkstētāja. Es — pa eglēm lēkātāja. Es — pār ceju ļek-ļek-ļek! Bet kas tu tāds?

— Es — izsalcis vilks! Ham!…

Un aprija braucējus ar visiem ratiem.

Kaķis, gailītis un lapsa

Reiz dzīvoja kaķītis un gailītis. Dzīvoja labi, saticīgi. Kaķītis gāja medībās, bet gailītis vārīja azaidu, slaucīja istabiņu, dziedāja dziesmiņas.

Kādudien kaķītis aizgāja medībās, gailītis aizslēdza durvis un sāka vārīt azaidu.

Garām skrēja lapsa, ieraudzīja istabiņu, pieklauvēja pie lodziņa.

— Klau, kas te dzīvo?

— Es, — gailītis atbildēja.

— Ielaid marti istabiņā!

— Ko vēlies?

— Uz lāviņas atsēsties, pēc tālā ceļa atpūsties.

Gailītis bija labs, ielaida lapsu istabiņā. Bet lapsa — caps un krāps! — sagrāba gailīti zobos un stiepj projām uz savu sētu. Ceļā gailītis atžilba un sāka kliegt, ka viss mežs skan:

Kaķīti, brālīti!
Nes mani lapsa
Gar lielo apsi,
Caur sīkiem krūmiem,
Caur siliem drūmiem
Uz kalna alu,
Kur darīs man galu!

Kaķītis sadzirdēja saucienu, atskrēja, atņēma lapsai gailīti, atgriezās abi savā mājiņā.

— Pielūko, — saka, — otrreiz vairs nelaid lapsu iekšā, jo tagad es iešu medībās tālu, tālu un nesadzirdēšu tavus palīgā saucienus.

— Labi, — gailītis atbild, — nelaidīšu.

Un kaķītis atkal aizgāja medībās. Bet lapsa jau klāt.

— Gailīti, dziedonīti, gudrā galviņa, atdari durvis!

— Ko vēlies?

— Aizdod uguntiņu!

— Kam tev uguntiņa?

— Gribu krāsni iekurt.

— Bet es neatdarīšu durvis, citādi tu mani atkal pakampsi.

— Nē jau, nē, es tevi vairs nekampšu.

Gailītis noticēja lapsai un atvēra durvis. Bet lapsa sagrāba gailīti un nes projām.

Gailītis atkal sāka saukt palīgā:

Kaķīti, brālīti!
Nes mani lapsa
Gar lielo apsi,
Caur sīkiem krūmiem,
Caur siliem drūmiem
Uz kalna alu,
Kur darīs man galu!

Par laimi, kaķītis vēl nebija aizgājis tālu no mājām: sadzirdēja gailīti kliedzam, atskrēja un izrāva lapsai no nagiem.

— Pielūko nu, — viņš sacīja gailītim, — ja tu vēl trešo reizi atvērsi lapsai durvis, tad būsi pagalam, jo tagad es iešu medībās vēl tālāk no mājām.

— Nē jau, — gailītis atbildēja, — nemūžam vairs tai ļaundarei durvis neatvēršu.

— Pielūko vien!

Un kaķītis aizgāja tāltālajos mežos.

Lapsa atkal klāt.

— Gailīti dziedonīti, gudrā galviņa, aizdod oglīti!

— Nu nē, tagad tev durvis neparko vairs neatvēršu!

— Tad pasniedz pa lodziņu.

— Pa lodziņu gan var, — gailītis bija ar mieru.

— Bet, tiklīdz viņš atvēra lodziņu, lapsa — caps! — aiz sekstes un stiepj projām.

Gan kliedza, kliedza gailītis, bet kaķītis vairs nesadzird: pārāk tālu bija aizgājis.

Lapsa aiznesa gailīti savā sētā un lika meitām kurināt krāsni un izvārīt gailīti zupā. Bet pati devās aicināt ciemiņus mielastā.

Kaķītis atgriezās no medībām, skatās — gailīša nekur neredz. «Varbūt atkal lapsa viņu aiznesusi?» kaķītis nodomāja. «Kā gan tagad lai izglābju draugu no nelaimes?»

Sēdās kaķītis darināt vijoli, uzvilka stīgas un devās uz lapsas sētu.

Apsēdās pie vārtiem un sāka spēlēt, dziedādams līdzi:

Skani, skani, vijolīte,
Lai trīc lapsas pagalmiņš!
Lapsai sētā sešas meitas,
Visām zelta kažociņi.
Septītais te draudziņš mans,
Tam par prieku dziesma skan!

Lapsas meitas sadzirdēja vijoli skanam un sacīja:

— Cik jauki kāds spēlē! Skriesim paklausīsimies, gan jau vēl pagūsim to gailīti izvārīt.

Lapsiņas iztecēja pagalmā un sāka klausīties.

Bet gailītis pa to laiku nesnauda: izskrēja pa durvīm, pa vārtiem un kaķītim līdzi — uz mājām.

Lapsa palika tukšā.

Kā vistiņa gailīti izglāba

Reiz dzīvoja vistiņa un gailītis. Vistiņa dēja olas, bet gailītis gādāja graudus un vistiņu mieloja. Izkašņā graudu no velēnas un sauc vistiņu:

— Ko-ko-ko, cekulainīt, es graudu atradu!

Reiz gailītis izkašņāja lielu pupu.

— «Nu nē,» gailītis nodomāja, «šo kumosu vistiņa nespēs norīt, to es pats apēdīšu.»

Sāka rīt — un aizrijās.

Gailītis atkrita augšpēdu, kājas gaisā un neelpo vairs.

Vistiņa pieskrien klāt.

— Kas tad tev, Pēterīt? Ko tu tā guli bez elpas?

— Ak vai, — gailītis vaidēja, — ar pupu aizrijos…

— Kā gan tevi lai glābju, Pēterīt? — vistiņa iesaucās.

— Vajag sviestu dabūt, — gailītis čukstēja, — rīkli ieziest.

— Kur tad sviestu lai ņemu?

— Skrien pie govs!

Vistiņa aiztecēja pie govs.

— Gotiņ, gotiņ, iedod sviesta piciņu!

— Kam tev sviests?

— Gailītis guļ bez elpas: ar pupu aizrijās!

— Labi, — sacīja govs, — došu tev sviestu. Tikai vispirms aizej pie pļāvējiem, palūdz sienu.

Vistiņa aizgāja pie pļāvējiem. — Pļāvēji, pļāvēji, dodiet sienu!

— Kam tev siens?

— Siens govij. Govs dos sviestu. Bet sviests — gailītim, jo mans gailītis guļ bez elpas: ar pupu aizrijās.

Pļāvēji sacīja:

— Aizej pie maiznieka, palūdz pīrāgus. Kad būsim pīrāgus apēduši, tad arī sienu sapļausim.

Vistiņa aizgāja pie maiznieka.

— Maizniek, maizniek, dod pīrāgus!

— Kam tev pīrāgi?

— Pīrāgi — pļāvējiem. Pļāvēji sapļaus sienu. Siens — govij. Govs dos sviestu. Sviests — gailītim, jo mans gailītis guļ bez elpas: ar pupu aizrijās.

Maiznieks sacīja:

— Aiztec uz mežu, atnes malku, lai varētu izkurināt krāsni un izcept pīrāgus.

Vistiņa aiztecēja uz mežu un atnesa malku.

Maiznieks izcepa pīrāgus. Vistiņa aiznesa pīrāgus pļāvējiem. Pļāvēji apēda pīrāgus un sapļāva sienu. Vistiņa aiznesa sienu govij. Govs apēda sienu un iedeva sviestu. Vistiņa aiznesa sviestu gailītim.

Gailītis iezieda rīkli ar sviestu un norija pupu.

Norija un atkal sāka jautri dziedāt, ka visa sēta skanēja:

— Ki-ki-ri-gūl Cekulainīte čakla. Novēla man nelaimi no kakla!

Atkal vaļā gailītim balss.

Te arī pasakai gals.

Smilga un zvirbulis

Zvirbulis uzmetās smilgai galotnē, lai tā viņu paaijājot. Taču smilga negribēja zvirbuli aijāt, ņēma un nometa nost.

Zvirbulis noskaitās un sāka čivināt:

— Pagaidi tu man, sliņķe, gan es tev uzlaidīšu kazas! Zvirbulis aizlidoja pie kazām.

— Kazas, kazas, ejiet smilgu grauzt, tā negrib mani aijāt!

Bet kazas zvirbuli neklausīja.

— Pagaidiet jūs man, kazas, gan es jums uzlaidīšu vilkus! Zvirbulis aizlidoja pie vilkiem.

— Vilki, vilki, ejiet kazas plēst, tās negrib smilgu grauzt, bet smilga negrib mani aijāt.

Bet arī vilki zvirbuli neklausīja.

— Pagaidiet jūs man, vilki, gan es jums uzlaidīšu medniekus!

Zvirbulis aizlidoja pie medniekiem.

— Mednieki, mednieki, ejiet vilkus šaut, tie negrib kazas plēst, kazas negrib smilgu grauzt, bet smilga negrib mani aijāt!

Arī mednieki zvirbuli neklausīja.

— Pagaidiet jūs man, mednieki, gan es jums uzlaidīšu virves!

Zvirbulis aizlidoja pie virvēm: — Virves, virves, ejiet medniekus siet, jo mednieki negrib vilkus šaut, vilki negrib kazas plēst, kazas negrib smilgu grauzt, bet smilga negrib mani aijāt!

Arī virves zvirbuli neklausīja.

— Pagaidiet jūs man, virves, uzlaidīšu jums uguni!

Zvirbulis aizlidoja pie uguns.

— Ugun, ugun, ej virves dedzināt, jo virves negrib medniekus siet, mednieki negrib vilkus šaut, vilki negrib kazas plēst, kazas negrib smilgu grauzt, bet smilga negrib mani aijāt!

Neklausīja arī uguns.

— Pagaidi tu man, ugun, uzlaidīšu tev ūdeni!

Zvirbulis aizlidoja pie upes.

— Ūden, ūden, ej uguni dzēst, jo uguns negrib virves dedzināt, virves negrib medniekus siet, mednieki negrib vilkus šaut, vilki negrib kazas plēst, kazas negrib smilgu grauzt, bet smilga negrib mani aijāt!

Neklausīja arī ūdens.

— Pagaidi tu man, ūden, gan es uzlaidīšu tev vēršus!

Zvirbulis aizlidoja pie vēršiem.

— Vērši, vērši, ejiet ūdeni dzert, jo ūdens negrib uguni dzēst, uguns negrib virves dedzināt, virves negrib medniekus siet, mednieki negrib vilkus šaut, vilki negrib kazas plēst, kazas negrib smilgu grauzt, bet smilga negrib mani aijāt!

Neklausīja arī vērši.

— Pagaidiet jūs man, vērši, uzsūtīšu jums rungu!

Neklausīja ari runga.

— Pagaidi tu man, runga, uzsūtīšu tev ķirmjus!

Neklausīja ari ķirmji.

— Pagaidiet jūs man, ķirmji, uzsūtīšu jums vistas!

Zvirbulis aizlidoja pie vistām, sāka lūgties, lai palīdzot šim nelaimē.

— Labi, — atbildēja vistas, — palīdzēsim!

Sāka vistas ķirmjus knābāt — arī šodien vēl knābā.

Sāka ķirmji rungu grauzt — arī šodien vēl grauž.

Sāka runga vēršus kult — arī šodien vēl kuļ.

Sāka vērši ūdeni dzert — arī šodien vēl dzer.

Sāka ūdens uguni dzēst — arī šodien vēl dzēš.

Sāka uguns virves dedzināt — arī šodien vēl dedzina.

Sāka virves medniekus siet — arī šodien vēl sien.

Sāka mednieki vilkus šaut — arī šodien vēl šauj.

Sāka vilki kazas plēst — arī šodien vēl plēš.

Sāka kazas smilgu grauzt — arī šodien vēl grauž.

Sāka smilga zvirbuli aijāt — arī šodien vēl aijā.

Viegla maize

Kāds pļāvējs pļāva sienu. Noguris apsēdās zem krūma atpūsties. Paņēma tarbu, atraisīja un sāka ēst.

Izskrien no meža izsalcis vilks. Skatās — krūma pavēnī sēz pļāvējs un kaut ko ēd.

Vilks pienāk viņam klāt.

— Ko tu ēd, cilvēka bērns?

— Maizi, — atbild pļāvējs.

— Vai maize garda?

— Zināms, ka garda!

— Dod man pagaršot!

— Lūgtin lūdzu!

Pļāvējs nolauza gabalu maizes un sniedza vilkam.

Vilkam maize iegaršojās. Viņš sacīja:

— Gribētos man katru dienu maizi ēst, bet kur to lai ņem? Teic man, cilvēka bērns!

— Labi, — saka pļāvējs, — pamācīšu tevi, kur un kā maizi iegūt.

Un viņš sāka vilku mācīt:

— Pirmā lieta —jāuzar zeme…

— Un tad būs maize?

— Nē, brālīt, pagaidi vēli Pēc tam arums jānoecē…

— Un varēs ēst maizi? — vilks savēcināja asti.

— Kur nu, pagaidi vē!i Vispirms jāiesēj rudzi…

— Un tad būs maize? — vilks aplaizījās.

— Nē jau! Jānogaida, kamēr rudzi uzdīgs, pārziemos salto ziemu, pavasarī uzaugs, noziedēs, tad sāks vārpot, sāks briest…

— Ak vai, — vilks nopūtās, — ilgi gan jāgaida. Bet tolaik nu gan saēdīšos maizes pilnu vēderu!

— Kur nu saēdīsies! — pļāvējs iesaucās starpā. — Vēl par agru. Vispirms nobriedušie rudzi jānopļauj, tad jāsasien kūļos, kūļi jāsaliek statos. Vējš tos izžāvēs, saulīte izkaltēs, tad tikai ved uz kuļu…

— Un varēšu ēst maizi?

— Kāds tu nepacietīgs! Pirmāk vēl stati jāizkuļ, graudi jāsavāc maisos, labība jāaizved uz sudmalām un jāsamaļ miltos…

— Un viss?

— Nē, vēl nav viss. Milti jāieber abrā, jāiejauc iejavs un jāgaida, kamēr mīkla uzrūgs. Tad jāsamīca un jāšauj karstā krāsnī iekšā.

— Un izceps maize?

— Jā, izceps maize. Lūk, tad arī varēsi saēsties pilnu vēderu, — pļāvējs beidza pamācību.

Vilks padomāja, pakasīja ar ķetnu pakausi un sacīja:

— Nē! Sis darbs pārlieku ilgs un smags. Labāk pamāci mani,

cilvēka bērns, kā vieglāk pie ēdamā tikt!

— Nu, ko tad, — pļāvējs teica, — ja jau negribi smagu maizi ēst, ieteikšu tev vieglu. Ej uz noru, tur zirgs ganās.

Aizgāja vilks uz noru. Ieraudzīja zirgu.

— Zirgs, zirgs! Es tevi apēdīšu.

— Ko lai dara, — saka zirgs, — ēd ar. Tikai vispirms norauj man no kājām pakavus, citādi salauzīsi ar tiem zobus.

— Tiesa gan, — vilks piekrita.

Vilks pieliecās noņemt pakavus, bet zirgs kā sper šim ar kāju pa zobiem…

Vilks apmeta kūleni un laidās lapās.

Atskrēja pie upes. Skatās — krastā ganās zosis. «Varbūt apēst man tās?» vilks nodomāja. Tad sacīja:

— Zosis, zosis! Es jūs apēdīšu.

— Ko lai dara, — zosis atbildēja, — ēd ar. Bet pirms nāves izdari mums vienu pakalpojumu.

— Kādu? — jautāja vilks.

— Padziedi, bet mēs paklausīsimies.

— To var. Dziedāt man veicas.

Apsēdās vilks uz ciņa, atgāza galvu un kauc, cik jaudas. Bet zosis pa to laiku — plauks, plaukš! — pacēlās spārnos un aizlaidās.

Vilks nolēca no ciņa, noskatījās zosīm pakal un devās tālāk tukšā.

Iet un lamā sevi visstiprākiem vārdiem: «Vai es neesmu pēdējais muļķis, ko? Kāpēc es ņēmos tām zosīm dziedāt? Nu bet tagad gan, lai satikšu ko satikdams, uz vietas apēdīšu!»

Tikko tā bija nodomājis, skatās — nāk pa ceļu sirms vecītis. Vilks tūdaļ klāt:

— Vecīti, vecīti, es tevi apēdīšu!

— Vī die, kāpēc tāda steiga! — vecītis sacīja. — Nāc vispirms — iešņauksim tabaciņu.

— Vai tabaciņš garšīgs?

— Palūko, tad redzēsi!

— Dod šurp!

Vecītis izvilka no ķešas tabakas maku, iešņauca pats un sniedza arī vilkam.

Vilks kā rāva iekšā, tā izšņauca tukšu visu maku. Un tūdaļ sāka šķavāt, ka skanēja viss mežs … Asaru pilnas acis, ka neko redzēt, un šķavā, šķavā vienā gabalā. Tā šķavāja kādu stundu, kamēr izšķavāja visu tabaku no nāsīm. Tad palūkojās apkārt, bet no vecīša ne vēsts.

Vilks gāja tālāk.

Iet, iet, ierauga — ganās aitu bars, bet gans guļ. Vilks nolūkoja barā brangāko aunu, sagrāba aiz skausta un teica:

— Aven, aven, es tevi apēdīšu!

— Ko lai dara, — sacīja auns, — tāds jau mans liktenis. Bet, lai

tev nebūtu pārāk jānopūlas un jālaužzobi, graužot manus vecos kaulus, tad nostājies labāk tur lejā un atplēt rīkli; es uziešu kalnā, ieskriešos un pats ielēkšu tev mutē.

— Paldies par labu padomu, — vilks sacīja. — Tā arī darīsim.

Viņš nostājās lejā, atplēta rīkli — un gaida. Bet auns uzkāpa kalnā, ieskrējās un — blaukš! — ar ragiem vilkam pa galvu. Pelēcim dzirksteles vien no acīm pabira un visa pasaule sagriezās greizi!

Atjēdzies vilks grozīja galvu un, pats ar sevi sarunādamies, prātoja:

— Nez vai es viņu apēdu vai neapēdu?

Bet pļāvējs pa to laiku bija pabeidzis darbu un devās uz mājām.

Izdzirdis vilku prātojam, viņš sacīja:

— Apēst tu neapēdi vis, toties nogaršoji vieglu maizi.

Ka runcis zvērus nobiedēja

Reiz dzīvoja vecītis un večiņa. Viņiem bija runcis. Vecītis pina no klūdziņām ratu kurvjus, večiņa vērpa pakulas, bet runcis staigāja apkārt, peles medīdams.

Kādreiz runcis aizgāja medībās uz mežu un apmaldījās.

Meklēja, meklēja ceļu uz mājām, bet neatrada. Apsēdās zem egles un raud.

Skrien lapsa. Ieraudzījusi runci, brīnās: nekad vēl tādu zvēru savā mežā nav sastapusi!

— Kas tu tāds esi? — jautā.

— Esmu Runcis Ņurrātājs.

— Ko tad tu tā raudi, Runci Ņurrātāj?

Un runcis izstāstīja lapsai savas bēdas.

— Hē, — lapsa pasmējās, — tik vien tās nelaimes! Nāc dzīvot pie manis. Būsi man par saimnieku.

— Labi, — runcis piekrita.

Tā aizgāja runcis pie lapsas. Bet šai vistu — gan ceptu, gan vārītu — pilna klēts. Runcis paēda un likās gulēt.

Tai laikā skrēja pa mežu vilks: tipu tapu, klaugs blauks!

Lapsa padzirdēja, izskrēja no istabas un sāka rāties:

— Kas tur manā mežā staigā un klaudzina? Kas manam saimniekam gulēt neļauj?

— Kurš tad tev ir tas saimnieks? — vilks vaicāja.

— Mans saimnieks nav vis nekāds nieks, — lapsa sacīja, bet varens pavēlnieks, aste kā milzu slota: līdzko vēzēs — ikviens būs beigts.

Vilku pārņēma ziņkāre. Viņš vaicāja:

— Vai nevarētu, kūmiņ, kaut ar vienu actiņu uz tavu saimnieku paskatīties?

— Paskatīties varētu gan, — lapsa atbildēja. — Tikai bez ciemakukuļa gan nenāc. Manam saimniekam patīk ciemakukulis.

— Labi, nākšu ar ciemakukuli, — vilks sacīja un skrēja tālāk.

Lapsa atgriezās istabā.

Tai brīdī pa mežu gāja lācis: brīkš brākš, brīkš brākš, brīkš brākš!

Lapsa padzirdēja, izskrēja no istabas un atkal sāka rāties:

— Kas tur manā mežā brikšķina brākšķina? Kas manam saimniekam gulēt neļauj?

— Kurš tad tev ir tas saimnieks? — lācis vaicāja.

— Mans saimnieks nav vis nekāds nieks, bet varens pavēlnieks, aste kā milzu slota: līdzko vēzēs — ikviens būs beigts.

Arī lācis kļuva ziņkārīgs: kas gan tas lapsai par saimnieku, ka spēj ar asti ikvienu nosist? Un viņš jautāja:

— Vai nevarētu, lapsiņ, māsiņ, kaut vai paskatīties uz tavu saimnieku?

— Paskatīties varētu gan, — atbildēja lapsa. — Tikai bez ciemakukuļa gan nenāc. Manam saimniekam patīk ciemakukulis.

— Labi, nākšu ar ciemakukuli, — lācis sacīja un devās tālāk.

Garām skrēja vēl arī meža kuilis lielilknis un zaķis garausis.

Lapsa arī tos abus nobiedēja ar savu saimnieku.

Zvēri sapulcējās un sāka prātot: kādu ciemakukuli lai nes lapsas saimniekam?

Prātoja un gudroja, beidzot lācis teica:

— Lūk, ko, kaimiņi, vajadzēs pagatavot garšīgu pusdienu un uzaicināt viņus abus ciemos. Tad jau uz vietas visu redzēsim.

— Labi, lai notiek tā, — zvēri piekrita.

Bet te atkal bija jāsāk domāt: kādu to pusdienu lai gatavo?

Gudroja, prātoja, beidzot lācis sacīja:

— Es atnesīšu medus stropu.

— Un es — aunu, — sacīja vilks.

— Un es — ozolzīles, — sacīja meža kuilis.

— Un es — svaigus kāpostus, — sacīja zaķis.

Kad pusdiena bija gatava, viņi sāka prātot, kuram būtu jāiet ciemiņus aicināt.

Lācis teica:

— Es esmu resns, man grūti staigāt.

Vilks teica:

— Bet es jau esmu diezgan skraidījis, man kājas sāp.

Meža kuilis teica:

— Bet es taču lāgā neprotu runāt.

Tikai zaķis neko neiebilda. Tāpēc nolēma sūtīt viņu, pašu žiglāko vieglkāji.

Zaķis aizskrēja pie lapsas namiņa, pieklauvēja ar ķepu pie lodziņa, bailēs aizmiedza acis un izbiedētā balstiņā nopīkstēja:

— Labdien, godājamie kaimiņi! Lācis lūdza, vilks un meža kuilis lūdza: nāciet, lūdzami, pie mums ciemos!

Izteica visu to, dvašu neatvilcis, un laida ļekas atpakaļ.

Nu zvēri saposās gaidīt ciemiņus. Sēž pie bagātīga mielasta galda, gaida, par lapsas saimnieku runas ved.

Pēkšņi zaķis saka:

— Nē, brālīši, tā sēdēt bail. Kas viņu zina kāds tas lapsas saimnieks! Ja nu viņam, par piemēru, mūsu pusdienas negaršo, viņš mūs visus ar savu asti nogalēs… Labāk paslēpsimies un vispirms iztālēm uz viņu paskatīsimies.

Zvēri piekrita gudrajam zaķa padomam un paslēpās kur kurais.

Lācis uzrāpās ozolā, meža kuilis ierakās sūnās, vilks palīda zem krūma, bet zaķis paslēpās zālē.

Lapsa pa to laiku ņēma savu saimnieku zem rokas, un abi devās ciemos.

Iznāca meža pļavā. Runcis jau iztālēm saoda gaļas smaku. Ieraudzīja — guļ vesels auns!

Viņš uzmeta kūkumu, sacēla spalvas, izslēja ūsas un uzreiz metās aunam virsū.

Ēd un ņurd vienā laidā:

— Nrr… ra, nrr… ra!

Zvērus uz vietas bailes pārņem. Tiem likās, ka viņš kliedz: «Par maz, par maz!»

— Ir gan rima! — sacīja vilks. — Es tādu ragaini veselu dienu ēzdams neapēstu, bet šim vienai pašai maltītei par maz…

Meža kuilis labu brīdi gulēja sūnās rāms, tad bailēs sāka asti griezt grīstē.

Runcis nodomāja, ka tur pele no alas lien laukā. Vienā lēcienā klāt un sagrāba meža kuiļa asti savos asajos nagos.

Meža kuilis kā trūkās augšā, kā metās bēgt! Zari vien nokrakšķēja.

Runcis izbijās un — šmauks! — uzskrēja ozolā.

«Kā tad,» nodomāja lācis, «nu viņš ir ieraudzījis mani. Jāglabjas, kamēr nav par vēlu.»

Un novēlās no ozola tenteru tenteriem — taisni uz tā krūma, zem kura bija paslēpies vilks. Tam nu likās, ka pats lapsas saimnieks brūk šim virsū. Daudz nedomādams, vilks metās bēgt, kā saka, tālāk no nelaimes. Bet lācis šim pakaļ: brīkš brākš! brīkš brākš!

Abi tā skrēja, ka zaķis tikai pēc kādas stundas ar pūlēm panāca.

Panācis saka:

— Vai es neteicu? Ja jūs nebūtu mani paklausījuši un nebūtu paslēpušies, viņš mūs visus būtu aprijis! Tavu baigu zvēru!

Bet runcis un lapsa, viltniece, krietni pamielojās un devās mājās.

Dzenis, lapsa un vārna

Dzenis izkala apsē dobumu, iekārtoja tajā ligzdu un izperēja bērnus — trīs dzenīšus.

Mazie aug, bet dzenis priecājas. «Izaugs lieli mani bērni,» viņš domā, «būs vecumā atbalsts…»

Taču ne velti mēdz sacīt: «Ja nebijis dzenim garais deguns, kas šo pamanītu.» Neprata viņš klusībā priecāties, bet izbazūnēja pa visu mežu, ka šim bērni augot. Kuru vien satiek — visiem lielās: «Kādi man jauki bērniņi! Gan prātīgi, gan skaisti, nevienam citam tādu nav…»

To padzirdēja lapsa. Un iegribējās viņai nogaršot dzeņa mazuļus. Bet kā tos lai izdabū no ligzdas? Kokos kāpt lapsa nav iemanījusies.

Dzenis audzē savus mazuļus — baro un dzirda, bet lapsa staigā gar apsi, trin zobus un gudro vienā gudrošanā, kā dzeņa bērnus nobendēt.

Beidzot izdomā gan. Pieiet reiz apsei gluži klāt un sāk dauzīt ar asti pret stumbru.

Dzenis izbāž galvu no dobuma.

— Lapsiņa, ko tu dari? Kāpēc manus bērniņus baidi!

— No tiesas? — lapsa vaicā. — Vai tad tev arī bērni ir?

— Ir, — saka dzenis. — Ļoti jauki bērniņi!

Tad dzen viņus ārā no dobuma un arī pats taisies, ka pazudi, es tūlīt to koku cirtīšu nost

— Kāpēc tev tas koks jācērt? — dzenis jautā.

— Kā — kāpēc? Sazāģēšu malkā un kurināšu krāsni!

— Ak, lapsiņ, tu labiņā! — dzenis sāka lūgties. — Ļauj man bērnus izauklēt, tad arī cērt to koku, kur tad es tagad ar mazajiem lai

liekos?

Bet lapsa vēl bargāk sit ar asti pa koku.

— Es taču nevaru gaidīt, kamēr tu bērnus izaudzināsi! Kurš tad vainīgs, ka tu tieši šajā apsē esi savu ligzdu ierīkojis! Vai tad mežā bija koku trūkums?

— Tiesa jau, tiesa, — dzenis sacīja, — koku mežā netrūkst, bet kurš tad varēja zināt, ka šī vecā, satrunējušā apse tev būs vajadzīga malkai!

— Kāpēc nepavaicāji man, pirms taisīji ligzdu, — lapsa dusmojās. — Pats esi vainīgs.

Dzenis pakasīja savu raibo pakausi.

— Ko tad lai daru? Dod padomu, lapsiņ!

Lapsa viltniece aplaizījās, pavicināja asti un sacīja:

— Nomet man vienu dzenēnu, tad necirtīšu apsi.

Dzenis domāja, domāja — žēl bērneļa, bet ko lai dara. Un nometa vienu mazuli. Lapsa to sagrāba, aizskrēja aiz krūma un apēda.

Otrā dienā atkal klāt.

— Nomet vēl vienu dzenēnu, citādi cirtīšu koku nost.

Un sāk ar asti dauzīt apses stumbru.

Lai kā dzenis lūdzās, bet bija vien jānomet otrs mazulis.

Lapsai iegaršojās dzeņa bērni, otrā dienā šī atkal klāt. Bet dzenim žēl atdot pēdējo bērnu.

— Pagaidi, lapsiņ, kaut līdz rītam, — viņš lūdzas. — Ļauj kaut dieniņu par mazuli apriecāties.

— Labi, — lapsa bija ar mieru, — atnākšu rīt.

Sēž dzenis dobumā, bēdājas un domā vienu domu, kā no lapsas glābties. Taču neko nevar izdomāt. Tai brīdī atlido pie dzeņa ciemos kaimiņiene pelēkā vārna.

— Tā un tā, — dzenis tai saka, degunu nokāris. — Nav man prieka par ciemiņiem, kaimiņien: lapsa pēdējo bērnu ņem nost…

Vārna bija veca un gudra, ne jau tāda kā dažas.

— Muļķis tu esi, — viņa sacīja, — neatdod!

— Tad lapsa nocirtīs koku un mums šā vai tā būs jāiet bojā.

— Viņa tevi tikai biedē. Kad rīt atnāks, saki viņai: «Cērt vien, cērt, es no tevis nebīstos!»

Dzenis ielīksmojās, pateicās kaimiņienei vārnai par gudro padomu un vēl krietni pacienāja viešņu ar ķirmjiem — mizu grauzējiem.

Otrā dienā atskrēja lapsa.

— Nu, dzeni, — saka, — met zemē pēdējo bērnu, citādi tūliņ nocirtīšu koku.

Bet dzenis izbāza savu garo degunu no dobuma un teica:

— Cērt vien, cērt, es no tevis nebīstos!

Lapsa izbrīnījās: kur gan dzenis uzreiz tik gudrs kļuvis?

— Kas tevi iemācīja tā runāt? — viņa jautāja.

— Mana kaimiņiene un svaine pelēkā vārna, — dzenis droši atbildēja.

Lapsa noskaitās už dzeņa kaimiņieni pelēko vārnu. «Pagaidi tu man,» viņa nodomāja, «to es tev nepiedošu!» Un gāja projām, siekalas rīdama.

Nu viņa sāka gudrot un prātot, kā vārnai atriebties, beidzot izdomāja gan. Izskrēja klajumā, nogūlās un izlikās beigta.

Vārna, kokā tupēdama, ieraudzīja gulētāju. «Ehē,» viņa nopriecājās, «krietns ēdamais mētājas.»

Vārna tūdaļ ar spārniem — žviuks, žviuks! — un vienā mirklī lapsai klāt. Sākumā ieknāba astē, lai pārliecinātos, vai lapsa patiešām beigta. Bet lapsa pat nepakustējās. Guļ kā nosprāgusi.

Vārna kļuva drošāka, pielēca pie galvas un jau grasījās ieknābt acī. Bet lapsa pēkšņi augšā un — caps! — vārnu aiz kājas.

— Ahā! — iesmējās lapsa, atņirgusi zobus. — Uzrāvies gan man uz zoba dzenēna vietā. Tagad zināsi, kā dzeni mācīt.

— Neko darīt, — vārna sacīja, — tu esi viltīgāka par mani. Tagad man tikai no viena bail: lai tu mani nenomocītu tā, kā tava māte mocīja manējo.

— Kā tad šī mocīja? Es tā kā neatceros.

— Tu jau toreiz vēl biji maza …

— Tad pastāsti taču, — lapsa kļuva ziņkārīga.

— Labi, pastāstīšu, — vārna bija ar mieru. — Tas notika tā. Tava māte saķēra manu māti. Gluži tā kā tagad tu mani.

— Protams, — lapsa viņu pārtrauca. — Mana māte jau nebija tāda muļķe kā tavējā.

— Tā gan, — vārna piekrita. — Viņa patiešām bija gudra, tāpēc negribēja ēst manu māti ar visām spalvām: spalvas taču nav garšīgas!

— Zināms, ka nav garšīgas, — lapsa apliecināja.

— Tāpēc tava māte izdarīja tā: paņēma divus sietus. Ielika tur manu māti iekšā, tad salika sietus kopā un laida lejā no stāva kalna, kamēr manai mātei ne spalviņas nepalika, ripojot visas līdz pēdējai nobira. Brr! — vārna šausmināja.

— Tā mums, vārnām, visbriesmīgākā mocība …

«Labi, labi,» lapsa nodomāja. «Arī es nebūšu muļķāka par savu māti.»

Viņa sadabūja divus sietus, ielika tajos dzeņa kaimiņieni un laida ripeniski lejā no stāva kalna. Sieti ripojot pašķīrās katrs uz savu pusi, bet vārna pacēlās gaisā un uzlidoja kokā.

Zvirbulis un pele

Reiz dzīvoja kaimiņos zvirbulis un pele: zvirbulis paspārnē, bet pele alā zem grīdas. Pārtika no tā, kas no saimniekiem atkrita. Vasarā vēl šā tā — var tīrumā vai sakņu dārzā ko nekosalūkot. Bet ziemu vai raudi, saimnieks draud, zvirbulim ar cilpu, pelei ar slazdu. Apnika abiem tāda dzīve, un viņi nolēma līst līdumu un sēt labību.

Uzara krietnu lauku.

Nu zvirbulis jautāja:

— Ko tad sēsim?

— To pašu, ko ļaudis sēj, — pele atbildēja.

Sadabūja abi sēklu un iesēja kviešus.

— Ko tad tu ņemsi sev, — pele vēlāk zvirbulim vaicāja, — saknes vai lakstus?

— Pats nezinu.

— Ņem saknes, — pele ieteica.

— Labi, ņemšu saknes.

Pienāca vasara. Kvieši nogatavojās. Pele noplūca vārpas, bet zvirbulim atstāja salmus.

Pele aiznesa vārpas uz savu alu, izkūla, samala, sacepa plāceņus un ēd augu ziemu. Dzīvo bez rūpēm un raizēm.

Bet zvirbulis paknābāja salmus — negaršo!

Nācās nabagam ziemu mēslainē pusbadā nodzīvot.

Atnāca pavasaris.

Pele izlīda no alas, ieraudzīja zvirbuli un vaicāja:

— Kā tad, mīļais kaimiņ, pavadīji ziemu?

— Slikti, — zvirbulis sacīja, — gandrīz badā nomiru: negaršīgi mums tie kvieši bija padevušies.

— Tad sēsim šovasar burkānus: tie ir saldi. Visi zaķi uz tiem kāri.

— Lai iet, ja tu nemelo! — zvirbulis vai palēcās aiz prieka.

Viņi uzara jaunu tīrumu un iesēja burkānus.

— Ko tad nu šoreiz sev ņemsi, — pele jautāja zvirbulim, — saknes vai lakstus?

— Lakstus! — sacīja zvirbulis. — Saknes man bail ņemt: es jau ar tiem kviešiem apsvilināju nagus.

— Labi, ņem lakstus.

Izauga burkāni.

Zvirbulis paņēma lakstus, pele — saknes. Viņa savāca savas saknes alā un grauž pamazītēm.

Bet zvirbulis paknābāja lakstus un redz, ka tie nemaz nav labāki par kviešu salmiem …

Zvirbulis sēž sabozies, gandrīz vai raud.

Laidās garām vārna. Ieraudzīja zvirbuli. Apvaicājās:

— Ko tu, zvirbuli, tāds sabozies?

Un zvirbulis pastāstīja, kā viņi abi ar peli vispirms sējuši kviešus un tad burkānus.

Vārna, to dzirdot, iesmējās pilnā kaklā:

— Ak tu muļķa zvirbulis! Pele tevi piemānījusi… Kviešiem visgaršīgākās ir vārpas, bet burkāniem — saknes.

Zvirbulis saskaitās, aizlēkāja pie peles.

— Ak tu nekrietnā, ak tu krāpniecei Es ar tevi karošu.

— Ko lai dara, — pele sacīja, — ja jau tu tā vēlies, tad karosim ar!

Zvirbulis aicināja sev palīgā melnos strazdus — svilpotājus, pelēkos — dziedātājus. Pele sauca talkā žurkas grauzējas un kurmjus racējus.

Sāka kauju.

Ilgi cīnījās, taču neviens, ne otrs neuzvarēja.

Bija vien zvirbulim ar savu karaspēku jāatkāpjas mēslainē.

Vārna, to redzēdama, pasmējās:

— Ha-ha, zvirbuli, kādus vājus karotājus tu esi savācis. Būtu pasaucis palīgā jūras vanagu, tas visas šīs peles, žurkas un kurmjus aprītu vienā rāvienā.

Zvirbulis aizlidoja jūras krastā, sauca jūras vanagu.

Vanags atlidoja un aprija visu peles karaspēku.

Izglābās tikai tā pati pele, kura bija zvirbuli piekrāpusi: viņa bija paslēpusies savā alā.

Pienāca vakars.

Vanags aizlidoja uz rugaiti nakšņot.

Nometās uz akmens un cieši aizmiga. Bet zvirbulis priekos pačivināja un ielīda savā paspārnē.

Viltīgā pele pēc brīža aizskrēja uz pieguļu pie ganiem, paķēra no sārta degošu pagali un aizdedzināja rugaiti, kuras vidū gulēja vanags.

Uguns skrēja liesmodama un šalkdama un apsvilināja vanagam

abus spārnus.

Vanags pamodās, bet spārnu vairs nav… Bēdu nomākts, viņš kājām devās uz jūru. Ceļā viņu pamanīja mednieks, gribēja nošaut, bet vanags sacīja:

— Nešauj mani, labais cilvēk! Labāk ņem sev līdzi: kad man ataugs spārni, es tavu labo darbu tev atdarīšu.

Mednieks paņēma vanagu. Veselu gadu baroja un kopa.

Vanagam atauga spārni, un viņš teica medniekam:

— Tagad ņem mani sev līdzi medībās. Es tev ķeršu zaķus un putnus.

Tā vanags kopš tā laika kalpo medniekam par palīgu.

Suns un vilks

Kādam saimniekam bija suns. Suns godīgi kalpoja savam saimniekam un nepaguva ne lāgā apskatīties, kad jau vecums klāt. Kļuva vājāka redze, arvien grūtāk nosargāt saimnieka mantu.

Tad skopā saimniece nolēma, ka nav vērts vairs sum barot, un drīz sāka dzīt viņu pavisam projām no sētas.

«Ja tā jādzīvo,» suns nodomāja, «tad labāk lai mani vilks apēd.»

Tā nodomājis, suns devās uz mežu meklēt vilku.

Iet suns pa mežu, un drīz arī vilks pretim.

— Uz kurieni iedams, suni? — vilks jautā.

— Pie tevis.

— Ko tad vajag?

— Apēd mani, vilk…

Un suns izstāstīja vilkam savas bēdas.

Vilks skatās, ka suns pārāk vājš — ēzdams vēl zobus izlauzīsi, — tāpēc saka:

— Nē, tagad es tevi neēdīšu. Tev vajag mazliet uzbaroties.

— Kā tad es uzbarošos, — saka suns, — ja saimniece man nemaz vairs nedod ēst?

— Nekas. Mēs izdarīsim tā, ka viņa tev dos ēst pilnu vēderu.

— Kur nu! — suns pavicināja asti. — Mana saimniece pārāk skopa.

— Klausi, ko tev saka, — vilks neatlaidās. — Ej uz mājām un nogulies sakņu dārzā. Pievakarē, kad sāks tumst, es atskriešu un paķeršu brangāko saimnieka pušcūci. Tu sāksi riet, dzīsies man pakaļ, un es tev to pušcūci atdošu. Saimnieks to redzēs un liks saimniecei tevi labi barot. Pēc mēneša, kad būsi uzbarojies, tad nāc tikai šurp, tad es tevi apēdīšu.

Suns brīdi padomāja un piekrita.

Mijkrēslī vilks atskrēja, sagrāba puščūci un stiepa projām, pāri sakņu dārziem.

Suns nu ņēmās riet cik spēdams un dzinās vilkam pakaļ…

Saimnieks to izdzirda, izskrēja no istabas, redz: pa sakņu dārzu skrien vilks, stiepj projām puščūci, bet suns dzenas pakaļ, ņem puščūci nost.

— Pucī! Pucī! — saimnieks kliedza pilnā balsī. — Ņem viņu ciet, kranci!

Vilks nu nometa puščūci, bet pats laidās projām uz mežu.

— Malacis, kranci! — saimnieks uzlielīja suni, iesauca virtuvē un pavēlēja sievai viņu krietni barot.

Nu krancis dzīvoja dziedādams. Pēc mēneša apvēlās tik apaļš, ka spalva spīd un laistās vien. Un noruna ar vilku nemaz nav vairs prātā.

Tad reiz sanāca saimniekam ciemiņi. Dzer, mielojas, dzied dziesmas. Netrūka arī krancim mielasta — veselu kaudzi garšīgu kaulu tam sameta pagaldē.

Pieēdies līdz kaklam, krancis izgāja pagalmā un čāpoja uz savu būdu atpūsties. Skatās — pie būdas gaida vilks.

— Ko tad tu te? — suns vaicāja.

— Atnācu tev pakaļ, — vilks atbildēja. — Vai tad esi aizmir. sis mūsu līgumu?

Suns izbijās. Tik ļoti vairs negribējās vilka zobos nokļūt. Tāpēc lūgdamies lūdzās:

— Neēd mani, vilk! Par to es tevi ar garšīgu maltīti pamielošu.

— Kur tad tu to maltīti ņemsi?

— Manam saimniekam ir viesi. Pagalde kaulu pilna, daži ar visu gaļu. Iesim!

— Man bail. Mani tur vēl nositīs.

— Nebīsties, nenositīs, — suns centās pierunāt. — Es tevi ievedīšu tā, ka neviens pat nepamanīs.

Beidzot vilks bija ar mieru un gāja sunim līdzi.

Krancis atstāja vilku priekšnamā, pats ieskrēja istabā, pasita ar asti un nodzēsa skalu.

— Tagad skrien šurp zem galda, — viņš sauca vilku.

Vilks tā arī darīja.

Suns vilku pamieloja, pat ar vīnu padzirdīja. Sēž abi zem galda un klusiņām tērzē.

Bet ciemiņi pa to laiku jau sākuši jautras dziesmas dziedāt.

Vilks klausās, klausās, beidzot saka sunim:

— Arī man gribas padziedāt.

— Labāk ciet klusu, — suns brīdina.

Vilks brīdi ciešas, ciešas un atkal sāk smilkstēt.

— Neizturēšu, — viņš saka, — taisni mēle niez, cik ļoti gribas

dziedāt.

Un laiž vaļā savu meldiņu, ka visa māja noskan:

— Au-au! au-au!

Nu arī suns vairs nespēja izturēt un sāka vilkt gaudotājam līdzi:

— Vau-vau! vau-vau!

To padzirduši, ciemiņi grāba ko kurais — gan kruķi, gan slotas kātu, sapēra vilku un izdzina abus ar suni ārā no istabas.

Atžirbis vilks sacīja sunim:

— Pabaroji gan tu mani! To es tev nepiedošu.

— Pats esi vainīgs, — suns atbildēja, — vajadzēja ciest klusu.

— Nē, nē, — vilks tiepās, — tu pie visa vainīgs. Kāpēc vedināji mani iet istabā?

Abi strīdējās, strīdējās, beidzot vilks sacīja:

— Ja tā, tad iesim karot: kurš kuro pieveiks, tas to arī apēdīs. Vāc kopā savu karaspēku un nāc pie manis uz mežu!

— Neko darīt, — sacīja suns, — lai notiek pēc tava prāta.

Otrā dienā suns aicināja sev palīgā aunu, runci un gaili — un devās ar vilku karot.

Bet vilks aicināja sev par karavīriem lāci, meža kuili un zaķi. Savāca savu karaspēku, izgāja mežmalā un gaida.

— Kāp tu, Miķeli, eglē, — sacīja vilks lācim, — un paskaties, vai suns jau nenāk ar savu karaspēku!

Lācis uzrāpās eglē, paskatījās apkārt un sacīja:

— Nāk!

Tad vilks iesaucās:

— Kāp zemē! Sāksim karu!

— Nē, nekāpšu vis, — lācis atbildēja.

— Kāpēc?

— Bail.

— Kas tad šim tur par karaspēku, ka tu tik ļoti esi nobijies? — vilks jautāja.

— Tāds karaspēks, kādu savā mūžā neesmu redzējis, — lācis atbildēja, bailēs trīcēdams. — Viens karotājs, resns un pinkains, ar dakšām nāk; otrs, bargs un ūsains, aiz muguras pīķi nes; trešais, sarkanu cepuri galvā, ar piešiem pie zābakiem, iedams zobenu vēzē… Pirmais nāk, galvu kratīdams un vienā laidā kliegdams: «Nav ko bē-bē-bēdāt! Es viņiem rādīšu, visus uz dakšām uzduršu!» Otrs nikni ņurd, apkārt vien skatās un murmina: «Man, man, man tūlīt būs nagos!» Bet trešais, krūti izgāzis, kliedz: «Kur, kur, kur šie dēsies! Viens pats visus apcirtīšu!»

To izdzirdējis, meža kuilis naigi vien ierakās sūnās līdz ausīm. Bet vilks, redzēdams, ka nepagūs vairs nekur paslēpties, nostājās uz pakaļkājām un stāv kā stabs.

— Slēpies man aiz muguras! — viņš sacīja zaķim, kas vēl vairāk

bija pārbijies. — Viņi nodomās, ka esmu celms, un paies mums garām.

Atnāk suns ar savu karaspēku, skatās — neviena nav.

Tieši tai brīdī aunam ieniezējās ragi. Tas redz — turpat blakus pelēks celms rēgojas. Auns ieskrienas un — blaukš! — ar ragiem pret celmu. Vilkam no šāda trieciena galvaskauss pušu. Viņš noveļas gar zemi un atstiepj kājas. Redzēdams, ka vilks beigts, zaķis lēca augšā un laidās lapās, bet suns šo tūdaļ pamanīja un turpat noķēra.

Meža kuilim tai brīdī, kā par nelaimi, muša uzsēdās uz auss. Viņš pakustināja ausi, lai mušu aizdzītu, bet runcis nodomāja, ka tur pele kustas. Un tūdaļ klāt, plēš sūnu ar abi nagi. Tikai tā nebija vis sūna, bet meža kuiļa auss. Lielilknis cietās, cietās, beidzot trūkās gan augšā un metās bēgt…

Gailis izbijās no meža kuiļa skrējiena, sasita spārnus, uzlaidās eglē un sāka kliegt:

— Kurnu, kurnu!

Lācis nodomāja, ka viņam uzbrūk pats bargākais pretinieku karotājs, un bailēs uzrāpās pašā augšējā zarā. Zars neizturēja un lūza, lācis novēlās zemē un nositās.

Kopš tā laika suņi ar vilkiem vairs nedraudzējas.

Zemnieks, lācis un lapsa

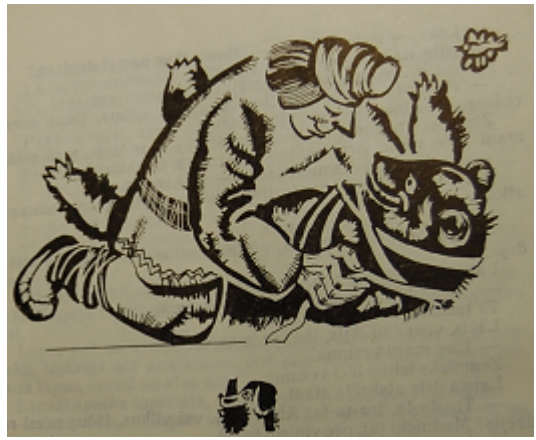

Zemnieks ara lauku. Neara ar zirgu, bet ar vērsi. Taču vērsis bija tik slinks, ka bail. Ne mudinājumu klausa, ne pātagas bīstas.

Zemnieks noskaitās uz vērsi un iekliedzās:

— Kaut tevi lācis saplēstu!

Tikko tā bija izsaucies, lācis klāt gan.

— Tad dod šurp savu vērsi, — viņš saka arājam. — Es viņu saplēsīšu.

Zemnieks sāka kasīt pakausi. Viņam žēl vērša. Un nebūs arī vairs ar ko art. Pats jau arklu nepavilksi.

Nu vīrs sāk lāci lūgties.

— Ļauj, — saka,— vismaz šo strēli apart. Tu pa to laiku vari atstiepties aiz ežas zālītē un atpūsties.

— Labi, — lācis piekrita. — Man nekur nav jāsteidzas. Aizgāja aiz ežas un nolikās atpūsties.

No meža izskrēja lapsa, apstājās blakus arājam.

— Tra-ta-ta, tra-ta-tal Klau, vīrs, vai vilkus, lāčus neesi redzējis? Mednieki jāj, pēc viņiem taujā.

Zemnieks nodomāja: «Ja pateikšu, ka te ir lācis, viņš vēlāk mani pašu vērša vietā saplēsīs… Labāk jau klusēšu.»

— Nē, lapsiņ, neesmu redzējis, — viņš sacīja.

Bet viltīgā lapsa pagrozījās, paluncinājās gar vezumu un atkal vaicāja:

— Bet kas tur aiz ežas guj?

— Bluķis. Vedīšu mājās, plēsīšu skalos, — zemnieks atbildēja.

Lapsa pavēcināja asti.

— Ja tas būtu bluķis, tad gulētu vezumā.

Tā teikusi, aizskrēja uz mežu.

Lācis, visu dzirdējis, lūdza zemnieku:

— Liec mani vezumā.

Zemnieks ielika lāci vezumā.

Lapsa drīz atskrēja atkal.

— Tra-ta-ta, tra-ta-ta! Klau, vīrs, vai vilkus, lāčus neesi redzējis? Mednieki jāj, pēc viņiem taujā.

— Nē, neesmu gan redzējis…

— Bet kas tev tai vezumā guļ?

— Bluķis. Vedīšu mājās, plēsīšu skalos.

— Ja tas būtu bluķis, tad gan ar virvi būtu piesiets.

Tā teikusi, atkal aizskrēja uz mežu.

Lācis sacīja zemniekam:

— Piesien mani ar virvi.

Zemnieks paņēma virvi un piesēja lāci tik cieši, ka tas nespēja ne pakustēties.

Bet lapsa jau atkal klāt.

— Tra-ta-ta, tra-ta-ta! Klau, vīrs, vai vilkus, lāčus neesi redzējis? Mednieki jāj, pēc viņiem taujā.

— Nē, neesmu gan redzējis.

— Bet kas tev tur vezumā guļ?

— Bluķis. Vedīšu mājās, plēsīšu skalos.

— Ja tas būtu bluķis, tad tajā cirvis būtu iecirsts.

Tā teikusi, atkal uz mežu projām.

Lācis, no medniekiem pagalam izbijies, lūdza zemnieku:

— Izdari tā, lai man! cirvis it kā būtu iecirsts.

— Labi, — zemnieks sacīja.

Paņēma cirvi, atvēzējās un iecirta lāci. Lācis pāris reižu noraustījās un izlaida garu.

Bet lapsa jau atkal klāt.

— Nu, tagad dod man krietnu cienastu par savu vērsi, — viņa sacīja zemniekam.

— Ko tad tu gribi?

Vienu maisu vistu.

— Labi, — sacīja zemnieks, — došu tev cienastu. Pagaidi mazlietiņ.

Aizgāja zemnieks uz sētu pēc vistām, bet pa to starpu patiešām atjāja mednieki ar suņiem. Suņi ieraudzīja lapsu un sāka dzīt.

Lapsa pat no vistām atteicās. Tik tikko līdz savai alai aizmuka. Ieskrēja alā aizelsusies. Bet suņi stāv turpat apkārt, uzmana lapsu, nelaiž no alas ārā.

Lapsai apnika tupēt alā, viņa nolēma no suņiem atpirkties.

— Acis, acis, — lapsa vaicāja, — ko jūs darījāt, kad es no suņiem bēgu?

— Skatījāmies, uz kurieni tev jābēg.

— Un jūs, ausis?
— Klausījāmies, vai suņi jau tuvu.
— Un jūs, kājas?
— Ašāk skrējām, tevi glābām.
— Un tu, aste, ko darīji?
— Es visu laiku gan aiz celma, gan aiz sakārņa ķēros.
— Ak, tu muļķe aste, par to tevi atdošu suņieml
Un izbāza asti no alas:
Suņi, suņi, ņemiet asti!
Suņi sagrāba asti un reizē izvilka no alas arī pašu lapsu.

Dzirnaviņas

Reiz dzīvoja vecītis un večiņa. Nekā cita viņu saimniecībā nebija — tikai gailītis un dzirnaviņas.

Bet tās bija brīnumdzirnaviņas: vecītis ieliek tajās vienu graudiņu, pagriež pāris reižu, un miltu jau piemalta pilna tīne!

Labi dzīvoja vecītis ar večiņu, arī gailītim pāri nedarīja.

Par brīnumdzirnaviņām padzirdēja kungs. Un nolēma tās nozagt.

Kādu vakaru kungs atbrauca pie vecīša un lūdza naktsmājas.

— Biju, — saka, — medībās. Līdz mājām tāls ceļš, nakts nāk virsū …

— Nakšņo vien, — vecītis atbildēja, — vietas pietiks.

Naktī, kad vecīši bija iemiguši, kungs nozaga dzirnaviņas un aizbrauca.

Vecītis un večiņa gauži bēdājās par dzirnaviņu zudumu. Sēž abi izsalkuši un raud. Gailītis klausījās, klausījās abu žēlabās, tad sacīja:

— Neraudiet, es jums atdabūšu dzirnaviņas!

— Kur tu šās atdabūsi! — vecītis un večiņa nopūtās. — Kungs tevi pat pār slieksni nelaidīs.

— Nekas, — gailītis jo vairāk sadūšojās, — gan atdabūšu. Kaut vai pats iešu bojā, bet dzirnaviņas dabūšu atpakaļ.

Gailītis atvadījās no vecīša un večiņas un lidoja uz kunga pili.

Lido viņš pa ceļu, pa lielceļu plato, pretī laižas vanags.

— Uz kurieni, gaili, lidinies? — vaicā.

— Uz pili pie kunga.

— Ko tad tur?

— Kungs viņdien nakšņoja vecīša un večiņas sētā un nozaga dzirnaviņas. Es laižos tās atņemt.

— Ņem arī mani līdzi!

— Labi, lien guznā!

Vanags ielīda gailītim guznā. Gailītis lidoja tālāk.

Lido viņš pa ceļu, pa lielceļu plato, pretī skrien lapsa.

— Uz kurieni, gaili, lidinies?

— Uz pili pie kunga.

— Ko tad tur?

— Kungs viņdien nakšņoja vecīša un večiņas sētā un nozaga dzirnaviņas. Es laižos tās atņemt.

— Ņem arī mani līdzi!

— Labi, lien guznā!

Lapsa ielīda gailītim guznā. Gailītis lidoja tālāk.

Lido viņš pa ceļu, pa lielceļu plato, pretī nāk āpsis.

— Uz kurieni, gaili, lidinies?

— Uz pili pie kunga.

— Ko tad tur?

— Kungs viņdien nakšņoja vecīša un večiņas sētā un nozaga dzirnaviņas. Es laižos tās atņemt.

— Ņem arī mani līdzi!

— Labi, lien guznā!

Āpsis ielīda gailītim guznā. Gailītis lidoja tālāk.

Lido viņš pa ceļu, pa lielceļu plato, pretī skrien vilks.

— Uz kurieni, gaili, lidinies?

— Uz pili pie kunga.

— Ko tad tur?

— Kungs viņdien nakšņoja vecīša un večiņas sētā un nozaga dzirnaviņas. Es laižos tās atņemt.

— Ņem arī mani līdzi!

— Labi, lien guznā!

Gailītis lidoja, lidoja un aizlidinājās līdz pašai kunga pilij. Bet kungam pašlaik bija viesi — ēda, dzēra, mielojās. Visi logi un durvis līdz galam vaļā.

Gailītis uzlidoja uz palodas, sasita spārnus un dziedāja, cik jaudas:

— Ki-kir-gī, skan mana balss, kungam lai pienāk nelabs gals! Kungs viņdien nakšņoja vecīša un večiņas sētā un nozaga dzirnaviņas. Es nāku tās atņemt. Atdod, kungs, dzirnaviņas!

Kungs sakaunējās no viesiem, ka gailītis visu priekšā viņu par zagli sauc. Tāpēc sacīja:

— Kalpi, kalpi, ķeriet rokā to kliedzēju un metiet vistu kūtī: lai vistas viņu noknābj!

Kalpi sagrāba gailīti, iemeta vistu kūtī un paši aizgāja projām.

Tad gailītis iesaucās:

— Vanag, vanag, lien laukā no guznas, nogalē vistas! Vanags izlēca no guznas, nogalēja visas kunga vistas un aizlaidās uz mežu.

Gailītis atkal uzlidoja uz palodas.

— Ki-kir-gī, skan mana balss, kungam lai pienāk nelabs gals! Kungs viņdien nakšņoja vecīša un večiņas sētā un nozaga dzirnaviņas…

— Ko es redzu, — kungs iesaucās, — vistas nav vis viņu noknābušas? Lai tad notiek! Kalpi, kalpi, grābiet ciet to kliedzēju un nesiet uz zosu kūti: lai zosis viņu noknaiba!

Kalpi sagrāba gailīti un iemeta zosu kūtī. Gailītis atžirga un sacīja:

— Lapsiņ, lapsiņ, lien laukā no guznas, nogalē zosis!

Lapsa tā arī darīja, bet pati pēc tam aizmuka uz mežu.

Gailītis uzlidoja uz palodas un atkal atsāka savu dziesmu:

— Ki-kir-gī, skan mana balss, kungam lai pienāk nelabs gals!…

— Ko es redzu, — kungs iesaucās, — zosis nav vis viņu nokniebušas? Lai tad notiek! Kalpi, kalpi, nesiet viņu uz cūku kūti: lai cūkas viņu apēd!

Kalpi aiznesa gailīti uz cūku kūti. Bet tur gailītis sacīja:

— Apsi, āpsi, lien laukā no guznas, nokod cūkas!

Āpsis tā arī darīja, bet pats pēc tam aizmuka uz mežu.

Gailītis uzlidoja uz palodas.

— Ki-kir-gī!…

— Ko es redzu, — iesaucās kungs, atkal izdzirdis gailīša balsi, — arī cūkas viņu nav apēdušas? … Kalpi, kalpi, sviediet viņu steliņģī: lai zirgi viņu samin!

Steliņģī gailītis sacīja:

— Vilk, vilk, lien laukā no guznas, plēs zirgus!

Vilks izlēca, saplēsa visus kunga zirgus un projām uz mežu.

Gailītis uzlidoja uz palodas.

— Ki-kir-gī!…

Kungs pārsteigumā saķēra galvu: ko te lai dara? Tad sacīja:

— Kalpi, kalpi, grābiet ciet to kliedzēju, nesiet virējam: lai viņš to izcep.

Kalpi tā arī darīja.

Virējs gailīti izcepa un atnesa uz šķīvja kungam. Kungs satvēra cepeti un dusmās norija gluži veselu. Un gailītis kunga vēderā atdzīvojās, izknāba caurumiņu labajā ausī, izbāza galvu un dzied:

— Ki-kir-gī, skan mana balss, kungam lai pienāk nelabs gals!..

Kungs iebrēcās:

— Kalpi, kalpi, ņemiet cirvjus, cērtiet tam nelietim galvu nost!

Kalpi paķēra cirvjus un — kā cirta, tā kungam labā auss nost… Bet gailītis izlīda pa kreiso ausi un dzied atkal.

Bet kungs brēc:

— Kalpi, kalpi, cērtiet viņam galvu nost!

Kalpi cirta, bet atkal netrāpīja gailītim, nocirta kungam kreiso ausi. Palika kungs bez ausīm.

Tad gailītis izbāza galvu kungam pa muti. Bet kungs brēc muti atplētis:

— Kalpi, kalpi, cērtiet viņu, cērtiet!

Kalpi cirta, taču netrāpīja gailītim, bet trāpīja mēlei — Un nocirta kungam mēli.

Bet gailītis izlēca laukā, uzlidoja uz palodas, sēž un dzied.

Kungs redz, ka nav glābiņa: gailītis nogalējis šim visus lopus un arī pašu sakropļojis. Tad kungs iznesa no pils dzirnaviņas un atdeva tās gailītim. Gailītis paķēra vienu dzirnakmeni zem viena spārna, otru zem otra un devās uz mājām.

Vecītis un večiņa bija ļoti priecīgi par dzirnaviņām, sāka atkal tajās miltus malt. ..

Bet no miltiem cep maizi, paši ēd un arī gailīti baro.

Suns mednieks

Reiz dzīvoja vecītis. Vecītim bija suns.

Sunim apnika dzīvot pie vecīša: nav lāgā ko sargāt, nav arī ko ēst. Viņš devās uz mežu medībās. Tur satika vilku. Sāka abi sarunāties.

— Nav man mājās ko darīt, — suns sacīja. — Un arī ar barību pavāji. Gribu nodarboties ar medībām.

— Labi, — vilks atbildēja, — nāc dzīvot pie manis. Es tevi iemācīšu mednieka amatā.

Suns palika dzīvot pie vilka.

Dzīvo abi vienu dienu, otru — sagribas šiem ēst. Vilks saka sunim:

— Aizskrien, puis, līdz laukam, paskaties, varbūt tur kas ir.

Suns atgriezās no lauka un sacīja:

— Tur zosis staigā.

Vilks nogrozīja galvu.

— E, liela skriešana, nieka ēšana. .

Un negāja zosis medīt.

Pēc stundas vilks atkal sūtīja suni.

— Aizskrien, paskaties, varbūt tur vēl kas ir.

Suns atgriezās un sacīja:

— Kartupeļu laukā rakņājas cūkas.

— E, — vilks noņurdēja, — ar cūkām liela ķēpa, tās kviec, ka vai ausis jābāž ciet. Pagaidīsim vēl.

Brītiņu pagaidīja, tad vilks teica:

— Aizskrien nu vēl, paskaties vai tur nav kas jēdzīgāks?

Suns aizskrēja, paskatījās — uz lauka ganās zirgs. Atgriezās un

pastāstīja vilkam, ko redzējis.

— Lūk, tagad varam posties medībās, — tas sacīja.

Vilks nu aizskrēja uz ezeru, apmērcējās ūdenī, tad izviļājās smiltīs un jautāja sunim:

— Nu, kā ir? Vai es tagad izskatos pēc mednieka?

— Un kā vēl! — suns atbildēja.

Izgāja abi uz lauka. Vilks aizskrēja zirgam priekšā, nopurinājās, piebēra tam acis ar smiltīm, tad sagrāba aiz rīkles un nokoda.

Tagad barības abiem bija diezgan. Suns atēdās, kļuva brangs.

— Nu, — viņš sacīja vilkam, — tagad ardievu, es arī bez tevis iztikšu. Dzīvošu viens.

Suns pameta vilku un gāja tālāk. Ceļā satika runci.

— Uz kurieni iedams, runci? — suns jautāja.

— Peles ķert.

— E, — suns sacīja, — vai ir vērts ar tādiem sīkumiem nodarboties? Labāk nāc man līdzi: es tev iemācīšu mednieka amatu.

Runcis piekrita, un abi sāka dzīvot kopā. Dzīvo vienu dienu,, otru — sagribas šiem ēst. Suns saka runcim:

— Aizskrien, puis, līdz laukam, paskaties, kas tur ir.

Runcis aizskrēja, paskatījās.

— Zosis staigā, — viņš ziņoja sunim.

— E, — suns saviebās, — liela skriešana, nieka ēšana!

Pēc stundas atkal suns sūtīja runci uz lauka. Runcis atgriezās un teica:

— Kartupeļu laukā rakņājas cūkas.

— E, — suns noņurdēja, — ar cūkām liela ķēpa, tās kviec, ka vai ausis jābāž ciet. Pagaidīsim vēl.

Pagulēja vēl kādu brīdi, bet ēst gribas kā vienam, tā otram.

— Aizskrien vēl līdz laukam, paskaties, vai tur nav kas jēdzīgāks, — suns atkal sūtīja runci izlūkos. Runcis atgriezās no lauka un ziņoja:

— Zirgs ganās.

Suns jestri pietrūkās kājās.

— Lūk, tagad varam posties medībās!

Viņš aizskrēja uz ezeru, apmērcējās, izviļājās smiltīs un vaicāja runcim:

— Nu kā ir? Vai es izskatos pēc vilka — mednieka?

— Izskaties gan, — runcis atbildēja. — Kā izspļauts. Vilks tāpat, pirms uzbrūk zirgam, mārkā peldas, grantsbedrē viļājas.

— Es jau no vilka to māku pārņēmu, — suns lielījās.

Izgāja abi uz lauka. Suns aizskrēja zirgam priekšā, sapurinājās gluži kā vilks un gribēja ķerties zirgam pie rīkles. Bet zirgs kā spēra šim ar pakavu, tā suns apmeta kūleni un palika guļot ar aizlauztām ribām.

Runcis noskatījās tādās medībās un sacīja:

— Labāk peles ķert: kaut arī sīks darbiņš, toties ribas paliks veselas.

Un gāja tālāk savu ceļu.

Pasaka par vērsi un viņa draugiem

Pļavā ganījās vērsis. Ieraudzīja upītes malā miglu un nobijās: nodomāja, ka zeme un ūdens deg.

«Labāk aizbēgšu no šejienes uz pasaules malu!» vērsis nolēma.

Saslēja asti un skrien.

Satiek viņu ceļā āzis un jautā:

— Vērsi, uz kurieni skriedams?

— Uz pasaules malu.

— Kādēļ?

— Mūsu pusē zeme un ūdens deg. Bail, ka arī es sadegšu.

— Es skriešu tev līdzi.

— Skrien!

— Abi skrien, satiek vepri. Tas vaicā:

— Kurp tā skriedami?

— Uz pasaules malu: mūsu pusē zeme un ūdens deg. Bail, ka arī mēs sadegsim.

— Es skriešu jums līdzi.

— Skrien!

Nu skrien trijatā. Satiek viņus zostēviņš.

— Uz kurieni skriedami?

— Uz pasaules malu: mūsu pusē zeme un ūdens deg. Bail, ka arī mēs sadegsim.

— Es skriešu jums līdzi.

— Skrien!

Nu skrien tālāk četratā. Satiek viņus gailis.

— Uz kurieni skriedami?

— Uz pasaules malu: mūsu pusē zeme un ūdens deg …

— Es skriešu jums līdzi.

— Skrien!

Skrēja, skrēja, atskrēja visi mežā. Un te arī ziema klāt. Vērsis sacīja:

— Nu, diezgan skriet: ziemas laikā zeme neaizdegsies. Sāksim tagad būvēt istabu un gādāt ziemai barību.

Vepris rukšķēja:

— Man istaba nav vajadzīga: es izrakšu ar snuķi sev bedri, sanesīšu tur sūnas migai, ozolzīles pārtikai un pārlaidīšu ziemu. Man siltuma pietiks!

Azis teica:

— Bē — bet es no koka mizām pārtikšu, caurā celmā ziemu pārgulēšu.

— Un tu, zostēviņ? — vērsis vaicāja.

— Man siltas spalvas, es iebāzīšu knābi azotē un pārziemošu tāpat.

— Un tu, gaili?

— Kas tad man, es varu tepat zem eglītes ziemu pārlaist.

— Ko lai dara? Vērsis ķērās viens pats pie istabas būves. Sanesa baļķus un sūnas, uzbūvēja siltu istabu un dzīvoja tajā bez bēdu.

Uznāca bargs sals. Vepris grozījās, grozījās bedrē, beidzot neizturēja un gāja pie vērša.

— Laid, vērsi, istabā: ārā briesmīgi auksts.

— Nē, — vērsis atbildēja, — nelaidīšu: tu ieraksies sūnās gan jau tev būs silti!

— Ja nelaidīsi, — vepris draudēja, — tad es ar snuķi parakšu pamatus — tava istaba apgāzīsies un arī tevi pašu vēl nospiedis.

Vērsis izbijās: gribi negribi, jālaiž vepris istabā.

— Nu labi, — viņš sacīja, — nāc iekšā: divatā būs jautrāk.

Otrā dienā atnāk āzis.

— Vērsi, laid istabā!

— Kam tev istaba: tu jau caurā celmā ziemu pārgulēsi!

— Klau, ja nelaidīsi iekšā, es ieskriešos un ar ragiem ielauzīšu sienā caurumu: sals ielīdīs istabā, un tev būs auksti.

Ko vērsim darīt? Jā laiž āzis iekšā.

— Labi, — viņš sacīja, — istaba man prāva: pietiks vietas visiem trim.

Trešajā dienā atnāca zostēviņš.

— Vērsi, vērsi, laid istabā apsildīties!

— Nelaidīšu!

— Kādēļ tā?

— Tev siltas spalvas, tu iebāzīsi knābi azotē un pārziemosi tāpat,

— Pielūko, ja nelaidīsi, es ar knābi visu jumtu izārdīšu, sāksi pats salt.

Vērsis nobijās, ielaida arī zostēviņu.

Ceturtajā dienā atnāca gailis.

— Vērsi, laid istabā!

— Vai tad tev zem eglītes nav diezgan silti? — vērsis iesmējās. — Nelaidīšu! Man jau ari bez tevis istabā pilns.

— Nu, ja nelaidīsi iekšā, es uzlidošu bēniņos un visas smiltis no griestiem norausīšu: siltums izies caur griestiem ārā, un tu nosalsi.

Vērsis nobijās un ielaida ari gaili. Nu dzīvoja istabā visi pieci.

Garām gāja lācis. Ieraudzīja istabu.

— Kas te dzīvo? — vaicāja.

Vērsis, āzis, vepris, zostēviņš un gailis, — atbild no isisbas.

— Ielaidiet arī mani pasildīties!

— Nē, nelaidīsim visi Tu neesi mūsējo ļaužu.

Licis belza ar ķetnu pa durvīm, ielauza tās un iegāja istabā.

Tad vērsis izslēja ragus un piespieda lāci pie sienas. Bet āzis nu sāk ar ragiem šim sānus badīt, vepris ar ilkņiem vēderu plēš, zostēviņš degunu knaiba… Bet gailis uzlēca lāviņā un nu kliegt: «Kur kaut! Kur cirst! Lai panāk priekšai»

Tā lācis, nelūgtais viesis, tikko dzīvs izspruka no istabas.

Iet pa mežu klibodams un satiek vilku.

— Kur tad biji, kaimiņ? — vilks vaicāja. — Ko klimsti tāds sabozies?

— Vai, — lācis bēdīgā balsī atbildēja, — kritu rokās briesmīgiem negantniekiem. Viens mani ar dakšām piespieda pie sienas, ka ne pakustēt. Otrs ar sekumiem sānos bada. Trešais ar stangām zarnas no vēdera rauj laukā. Ceturtais ar adatu degunā dur, bet piektais, sarkanu cepuri galvā, līku zobenu pie sāna, ar piešiem pie zābakiem, skraida pa lāvu un kliedz vienā kliegšanā: «Kur kaut! Kur cirst! Lai panāk priekšā!» Labi, ka aizmuku, citādi nemaz nezinu, ko tas piektais negantnieks ar mani būtu izdarījis…

Kopš tās reizes vairs ne lācis, ne vilks pie istabas nerādījās.

Vecais zirgs

Vienam saimniekam bija vecs zirgs. Viņam kļuva jau par smagu arklu vilkt, sāka pagurt. Saimnieks apžēlojās par zirgu, apkala to ar tērauda pakaviem un palaida pļavā ganīties.

Ganījās zirgs nedēļu, ganījās otru. Nobarojās, pat spārdīt jau sāka.

Reiz gadījās tai pļavā uznākt lauvam. Tas ieraudzīja zirgu un izbrīnījās: kas tas par zvēru?

— Kas tu tāds esi? — viņš vaicāja zirgam.

— Zirgs. Un kas tu esi?

— Es esmu lauva. Visu zvēru ķēniņš. Es tevi apēdīšu.

— Lai mani apēstu, — zirgs sacīja, — ir jābūt stipram…

Lauva sita sev ar asti pa sāniem un ierēcās:

— Es esmu pats stiprākais zvērs!

— Ha-ha-ha! — iesmējās zirgs. — To mēs vēl redzēsim, kurš no mums stiprāks. Mērosimies spēkiem!

— Kā tad mēs mērosimies? — lauva jautāja.

— Vai redzi tur to lielo akmeni?

— Redzu, — sacīja lauva.

— Tad, lūk, kurš no mums iesitīs pret to akmeni tik stipri, lai uguns pašķīstu, tas arī būs stiprākais.

— Labi, — lauva piekrita.

Tad piegāja pie akmens un sāka ar ķetnām to sist. Sita, sita, vai visus nagus aplauza, taču uguni tā arī neizšķīla.

— Ha-ha-ha! — zirgs smējās. — Tu, brālīt, esi pavisam vājš. Un vēl par ķēniņu saucies! Palūk, kā es sitīšu!

Vecais zirgs piegāja pie akmens, nostājās pret to ar pakaļgalu, pasmīnēja, pasvieda pakaļkājas gaisā un spēra ar pakaviem pret akmeni… Dzirksteles vien nozibsnīja.

«Oho,» lauva sevī nodomāja. «Ar tādu zvēru nav joki.»

Un, neko nesacījis, skrēja projām uz mežu. Tur satika vilku.

— Labu dienu, jūsu ķēnišķīgā augstība! — vilks paklanīdamies sveicināja. — Uz kurieni, jūsu laipnība, staigājāt? Ko dzirdējāt, redzējāt?

— Biju zaļā pļavā, — lauva atbildēja. — Redzēju tur pašu stiprāko zvēru …

— Kādu tad? — vilks vaicāja.

— Zirgu.

— Hm… — vilks norūca. — Es viņus esmu ne tikai redzējis, bet diezgan daudz arī apēdis.

— Ko tu izgudro! — lauva noskaitās. — Tas nevar būt.

— Tad nāciet, jūsu laipnība, man līdzi, gan tad redzēsiet, kā es ar viņu tikšu galā.

Aizgāja abi uz pļavu.

— Nu, kur tad ir tas zirgs? — vilks jautāja.

— Eku, aiz krūmiem staigā.

— Nevaru saredzēt, — sacīja vilks.

Tad lauva satvēra vilku aiz pleciem un pacēla augstu gaisā.

Vai tagad redzi?

Bet vilks klusē, kā ūdeni mutē ieņēmis.

Lauva paskatījās uz vilku — bet tas vairs pat neelpo: zvēr ķēniņš šo nožņaudzis savās ķetnās.

Lauva nolaida vilku zemē un sacīja:

— Redzi nu: tu tikai paskatījies vien uz viņu un tad jau zaudēji samaņu. Te nu bija tava lielība! Kas tad būtu noticis, ja mēs būtu piegājuši tam zvēram tuvāk: viņš būtu apēdis gan tevi gan mani.

Lauva tik ļoti izbijās no zirga, ka ņēma un aizbēga uz tālām zemēm.

Kopš tā laika lauva mūsu pusē vairs nedzīvo.

Lapsa un strazds

Reiz dzīvoja vecītis un večiņa. Vecītis gāja uz mežu malku cirst, bet večiņa dzīvoja pa māju un cepa pīrāgus.

Reiz vecītis silā noķēra meža cūkas sivēntiņu un pārnesa sētā. Bija brangs sivēntiņš — raibs un strīpains.

Večiņa sāka sivēntiņu barot — gan ar mīklu, gan ar miltiem, gan ar zaļu mauriņu. Bet meža cūka paliek meža cūka — tai padod ozolzīles! — arvien tiecas uz mežu pēc ozolzīlēm.

Neko darīt, sāka večiņa laist sivēntiņu mežā ozolzīles lasīt. Augu dienu sivēntiņš dzīvo pa mežu savā vaļā, bet pa nakti skrien sētā. Bija ļoti lādzīgs sivēntiņš.

Reiz skrien viņš pa māu, bet pretī gadās izsalcis vilks.

— Sivēn, sivēntiņ, meža cūciņ, — sacīja vilks. — Es tevi apēdīšu.

Bet sivēntiņš bija viltīgs, brīdi padomājis, saka:

— Neēd mani, pelēkais vilk, labāk nāc man līdzi uz ozolzīļu noru: tur zosu bars ganās.

Vilks bija ļoti kārs uz zosīm. Viņš noticēja sivēntiņam mežcūcim un devās tam līdzi uz ozolzīļu noru.

Bet ceļā bija liela vilku bedre. Sivēntiņš to zināja un aptecēja tai aplīk, bet vilks — blaukš! — bedrē iekšā. Un nu tur sēž.

Otrā rītā sivēntiņš mežcūcis atkal gāja uz ozolzīļu noru.

Iet, iet, satiek viņu lapsa.

— Uz kurieni iedams, sivēntiņ?

— Ozolzīles lasīt.

— Ņem mani līdzi!

— Ejam!

Iet abi, iet, pienāk pie bedres. Sivēntiņš apiet aplīk, bet lapsa —

blaukš! — vilkam uz galvas.

Trešajā dienā sivēntiņu satiek zaķis.

— Uz kurieni iedams, sivēntiņ?

— Ozolzīles lasīt.

— Ņem mani līdzi!

— Ejam!

Pienāk pie bedres — arī zaķis tur iekrīt. Nu jau viņi ir trīs: vilks, lapsa un zaķis.

Sēž visi bedrē, sagribas šiem ēst. Lapsa saka:

— Sāksim kliegt: kurš vājāk izkliegs, to apēdīsim.

Iekliedzas vilks — vareni noskanēja. Iekliedzas lapsa — ari stipri.

Iekliedzas zaķis — pavisam vārgi: spiedziens vien iznāca.

Nu, viņu, zināms, arī apēda. Vilks apgrauza visus kaulus, bet lapsa paķēra vēl zarnas un iekašāja smiltīs.

Nākamajā dienā abus atkal pārņēma izsalkums. Lapsa izvilka no smiltīm zaķa zarnas un sāka pamazām ēst.

— Ko tu tur, kūmiņ, ēd? — vilks jautāja.

— Zarnas.

— Kur tās ņēmi?

— Pārplēsu sev ar ķetnu vēderu un izvilku.

Vilks noticēja, uzšķērda sev ar nagiem vēderu un nobeidzās. Tad lapsa viņu apēda.

Pie bedres atlidoja strazds. Lapsa sāka lūgties:

— Strazdiņ, strazdiņ, izpestī mani no bedres!

— Kā tad es tevi izpestīšu?

— Sasvied bedrē žagariņus, gan jau tad es izkāpšu.

Strazds sameta bedrē žagariņus. Lapsa izkāpa no bedres un sacīja:

— Strazdiņ, strazdiņ, vai tu mani izpestīji?

— Izpestīju.

— Tad pabaro mani tagad.

— Kā tad es tevi pabarošu?

— Ekur, sieva iet pa lauku, nes bļodu ar bliņām. Tu aizlido viņai priekšā un nosēdies uz ceļa.

— Un tas ir viss?

— Viss.

Strazds aizlidoja un nometās ceļa vidū. Sieva ieraudzīja strazdu, nolika bļodu ar bliņām zemē un steidzās ķert putnu rokā. Bet lapsa sagrāba bliņas un aizmuka krūmos.

Bliņu paēdusi, lapsa atkal aizgāja pie strazda.

— Strazdiņ, strazdiņ, vai tu mani izpestīji?

— Izpestīju.

— Pabaroji?

— Pabaroju.

— Bet tagad padzirdini.

— Kā tad es tevi padzirdināšu?

— Ekur, vīrs alus mucu ved. Tu nolaidies uz mucas un sāc tapu knābāt.

Braucējs, to pamanījis, paķēra mietu. Strazds uzlidoja gaisā, bet braucējs — bladāc! — pa mucu. Muca sašķīda, alus izlija. Vesela peļķe satecēja.

Vīrs sadrūmis aizbrauca projām, bet lapsa padzērās no peļķes alu, cik vien gribējās, un atkal aizskrēja pie strazda.

— Strazdiņ, strazdiņ, tu mani izpestīji?

— Izpestīju.

— Pabaroji?

— Pabaroju.

— Padzirdināji?

— Padzirdināju.

— Bet tagad uzjautrini mani.

— Kā tad es tevi uzjautrināšu?

— Ekur, kuļā vecītis ar večiņu zirņus kuļ. Aizlido turp un sēdies gan večai, gan vecim uz pieres.

— Un tas ir viss?

— Viss.

Strazds aizlidoja uz kuļu un nometās večai uz pieres. Vecis ieraudzīja strazdu un — blaukš! — šim ar spriguli. Taču netrāpīja vis strazdam, bet večai pa pieri. Strazds pacēlās gaisā un nu nometās vecim uz pieres. Tad veča ar saucienu: «Tiš, tiš!» — blaukš! — ar spriguli vecim pa pieri.

Bet lapsa skatās un smej, vēderu turēdama, redzot, kā vecis veču kuļ, kā veča vecim pretim gāž. Abi sasita viens otram punus pierē, pameta kulšanu un gāja uz istabu zilumus dziedēt.

Kāpēc vilkiem no zaniņa bail

Reiz pie kāda stanovoja[1] kalpoja lapsa. Viņa labi veica savus uzdevumus. Visas kaimiņu vistu kūtis iztīrīja tukšas. Visas vistas pamazām aizstiepa stanovojam pusdienā.

Tāpēc nebija nekāds brīnums, ka stanovojs ļoti ieredzēja savu kalpotāju.

Un reiz viņš lapsai sacīja:

— Prasi no manis par savu kalpošanu, ko vien vēlies. Visu tev došu!

Lapsa ilgi gudroja un prātoja, ko gan prasīt tādu, kas būtu tas vislabākais.

Un nolēma izlūgties zvaniņu. Jo no šā zvaniņa bijās visi, tam paklausīja visi — gan veci, gan jauni.

Tālab viņa sacīja stanovojam:

— Dod man, kungs, savu zvaniņu! Es gribu, lai arī no manis visi tikpat ļoti bīstas kā no stanovoja lielkunga.

— Labi, — stanovojs bija ar mieru, — došu tev zvaniņu. Tikai pielūko, nepazaudē to un nevienam neatdod. Citādi es tev nomaukšu ādu pār acīm.

— Nepazaudēšu, — lapsa atbildēja.

Paņēma zvaniņu un devās ar to pasaulē.

Ar zvaniņu rokā lapsai bija jauka dzīve. Tikko pazvana, tūdaļ visi mūk projām. Tad vari ēst vistas, cik vien vēlies.

Par lapsas zvaniņu padzirdēja vilks.

Atnāk pie kūmiņa ciemos.

— Aizdod, kūmiņ, man savu zvaniņu uz kādu stundu! Es mēģināšu ar to sev barību salūkot.

Lapsai negribējās zvaniņu dot. Taču vilks tik ļoti lūdzās, ka nekādi nevarēja atkratīties.

— Nu, kūm, pielūko: ja pazaudēsi zvaniņu, stanovojs mums abiem nomauks ādu pār acīm.

— Nepazaudēšu, — vilks sacīja, — nebīsties.

Viņš paņēma zvaniņu un aši vien skrēja uz noru pie ganiem. Atskrēja, pazvanīja.

— Klau, gani, stanovojs man lika paņemt no jūsu ganāmpulka brangāko aunu. Ja nedosiet, viņš atbrauks pats un visus jūs iespundēs aiz restēm!

Gani nenoticēja, uzrīdīja viņam suņus, izpēra ar pātagām un beigās vēl atņēma zvaniņu.

Sapērts un suņu sakosts, vilks atgriezās pie lapsas. Izstāstīja tai savu neveiksmi.

Lapsa sāka raudāt.

— Tagad nu gan, — viņa sacīja, — jālaižas lapās kā tev, tā man, jo stanovojs mums nepiedos.

Kopš tā laika vilks, tikko padzird kaut kur zvaniņu skanam, tūdaļ mūk projām, jo viņam liekas, ka tur stanovojs dzenas pakaļ, lai novilktu šim ādu pār acīm.

[1] **Stanovojs** - apriņķa policijas priekšnieks cariskajā krievijā

Varoniskās un brīnumu pasakas

Tēva dāvana

Dzīvoja pasaulē lāga vīrs. Viņam bija trīs dēli — divi gudri, trešais vientiesis, vārdā Jānis. Gudrie apņēma sievas, tiem jau kuploja ģimenes, bet Jānis Vientiesis arvien vēl guļ uz krāsns un stabulē bez bēdu.

Pienāca tēvam miršanas stunda. Viņš ataicināja dēlus un sacīja:

— Mani labie dēli, mani mīļie dēli! Bagātības man nav, ko jums atstāt, tomēr izpildiet, lūdzami, manu pēdējo vēlējumu: atnāciet pie mana kapa pārnakšņot trīs naktis. Pirmo nakti — vecākais, otru — vidējais, bet trešu — jaunākais. Un, kad atnāksiet, tad sakiet: «Dzeltenā smilts, pašķiries, priežu zārks atveries, tētiņ, no kapa piecelies!» Tas ir viss.

Dēliem to sacījis, salika rokas un nomira.

Dēli apbedīja tēvu. Vakarā laiks vecākajam iet pie kapa nakšņot. Bet šim bail, un arī sieva nelaiž: «Ko tu tur iesi, dabūsi vēl galu! Ko tad es viena darīšu?»

Taču nav labi nepildīt tēva pēdējo vēlējumu.

— Aizsūti savā vietā Janku! — sieva ieteica. — Ja ar viņu kas arī notiks, tad neviens pakaļ neraudās.

Vecākais brālis nu ņēmās Janku lūgties:

— Aizej, brālīt, manā vietā pārnakšņot pie tēva kapa…

Bet Janka, uz krāsns gulēdams, atbildēja:

— Vai tad es esmu kāds muļķis, ka man citu vietā jāiet? Kad pienāks mana kārta, tad arī iešu.

Brālis lūdzās, gandrīz vai raudādams:

— Aizej gan, Janka! Redzi, sieva mani nelaiž …

Un galā pierunāja gan.

— Nu labi, — Janka pieļāvās, — tikai saki sievai, lai pašuj labi lielu tarbu un ieliek tajā divus klaipus maizes. Es tur kaut vai maizes paēdīšu, cik tīk, mājās jau jūsu sievas man ēst nedod.

Vecākā brāļa sieva pašuva lielu tarbu un ielika tajā divus klaipus maizes. Janka paņēma tarbu un devās uz kapsētu. Aizgājis pie tēva kapa, sacīja tā, kā tēvs bija licis:

— Dzeltenā smilts, pašķiries, priežu zārks, atveries, tētiņ, no kapa piecelies!

Viss tā arī notika. Tēvs piecēlās, palūkojās uz Janku un sacīja:

— Kur tad mans vecākais dēls?

— Viņam, redz, bail no tevis, tāpēc sūtīja mani, — Janka atbildēja, ēzdams maizes riku.

— Neko darīt, — tēvs nopūtās, — tad viņa tiesu atdošu tev. Klausies, ko teikšu, dēls: zaļā pļava, mīkstā maurā ganās salns zirgs ar zelta krēpēm. Dienu ganās, nakti klejo, bet, tiklīdz viņu pasauc krietns tēvadēls, — zirgs tūdaļ klāt. Ja viņš tev būs vajadzīgs — tad tikai pasvilp skāņi, pasauc balsī, un zirgs uzreiz būs tavā priekšā, pavada nāks pati riekšā. Bet, kad būsi gana izpriecājies, izauļojies, atkal palaid salni zaļā pļavā, mīkstā maurā.

To sacījis, tēvs apgūlās zārkā, — kaps atkal aizvērās. Janka iznāca no kapsētas, iesvilpās skāņi, iesaucās balsī — atskrēja salns zirgs ar zelta krēpēm.

Nodimdināja ar pakaviem:

— Ko vēlies, Janka tēvadēls?

— Gribu tev seglos kāpt, kādu riksi palaist.

— Laipni lūdzu!

Uzlēca Janka Vientiesis zirgā un aizlidoja. Aplaida trīs reizes pasaulei apkārt, zemei pat nepieskārās. Atlidoja vecajā vietā.

— Pietiks, — viņš sacīja zirgam, — esmu gana izauļojies! Tagad skrien atpakaļ zaļajā pļavā, mīkstajā maurā. Dienu ganies, nakti klejo, bet, tiklīdz saukšu, — steidzies pie manis!

Palaidis zirgu, uzmeta tarbu plecā un gāja mājās.

Uzrāpies uz krāsns, saslēja kājas pār kārti un pūš savu stabuli. Gudrie brāļi brīnās: «Vai tu re, nekas šim nav lēcies!»

Pienāca otra nakts — nu bija laiks vidējam dēlam uz tēva kapu posties. Sāka arī viņš Janku lūgties:

— Aizej, brālīt, manā vietā …

— Kas vēl nebūs! Vai es te par kalpu esmu nolīgts? — Janka saniknojās. — Tava reize, tu arī ej!

Tad arī brāļasieva raudādama sāka lūgt:

— Esi nu, Janka, tik labiņš: aizej gan brāļa vietā pie tēva kapa!

— Nu labi, — Janka pieļāvās. — Dodiet divus klaipus maizes!

Pievīkša viņam maizes tarbu, un viņš aizgāja.

Nonācis pie kapa, sacīja sakāmo. Tēvs piecēlās un atkal brīnījās:

— Kāpēc tad mans vidējais dēls nav nācis mani apraudzīt?

— Viņam bail no tevis, — Janka atbildēja, — tāpēc arī nenāca.

— Neko darīt, — tēvs nopūtās, — tad arī viņa tiesu atdošu tev. Klausies, ko teikšu, dēls: tajā pašā zaļā pļavā, tajā pašā mīkstā maurā ganās vēl viens zirgs, dūkans kumeļš, jaunāks par pirmo. Arī tas tev labi kalpos.

Janka aplidinājās divreiz pasaulei apkārt dūkanā kumeļa mugurā un atgriezās sētā.

Trešajā naktī pienāca viņa paša kārta. Janka atkal aizgāja pie tēva kapa. Tēvs piecēlās un teica:

Žēl man tevis, dēliņ: allaž tu vien pie manis nāc… Nu, tad jau lai arī trešais — visjaunākais zirgs tev kalpo. tas ganās turpat zaļajā pļavā, mīkstajā maurā, bērs kumeļš. un tagad vairs pie manis nenāc.

To sacījis, apgūlās zārkā, — kaps aizvērās.

Bērā kumeļa mugurā Janka aplidoja tikai reizi pasaulei apkārt, tad atgriezās mājās, atgūlās uz krāsns un atkal stabulē.

— Veries vien, — gudrie brāļi brīnījās, — mūsu muļķis nekur neņem galu. Bet tagad vairs pa divi klaipi dienā maizes viņam nedosim — pietiks puisim arī ar sakasni!

Pa to starpu tai pašā ķēniņa valstī aiz gara laika bija nonākusi lielos untumos ķēniņa jaunākā meita: uzkāpusi pils trešajā stāvā, apsēdusies pie loga un pasludinājusi, ka iziešot tikai pie tāda varoņa par sievu, kurš zirgā līdz viņai uzlēkšot. Tad nu visi, kam vien gribējās dabūt ķēniņa meitu par sievu, steidzās uz pilsētu. Daudzi brauca un gāja kājām tāpat vien, lai tikai redzētu, kas tur notiks.

Gudrie brāļi sacīja:

— Brauksim arī mēs uz tiem brīnumiem paskatīties.

Sāka abi posties ceļā. Tad arī Janka lūdza brāļus:

— Ņemiet mani līdzi! Arī man gribas tos brīnumus redzēt.

— Kas tad tu par braucēju! — brāļi smējās. — Tādu muļķu arī bez tevis tur diezgan. Bet, ja tev apnicis uz krāsns gulēt, tad dosim darbu.

Brāļi paņēma divus siekus magoņsēklu un divus siekus smilšu, sabēra visu vienā kaudzē un teica:

— Kamēr mēs atgriezīsimies, lai visa kaudze būtu atlasīta: magoņsēklas atsevišķi, smiltis atsevišķi.

Janka noskuma, bet — neko darīt. Sabēra visu kaudzi maisā, magoņsēklas ar smiltīm juku jukām, atgūlās uz krāsns un guļ. Bet maisu nolika uz mūrīša, sak, lai vēl pažūst.

Pagāja viena diena, pagāja otra, nokāpa Janka no krāsns, sabēra ar smiltīm sajauktās magoņsēklas vācelē, pārsedza ar maisu un devās ar savu nesamo tumšā mežā, klajā laukā. Tur iesvilpās skāņi, iesaucās balsī — un atskrēja pie viņa visi trīs zirgi: salnais, dūkanais, bērais.

— ko teiksi, saimniek?

— Mani labie zirgi, mani mīļie zirgi: klīst valodas, ka ķēniņa pilsētā notiekot brīnumu lietas. Jaunāko ķēniņa meitu pārņēmis untums, tā uzkāpusi pils trešajā stāvā, apsēdusies pie loga un pasludinājusi, ka tikai pie tāda iziešot par sievu, kurš līdz viņai zirgā uzlēkšot. Vai jūs nevarētu mani uz turieni aizraut, lai ari es tos brīnumus redzētu?

— To var, — salnais zirgs atbildēja. — Tikai jāsi tu šoreiz ar visjaunāko no mums — ar bēro.

Bērais zirgs iznāca priekšā, sapurināja krēpes un sacīja:

— Lien man, Janka, labajā ausī un pa kreiso izlien laukā.

Janka ielīda bērajam zirgam labajā ausī, pa kreiso izlīda laukā un pārvērtās par tādu varoni, ka ne princis, ne karaļdēls viņam nevarētu līdzināties. Tad uzlēca zirgā. Zirgs nodimdināja ar pakaviem un aizauļoja.

Ilgi vai neilgi auļoja, skat — jau pilsēta klāt. Un visi tur jau sapulcējušies brīnumus skatīt. Arī Jankas brāļi maliņā stāv, abiem mutes vaļā.

Te bērais zirgs kā lec ieskrējies, tā varbūt tikai par kādu pēdu neaizlēca līdz ķēniņa meitai. Nolaidās zemē aiz pils un kā viesulis aizjoņoja tālāk. Te tas bija, te vairs nav! Visi tikai iesaucās: ak! Arī ķēniņa meita — ak! — un sauc: «Ķeriet, ķeriet viņu!»

Zirgs aizlidoja atpakaļ, no kurienes jājuši. Janka ielīda tam kreisajā ausī, pa labo izlīda — atkal kļuva tāds pats, kā bijis, un sacīja:

— Paldies, labais kumeliņ! Arī es dabūju redzēt ķēniņa meitu. Bet tagad palīdzi man izdarīt vēl vienu darbu: atlasīt divus siekus magoņsēklu no diviem siekiem smilšu …

Zirgs atbildēja:

— Pārplēs maisu divās daļās, paklāj tās un izber no vācelēm savas magoņsēklas.

Janka tā arī darīja. Tad zirgs izpūta no nāsīm dvašu, un vienā mirklī magoņsēklas jau atradās uz viena paklāja, smiltis — uz otra.

Janka sasēja abus saiņus, pateicās zirgam un devās mājās. Bet vācelē pa ceļam vēl pielasīja sēnes.

Mājās brāļasievas bruka viņam virsū:

— Kur tu, muļķi, vazājies? Vai magoņsēklas esi atlasījis? Gan dabūsi no brāļiem sutu, kad tie atgriezīsies!

— kaut jūs pīles sabradātu! — janka iesaucās. — ne tikai magoņsēklas atlasīju, bet arī sēņu vāceli pārnesu. Bet jūs arvien sakāt, ka es neko nedarot.

Drīz pārbrauca no pilsētas arī gudrie brāļi.

— Kas gan tur bija, kas notika! — viņi stāstīja sievām. — Bet nespēja gan neviens pat līdz otrajam stāvam uzlēkt. Tikai kāds nezināms karaļdēls bērā zirgā gandrīz līdz pašai ķēniņmeitai uzlēca. Ja būtu uzrāvies vēl kādu olekti augstāk… Žēl gan! Bija tik grezns un

košs varonis, ka pat ķēniņmeita pati aiz brīnumiem iespiedzās un sāka kliegt: «Ķeriet, ķeriet viņu!» Bet kur nu!

Janka, uz krāsns gulēdams, klausās un smīnēdams saka:

— Vai tik es tas neesmu bijis?

Bet brāļi šim uzbrēca:

— Labāk jau būtu klusējis, muļķi!

Pēc kāda laika ķēniņmeita atkal laida vēsti, lai visi varoņi ierodas pilsētā. Bet pati apsēdās jau ceturtā stāva logā.

Arī gudrie brāļi posās ceļā.

— Ņemiet mani līdzi! — Janka lūdza.

— Ak tu muļķis tāds! Vai tev mājās darba trūkst? Tad mēs iedosim tev darbu.

Brāļi sabēra kopā trīs siekus smilšu un trīs siekus magoņsēklu, visu sajauca un lika Jankam atlasīt magoņsēklas no smiltīm, kamēr viņi atgriezīšoties.

Janka nogaidīja kādu laiku, tad sabēra ar smiltīm sajauktās magoņsēklas vācelē, paņēma līdzi divus palagus un devās tumšajā meža, zaļajā pļavā. Iesvilpās skāņi, iesaucās balsī — atskrēja trīs strauji zirgi.

— Kam sauci mūs, saimniek?

— Tā un tā, — Janka atbildēja, — ķēniņmeita atkal vēsti laidusi, lai visi ļautiņi uz pilsētu braucot. Vai arī es nevarētu aizjāt uz tiem brīnumiem paskatīties?

Salnais zirgs sacīja:

— Labi. Bet tagad tu jāsi ar dūkano.

Janka tad izdarīja visu, kas darāms, un brašā tēvadēla izskatā dūkana kumeļa mugurā lidoja uz pilsētu.

Visi jāja līdz turienei ilgu laiku, dažs mēnesi, dažs divus, bet Janka jau pēc stundas bija galā. Un atjāja pašā laikā. Dūkanais zirgs ieskrējies uzlēca tik augstu, ka tikai par kādu pusolekti līdz ķēniņmeitai neaizsniedza …

Ķēniņmeitu pārņēma ziņkāre: kas gan ir šis drosmīgais varonis, kurš arī otrajā reizē uzlēca līdz viņai? Tālab pēc neilga laika viņa laida trešo vēsti pa pasauli apkārt, bet pati uzkāpa piektajā stāvā. Arī šoreiz pilsētā sapulcējās ķēniņi un prinči, karali un kara|dēli, kungi un bajāri no malu malām. Atbrauca arī gudrie brāļi, uzdevuši Jankam darbu: četrus siekus magoņsēklu no smiltīm atlasīt.

Krietni uz krāsns izgulējies, Janka paņēma ar smiltīm sajauktās magoņsēklas un devās pie saviem zirgiem.

— Vai es nevarētu vēl reizīti aizjāt uz pilsētu? — viņš vaicāja.

— Varēt jau varēs, — salnais zirgs atbildēja. — Tikai tagad tu jāsi ar mani pašu. Ja jau es neuzlēkšu līdz ķēniņmeitai, tad vairs par to nemaz nerunāsim.

Janka izdarīja visu, kas darāms, uzlēca zirgā, iesvilpās un

aizlidoja uz ķēniņa pilsētu. Nepagāja ne stunda, kad jau atradās tur.

— Nu, turies! — salnais zirgs viņam uzsauca.

Un nozviedzās tā, ka nodārdēja visa ķēniņa pilsēta, milzu lēcienā uzlidoja gaisā un pacēlās līdz pašai ķēniņmeitai. Bet ķēniņmeita — plaukš, plaukš! — uzspieda Jankam divreiz savu zīmogu: pirmo — uz pieres, otro — uz pakauša. Zirgs nolaidās zemē un auļoja projām. Visi kliedza: «Ķeriet, ķeriet!» Bet nebija jau vairs ko ķert: te tas bija — te vairs nav…

Aizlidoja Janka atpakaļ, palūdza zirgu, lai atlasa magoņsēklas no smiltīm, un palaida ganīties zaļajā pļavā, mīkstajā maurā. Bet pats uzmauca cepuri līdz ausīm, lai nebūtu redzami zīmogi, un gāja uz mājām. Pa ceļam atkal pielasīja pilnu vāceli sēņu.

Atbrauca brāļi, sāka stāstīt sievām par redzētajiem brīnumiem:

— Vai, vai, kas tur bija, kas notika! Visi lēca, bet neviens augstāk par otro stāvu nespēja uzlēkt. Bet viens ķēniņdēls — greznum grezns, tīrā zeltā tērpies, — kā lēca, tā uzlēca līdz pašai ķēniņmeitai, bet viņa tūdaļ šim uzspieda savu zīmogu uz pieres un pakauša.

Janka klausās, gulēdams uz krāsns, un smejas:

— Vai tikai es tas neesmu bijis?

— Ciet klusu muļķi! — brāli viņu apsauca. — Tādām lietām vajadzīgs pavisam cits prāts unn veiklība. Vai magoņsēklas no smiltīm atlasīji?

— Atlasīju jau, atlasīju — Janka atbildēta. — Tikai ejiet jūs ar savam magoņsēklam ziniet kur… Ķēpašanas — un vairāk nekas.

Brāļi paraudzījās un ļoti izbrīnījās: ka gan iespējams tādu daudzmu mogoņsēklu no smiltīm atlasīt? — Redzams, ka esi gan papūlējies! — viņi sacīja.

Pa to laiku ķēniņmeita laida vēsti, lai ierodas viņas līgavainis. Visupirms saaicināja pie sevis visus prinčus un ķēniņdēlus. Apskatīja — nav starp tiem viņas līgavaiņa! Tad saaicināja kungus un tirgoņus — arī starp tiem nav! Nu pienāca pārējo — zemnieku un puišu kārta. Ķēniņmeita pavēlēja visus saaicināt.

— Tā, — Janka sacīja brāļiem, — pirmiņ es lūdzos, lai jūs ņemat mani līdzi, bet tagad iešu pats!

Paņēma savu stabuli, uzmeta plecos maizes tarbu un aizgāja tumšā mežā, klajā lauka. Iesvilpās skāņi, iesaucās balsī — atskrēja pie viņa visi trīs zirgi.

— Mani labie zirgi, — Janka sacīja, — ķēniņmeita pavēlējusi ierasties viņas acu priekša visiem zemniekiem un puišiem. Vai arī es nevarētu pie viņas aizjāt?

Salnais zirgs atbildēja;

— Tagad tu atkal jāsi ar jaunāko no mums. Un jāj tāds, kāds esi.

Bet bērajam zirgam pavēlēja:

— Tu viņu brālīt, aizvizini līdz pirtiņai, kas blakus ķēniņa pilij, un

atstāj tur! Bet tu — viņš sacīja Jankam, — ieej pirtiņā, nogulies uz lavas, un stabulē savu stabuli! Gan jau tevi atradis, kad būsi vajadzīgs.

Bēris vienā mirkti aizlidināja Janku līdz pirtiņai. Iegājis pirtiņā, Janka atgūlās uz lāvas un saka sava nodabā stabulēt.

Pa to laiku ķēniņmeita, ņemdamās kopā ar savu kalponi, jau bija pārskatījusi visus zemniekus un puišus, bet līgavaiņa kā nav, tā nav! Tad pēkšņi dzird; pirtiņa kāds stabulē un tik jauki, ka neapnīk klausīties.

Nu visi iet uz pirtiņu, atver durvis, redz — uz lavas guļ puisis, noplīsis, skrandains, cepure uzmaukta līdz ausim… Un tik jauki stabulē, ka kājas pašas grib dancot. Pienāk ķēniņmeita puisim klāt, norauj cauro cepuri, redz uz pieres — šās zīmogs? Paskatās pakausi — arī tur zīmogs!

— Nu, — viņa sacīja Jankam, — tad tu esi mans līgavainis! Iesim pie tēva!

Paņēma pie rokas un ved, bet Janka neļaujas:

— Ko es tur iešu? Lai par mani pasmietos?

Tomēr ķēniņmeita viņu ka nekā aizveda uz piti. Tēvs ieraudzījis salūta un saka meitai pārmest:

— Un tādu tu esi izvēlējusies sev par viru?!

Meita atbildēja:

— Viņam uz pieres un pakauša mani zīmogi, tātad viņš ir mans izredzētais. Tāds mans liktenis. Neko vairs nevar darīt…

Gribot negribot nācās svinēt kazas. Un Janka kļuva par ķēniņa znotu.

Bet ķēniņam bija vēl divi znoti, kas apprecējuši vecākas meitas. Tie, zināms, bija no kņazu un karaļu kārtas. Tad nu ķēniņš reiz ataicināja abus savus bagātos znotus:

— Es jau esmu vecs, un mana nāves diena nav vairs aiz kalniem. Kuram no jums lai atstātu savu ķēniņvalsti?

— Man! — iesaucās viens znots.

— Nē, man! — iesaucās otrs.

Un abi tik ļoti sastrīdējās, ka nonāca gandrz vai līdz kautiņam. Tad ķēniņš sacīja:

— Lūk, ko, mani mīļie znoti: kādā valsti, tālā zemes mala, dzīvo cūciņa zeltsarainīte; ar snuķi zemi apar, ar kājām ecē, un pēdās tūdaļ pīrāgi aug, tādi, ka pašam ķeizaram galdā likt Kurš no jums to cuciņu dabūs un man atvedis, tam norakstīšu valsti!

Znoti, ilgi nedomādami, ņēma katrs pa pulkam zaldātu un, maršus spēlēdami, jāja meklēt cuciņu zeltsarainīti.

Tad jaunākā ķēniņa mesta sacīja savam vīram Jankam:

— Tavi svaiņi, eku, aizjāj meklēt cuciņu zeltsarainīti. Ko tu domā darīt? Tēvs viņiem norakstīs valsti, bet no kā mēs dzīvosim?

— Nekur es nejāšu! — Janka atbildēja. — Izdomājuši jods viņu

zina kādu tur cūciņu! Kur šo ņemsi?

Sieva sāka raudāt, bet Janka paņēma savu stabuli un stabulē.

Pagāja tā kāds mēnesis vai vairāk, tad Janka sacīja sievai:

— Aizej pie tēva, palūdz viņam kādu ādnieka ķēveni. Jāšu arī es cūciņu meklēt.

— Esi gan tu muļķis, — sieva šķendējās, — tavi svaiņi varbūt jau sen to ir atraduši un ved mājās, bet tu nule tikai jāsi meklēt!

— Lai jau, lai! Tu tomēr aizej pie tēva. Un, ja nedos, es arī kājām varu aiziet

Sieva gāja pie tēva.

— Tētiņ, — viņa sacīja, — mans Janka lūdz, lai tu iedodot kādu nekādu ādnieka ķēveni: ari viņš nolēmis jāt cūciņu meklēt

Ķēniņš nosmējās, bet ķēvi iedeva.

Janka saposās cejam, uzsēdās ačgārni zirģelim mugurā — ar ģīmi uz otru galu — un tikai mudina.

— Skaties vien! — ķēniņa kalpi brīnījās. — Muļķis arī jāj kā muļķis!

Izjājis no pilsētas, Janka pameta ķēvi vilkiem par barību, bet pats iesvilpās skāņi, iesaucās balsi — un atauļoja pie viņa visi trīs zirgi: salnais, dūkanais un bērais.

— Ko teiksi, saimniek?

— Ak, mani labie zirgi! — Janka sacīja. — Esot vienā valstī tālā zemes malā cūciņa zeltsarainīte, ar snuķi zemi arot, ar kājām ecējot, bet pēdās tai augot pīrāgi — tādi, ka vai pašam ķeizaram galdā celt! Vai mēs nevarētu to cūciņu dabūt?

— Varam! — salnais zirgs atbildēja. — Tu jāsi pēc cūciņas ar visjaunāko no mums. Taču tev jāņem līdzi zīda aukla un ādas pātaga.

— Kur tās lai ņemu? — Janka vaicāja.

— Pagaidi mazliet!

Salnais zirgs uzšāvās gaisā un aizlidoja uz zaļo pļavu. Pēc minūtes viņš atlidoja atpakaļ un atnesa ādas pātagu un zīda auklu.

— Te tev būs viss, kas vajadzīgs. Tikai pielūko, neesi slinks, per cūciņu ar ādas pātagu cik spēdams, kamēr viņa sāk tev klausīt, bet tu, bērais, spārdi viņu ar pakaviem.

Janka ielīda bērajam zirgam labajā ausī, pa kreiso izlīda, pārvērties par lepnu tēvadēlu, uzlēca zirgam mugurā — un tik vien viņu redzēja.

Vai ilgi vigi lidoja vai neilgi, bet aizlidoja tajā valstī, kur dzīvoja cūciņa zeltsarainīte. Un Janka redz, ka tā patiesām ar snuķi zemi apar, ar kājām noecē… Viņš piezagās cūciņai klāt un nu ņēmās ar pātagu pērt. Zirgs ar pakaviem spārda, bet Janka ar pātagu per. Cūciņa cietās, cietās, kamēr nespēja vairs izturēt.

— Ak, — viņa tad vaicāja, — aizjūras princi, Janka tēvadēls, kāpēc tu mani sit nost?

— Paklausi man, — Janka iesaucās, — citādi nelaidīšu dzīvu vaļā!

Un tik ilgi pēra, kamēr cūciņa apsolīja klausīt. Tad Janka apsēja tai ap kaklu zīda auklu, uzlēca zirgā un jāja prom, bet cūciņa tek pakaļ.

Jāj viņš tā, jāj, ierauga — pretī nāk divi pulki zaldātu, pūš taures. «Nu,» Janka nodomāja, «tie gan laikam mani svaiņi, nupat vēl tikai jāj cūciņu meklēt.» Viņš ielīda bērajam zirgam kreisajā ausī un pa labo izlīda laukā, pārvērties atkal savā parastajā izskatā. Zirgu palaida savā vajā, bet cūciņu piesēja auklā pie ozola. Un cūciņa tūdaļ sāk savu darbu darīt: ar snuķi zemi apar. ar kājām noecē .

Janka ozolājā sakūra ugunskuru, sildās un stabulē savā nodabā.

Svaiņi piejāj tuvāk, skatās — ozolājā dūmi kūp. To redzēdami, viņi sacīja saviem kalpiem: — Ejiet paskatieties, kas tur dūmo.

Kalpi aizgāja, visu izlūkoja, pie ugunskura vēl aizpīpēja un atgriezās.

— Nu, kas tur ir? — svaiņi jautāja.

— Tur jau tas mūsu muļķis uguni sakūris, — kalpi atbildēja, — viņš jau arī to cūciņu ved.

— Nevar būt! — svaiņi brīnījās. — Iesim paskatīsimies paši. Un, ja tā būs, tad lūgsim, lai atdod cūciņu ar labu, vai arī atņemsim.

Aiziet ozolājā, redz: patiesām Janka sēž pie ugunskura, stabulē savā nodabā, bet cūciņa zem ozola darbu dara …

— Labdien, svaini!

— labdien!

— Kā redzams, tad tu jau pirms mums to cūciņu esi dabūjis.

— Es paņēmu tikai vienu, bet tur viņu vesels bars: pietiks arī jums.

— Ko tu melo, svaini! Tāda cūciņa pasaulē ir tikai viena. Atdod viņu mums!

Bet Janka nav ar mieru.

— Cūciņa ir mana, es pats viņu aizvedīšu sievastēvam. Taču svaiņi tik joti uzmācās, ka ne vaļā tikt. «Mēs tev,» saka, «dosim gan šo, gan to …»

Jankam beidzot apnika klausīties, un viņš teica:

— Nu, jods ar jums, ja nogriezīsiet katrs sev labās kājas mazo pirkstiņu, tad ņemiet ar.

Svaiņi padomāja un piekrita: ko lai dara, ir vērts par pusvalsti mazo pirkstiņu atdot! Abi nogrieza pirkstus, paņēma cūciņu zeltsarainīti un priecīgi veda to uz ķēniņa pilsētu.

Bet Janka noglabāja pirkstus zutnī, pasildījās vēl mazliet pie ugunskura, tad pasvilpa bēri, sēdās tam mugurā un aizauļoja. Svaiņi jāja, kas zin, kādu mēnesi, bet Janka vienā dienā bija galā. Atjāja līdz pilsētai, palaida bēri zaļajā pļavā, bet pats devās pie sievas.

Sieva ieraudzīja viņu tukšā un sasita rokas:

— Kur tad tu tēva doto ķēveni esi licis?

— Vai zini, — Janka sacīja, — pavisam vārga ķēvene bija gadījusies: ceļā pagura … Nu, tad es viņu pametu un pārnācu kājām.

Nu sieva raudāt:

— Ak vai man, kāds posts ar tevi! Izlūdzos no tēva ķēveni, bet tu to nobendēji un arī cūciņu neatvedi…

Tad pēc kāda laika atgriezās arī svaiņi ar cūciņu. Piesēja to laukā pie ķēniņa pils. Un cūciņa nu sāka brīnumu darbus darīt: ar snuķi zemi apar, ar kājām noecē, bet pēdās gatavi pīrāgi aug…

Kāds nu bija prieks gan svaiņiem, gan ķēniņam! Ķēniņš saziņoja viesus — kungus un kņazus — lielos brīnumus skatīties. Jo nevienam ķēniņam tādas cūciņas nebija.

Kad viesi aizbrauca, svaiņi gāja pie sievastēva, lai norakstot viņiem valsti.

Ķēniņš brīdi pārdomāja, tad sacīja:

— Nē, par cūciņu vien es jums valsti neatdošu. Ir vēl kādā valstī, tālā zemes malā, brīnumaina kumeļmāte — no nāsīm tai uguns liesmo, no ausīm dūmi kūp. Tā ganās zaļā pļavā, zīdmīkstā maurā. Un sargā viņu divpadsmit zirgi ar zeltainām krēpēm. Ja jūs to kumeļmāti ar viņas divpadsmit zirgiem noķersiet un man atvedīsiet, tad es jums norakstīšu valsti.

Svaiņiem nu pajuka rēķini, bet neko darīt: bija vien jābrauc brīnumaino kumeļmāti meklēt!

Savāca viņi vēl lielāku karaspēku un aizjāja.

Jankam sieva atkal pārmet:

— Tavi svaiņi, eku, aizbrauc kumeļmāti meklēt, bet tu sēdi mājās! Tēvs viņiem valsti atdos, bet no kā mēs dzīvosim?

— Ē, — Janka rūca, — kur es braukšu! Vai man ir savs karaspēks vai kas? Gan dzīvosim arī tāpat, bez savas ķēniņ- valstsl

Pagāja kāds laiks. Janka atkal lūdza sievu:

— Aizej pie tēva: vai viņš neiedos man vēl vienu zirģeli? Jāšu arī es svaiņiem pakaļ.

— Ko tu, muļķi, mels? Svaiņi droši vien jau sen jāj atpakaļ ar kumeļmāti pavadā, bet tu nule sāc taisīties!

— Nu, ja jau jāj atpakaļ, tad arī es reizē atjāšu. Tad ta liela bēda!

— Man kauns no tēva, — sieva pukojās, — atkal velti zirgu nobendēsi. Ko es viņam tad teikšu?

— Ja jau nobendēšu, tad nobendēšu. Tavs tēvs tādēļ nabags nekļūs.

Ķēniņa meita beidzot gāja pie tēva un izlūdzās vēl vienu zirģeli. Janka uzsēdās zirģelim mugurā, pajāja gabaliņu aiz pilsētas un palaida ādnieku vilkiem par barību. Bet pats iesvilpās skāņi, iesaucās balsī, un uz vietas bija klāt viņa krietnie zirgi. Janka pastāstīja tiem par brīnumaino kumeļmāti.

— Tā taču mūsu māte! — salnais zirgs iesaucās. — Un tagad viņai par sargiem nav vis vairs divpadsmit, bet tikai deviņi zirgi, jo mēs kalpojam tev. Grūtu uzdevumu esi mums uzdevis. Tomēr mēģināsim tev līdzēt. Aizej pie sava sievastēva un izlūdzies no viņa sentēvu bezmēnu.

Janka atgriezās pilī, izlūdzās no ķēniņa sentēvu bezmēnu divpadsmit pudu svarā. Paņēmis to rokā, vēzē kā rīkstīti. Ķēniņš brīnās:

— Muļķis, bet īsts spēkavīrs! Skaties tikai!

Janka atgriezās pie saviem zirgiem.

— Tagad, — salnais zirgs sacīja, — es pats došos tev līdzi. Bet tu pielūko, tikko būsi kumeļmātei mugurā, tūdaļ sāc vālēt ar bezmēnu pa skaustu. Un sit tik ilgi, kamēr viņa apstāsies. Bet es tai brīdī lidošu apkārt un lūgšos: «Māmiņ, labāk jau padodies, jo mans saimnieks ļoti bargs: nositīs tevi ar bezmēnu …»

Viss tā arī notika, kā salnais zirgs bija teicis.

Janka ar lielu veiklību uzlēca kumeļmātei mugurā, tā pacēlās kā spārnos un uznesa jātnieku gaisos līdz pašiem mākoņiem… Mētāja un lidināja — nevar Janku nosviest: tas sēž uz muguras kā pieaudzis un ar divpadsmit pudu smago bezmēnu vālē pa skaustu.

Kumeļmāte pagura un sacīja:

— Trīsdesmit trīs gadus dzīvoju pasaulē, bet neviens nekad vēl nav man mugurā sēdējis! Kas tu tāds esi?

— Tas, māt, ir mūsu saimnieks, — salnais zirgs Jankas vietā atbildēja. — Labāk jau padodies, viņš ir ļoti bargs: vēl nositis tevi.

— Ko lai dara, — kumeļmāte nopūtās, — esmu dzīvojusi brīvē, nu būs jādzīvo nebrīvē. Pagaidi, Janka tēvadēls, mitējies mani sist!

— Tā jau sen būtu teikusi, citādi man jau roka sāk sāpēt, tevi vālējot, — Janka teica.

Drīz drasēja Janka kumeļmātei mugurā atpakaļ uz savu ķēniņvalsti, bet pakaļ viņiem deviņi zirgi auļo un desmitais Jankas salnais.

Tā jādams, Janka ieraudzīja drasējam pretī lielu karaspēku, taures vien skan. «Tie gan laikam mani svaiņi,» Jankam iešāvās prātā. Viņš palaida savu salno zirgu zaļajā pļavā, sakūra ugunskuru, sildās un stabulē savā nodabā.

Svaiņi pamanīja dūmus. Sūtīja kalpus izlūkot, kas tur dūmo. Kalpi aizgāja, visu izlūkoja, aizpīpēja pie ugunskura un atgriezās pie saviem kungiem.

— nu, kas tur ir? — svaiņi vaicāja.

— Tur jau tas mūsu muļķis kumeļmāti ved, tai apkārt deviņi zirgi ar zeltainām krēpēm danco.

— Kā tad deviņi? Sievastēvs taču sacīja, ka divpadsmit!

— Nē, deviņi vien.

— Tad iesim paši lūkot.

Aiziet.

— Sveiks, svaini!

— Sveiki, sveiki!

— Skaties tikai, tu jau kumeļmāti ved!

— Jā, tur viņu daudz ganās. Es sev tikai vienu paņēmu un vēl tos deviņus kumeļus piedevām.

Svaiņi saskatījās un neticīgi nogrozīja galvas.

— Beidz nu, svainīt, ar mums jokoties! Šī taču ir tā pati kumeļmāte, par kuru tēvs stāstīja.

— Nē jau, šī nav tā, — Janka neatlaidās. — Jūsējā palika turpat, es svešu mantu neņemu.

— Lai nu tā arī būtu, — svaiņi sacīja, — bet tu mums atdod šo. Mēs tev dosim vietā, ko vien vēlies.

Un sāka tik ļoti lūgt, ka nekur glābties. Beidzot Janka bija ar mieru un sacīja:

— Labi, ņemiet ar, tikai nogrieziet par to katrs labajai rokai mazo pirkstiņu.

Žēl bija svaiņiem pirkstu, taču Janka cieši palika pie sava. Svaiņi brīdi apspriedās.

— Nu, nekas, — viņi sacīja, — dziednieki mums pašiem savi, zāles savas, sadzīs, ka nebūs ko redzēt. Griezīsim nost pa pirkstaini

Un Janka atkal pārnāca mājās tukšā tāpat kā pirmo reizi.

— Pasaki vismaz — kur tēva zirgu esi licis? — sieva uzstāja.

— Kur tad es šo varēju likt? Nosprāga! Ko tu gan domā: pats sēdēju zirģelim mugurā un vēl to milzu bezmēnu vedu …

Pēc kāda laika svaiņi atveda brīnumaino kumeļmāti. Abi tik priecīgi, ka ne izteikt, ne aprakstīt, jo ķēniņvalsts viņiem tikpat kā rokā!

Ķēniņam nu būtu jāsāk rakstīt testamentu, jānodod znotiem valsts.

— Nē, — ķēniņš sacīja, — esmu pārlēmis. Jūs vēl neesat paveikuši visu, kas veicams. Kādā valstī, tālā zemes malā, aiz zilām jūrām, aiz augstiem kalniem dzīvo lauva. Tas sēž pie akas piekalts ar divpadsmit važām. Un divpadsmit vīri dienu un nakti smeļ no akas ūdeni un dzirda lauvu. Lauva visu ūdeni izdzer un uzņem sevī visas cilvēku slimības un lopu kaites. Tāpēc tur visi cilvēki un visi lopi veseli. Ja jūs šo lauvu dabūsiet un atvedīsiet mūsu valstī, tad tā visa būs jūsu!

Svaiņi prātoja: «Varbūt muļķis arī to lauvu dabūs, gan jau tad mēs viņam kaut kā izmānīsim.»

— Labi, — viņi sacīja, — atvedīsim lauvu!

Saposās un aizjāja. Bet Jankam atkal uzbruka sieva:

— Ko gan tu, muļķi, domā, tā dzīvodams? Tu tikai guli un

stabulē. Bet tavi svaiņi, eku, jau aizjāja lauvu meklēt. Tagad jau nu gan tēvs tiem norakstīs valsti, bet mums abiem būs jāiet ubagot!

— Ak, mīļo sieviņ, — Janka sacīja, — vai tad arī no ubagu tarbas ļaudis nedzīvo? Gan jau kaut kā mēs pārtiksim.

Pēc tādas runas sieva atkal aprima.

Tā sadzīvoja viņi kādu mēnesi vai divus, kad pēkšņi Janka atkal sāka lūgt sievu, lai ejot pie tēva zirgu prasīt.

— Nē, — sieva sacīja, — nu gan vairs neiešu. Ja gribi — ej kājām: tik un tā nekāda prāta no tava gājuma nebūs!

Janka tālāk nestrīdējās, atvadījās no sievas un devās ceļā. Izgājis klajā laukā, pasvilpa savus zirgus. Un salnais viņam sacīja:

— Tagad tu jāsi ar dūkano. Tiklīdz būsi aizjājis svešās valsts .pilsētā, palaid zirgu savā vaļā, bet pats ej pie akas un teic, ka apņemies viens lauvu dzirdīt. Kad ķēniņš būs tevi nolīdzis, tad gan nesnaud. Te tev būs āmurs — tas viscietākās važas cērt pušu.

Vai tad Jankam ilgi jāt — pēc stundām trim bija jau pie akas.

— Labdien, puiši! — Janka sveicināja ūdens smēlējus.

— Labdien!

— Vai smags darbiņš?

— smags gan!

— Tad ļaujiet, es jūsu vietā lauvu dzirdīšu.

— Vai tev prāts! — smēlēji iesaucās. — Mēs esam divpadsmit vīri — un arī tad tikai ar pūlēm padzirdām.

— Nekas, gan es viens ar visu tikšu galā. Ziņojiet savam ķēniņam!

Vecākais smēlējs aizgāja un paziņoja ķēniņam. Ķeniņs nopriecājās: vienam taču mazāk jāmaksā!

— Pieņemiet viņu uz trim dienām, — ķēniņš sacīja. — Ja spēs viens lauvu padzirdīt, tad slēgsim līgumu.

Smēlēji atgāja nost no akas, un Janka tūdaļ ķērās pie darba. Un tik veicīgi smēla, ka prieks skatīties.

Vecākais smēlējs steidzās pie ķēniņa.

— Tīrie brīnumi! — viņš sauca. — Lauva pat nepagūst visu ūdeni izdzert, ko viņš izsmeļ no akas.

— Tad jau labi, — ķēniņš priecājās. — Paskatīsimies, kā veiksies rīt.

Naktī Janka sacīja lauvam:

— Vai zini ko: bēgsim no šejienes projām. Manā ķēniņvalsti tev būs labāka dzīve.

Un tā izlielīja savu valsti, ka lauva drīz vien bija ar mieru bēgt viņam līdzi.

— Tikai, — lauva sacīja, — tu nepārrausi važas, ar kurām esmu pie akas piekalts.

— Nekas, gan jau pārraušu.

Janka paņēma āmuru, zvēla reiz — viena važa pušu. Divpadsmit

reizes zvēla — divpadsmit važas pušu.

Tad Janka sēdās lauvam mugurā un auļoja uz savu zemi. Pa ceļam satika svaiņus. Tie ieraudzīja Janku lauvam mugurā, sāka lūgtin lūgties:

— Atdod mums lauvu …

— Ūja, — Janka apskaitās, — visu lai atdodu jums! Ļaujiet taču arī man kaut ko sievastēvam aizvest. Citādi sieva mani bar vienā bāršanā: sak, jums būšot valsts, bet mēs iešot ubagot.

— Mēs tev, Janka, dosim visu, ko vien vēlies, tikai atdod mums lauvu.

Un tik ilgi neatlaidās, kamēr Janka padevās.

— Labi, — viņš sacīja, — bet tagad es no jums ņemšu dārgāku maksu: izgrieziet katrs sev no muguras pa ādas gabalam….

Svaiņi daudz nekaulējās. «Dziednieki mums pašiem savi, zāles savas — gan sadziedēsim,» viņi nodomāja. «Toties tagad jau pilnīgi droši — valsts piederēs mums. Un tad mēs padzīsim gan veco ķēniņu, gan šo muļķi!»

Janka paņēma abas ādas strēmeles, saritināja un noglabāja zutnī. Vēlāk, kad svaiņi ar lauvu jau bija pāris verstu aizgājuši, pasvilpa dūkano, uzlēca tam mugurā un — aidā! — uz mājām. Kad Janka atgriezās mājās, ķēniņa kalpi par viņu smējās.

— Re, — saka, — trijās dienās kājām pāri pasaulei izstaigājies. Kur nu muļķim gudrajiem līdzi tikti

Bet sieva raud:

— Vai tev prāta nemaz nav? Visi ļaudis par tevi smejas.

— Lai jau smejas: vai tad visiem jāraud?

— Gan arī tu raudāsi, kad tēvs valsti norakstīs svaiņiem un mums nekā neatstās.

— Kam mums tā valsts vajadzīga! Iedos kādu zemes stūrīti, un diezgan.

Sieva aprima: vai nu augām dienām raudās! Tad jau asaru pietrūks.

Drīz svaiņi ved mājās aizjūras lauvu, jāj ar mūziku, ar dziesmām. No visas valsts sapulcējās kungi un kņazi, lai redzētu atvesto brīnumu. Bet ķēniņš aiz priekiem sarīkoja tādu mielastu, kāds nekad agrāk tai pusē nebija redzēts.

Mielojās trīs dienas un trīs naktis. Kad mielasts bija galā, ķēniņš aicināja znotus. Atnāca abi znoti, atnāca ari jaunākā ķēniņa meita. Tikai Janka nenāca.

— Kur tad tavs muļķis? — ķēniņš vaicāja. — Kāpēc viņš nenāk? Lai jel paklausās, kā valsti dalīšu.

Sieva gāja saukt vīru:

— Janka, nāc pie tēva, paklausies, kas tur būs!

— Ko es tur iešu!

— Ej vismaz palūdz kādu zemes stūri.

Janka aizgāja uz ķēniņa istabām, nostājās pie sliekšņa un stāv.

Ķēniņš uzrunā vecākos znotus:

— Klausieties, mani mīļie znoti, es atdodu jums visu savu ķēniņvalsti, bet pats palieku jūsu žēlastības maizē.

— Pateicamies, tētiņ! — znoti klanījās.

— Un ko man dosi, tēv? — Janka turpat no sliekšņa vaicāja.

— Nekā tev nedošu! Uz krāsns gulēdams, vēl neviens valsti nav nopelnījis.

Janka nolūkojās uz znotiem un teica:

— Ko tad šie lielu paveikuši, ka tu viņiem pa pusvalstij dod?

— Vēl vaicā? — ķēniņš brīnījās. — Viņi man aizjūras mantas dabūja.

— Kur dabūja? No manis izlūdzās! Paskaties, vai viņiem labajām kājām ir mazie pirkstiņi!

— Klau, velciet zābakus nost! — ķēniņš znotiem pavēlēja.

Znoti noāva zābakus — patiešām: kājām trūkst mazo pirkstiņu!

— Janka atraisīja savu zutni un izņēma abus pirkstus.

— Te tie ir! Tos es no viņiem par cūciņu saņēmu. Bet tagad, tēv, paskaties, vai viņiem labajām rokām ir mazie pirkstiņi!

Ķēniņš paskatās — nav! Bet Janka velk tos no sava zutņa.

— Tos es no viņiem par kumeļmāti dabūju. Bet viņi tevi piekrāpa: atveda tikai deviņus kumeļus tai līdzi. Kur tad vēl pārējie trīs?

— Patiešām piekrāpuši, — ķēniņš attopas, — treju kumeju trūkst…

Te Janka izgāja no pils, iesvilpās varen skaļi, iesaucās pērkonbalsī — un viņa priekšā nostājās trīs zeltkrēpaini zirgi. Ķēniņš acis vien ieplēta. Bet znoti nobālēja audekla baltumā.

— Un tagad, — Janka Vientiesis sacīja, — paraugi, tēv, savu znotu muguras: vai tās ir veselas?

Ķēniņš paraudzīja: trūkst gabala ādas… Janka izņēma no zutņa divas strēmeles, pielika svaiņu mugurām — viņu āda!

— Ar šo piemiņas zīmi, tēv, viņi man par lauvu maksāja.

Ķēniņš redz: viss tiesa! Noskaities padzina znotus krāpniekus un visu valsti atdeva Jankam.

Aijs un zelta tabakdoze

Reiz dzīvoja bārenis Janka, mežsarga dēls. Vecāki viņam nomira, bet radu nekādu nebija. Tā nu dzīvoja viens pats mežā, tēva būdā. Lai būtu jautrāk, turēja raibu runčeli.

Runčelis pie viņa ļoti pierada. Ja saimniekam gadījās kur ejams, runčelis tūdaļ pakaļ.

Reiz Janka aizgāja uz mežu pēc malkas. Protams, arī runčelis šim līdzi. Janka salasīja žagaru nastu, nes mājās, arī runčelis stiepj sausu žagariņu līdzi.

Janka nogura, apsēdās uz celma, sāka domāt, cik grūti viņam dzīvot pasaulē, un skaļi novaidējās:

— ai, ai, ai!

Un, tiklīdz viņš tā bija iesaucies, no celma pasaknes izlēca mazs vecītis ar garu bārdu.

— Kāpēc tu mani sauci, puis?

Janka izbijies skatījās vecītī un sacīja:

— Nē, tētiņ, es neesmu tevi saucis.

— Kā tad neesi saucis? — vecītis strīdējās. — Es taču neesmu kurls! Tu vairāk reižu atkārtoji manu vārdu: Ai, Ai, Ai… Tagad tev katrā ziņā jāsaka, ko tu no manis vēlies.

Janka padomāja un teica:

— Man nekā nevajag. Es tikai esmu ļoti izsalcis. Ja tev ir kāds rieciens maizes, tad gan iedod.

Aijs ienira atpakaļ zem celma saknes un pēc brītiņa iznesa no turienes riku maizes un bļodu kāpostu.

— Še, — saka, — ēd!

Bāris paēda, pabaroja runčeli un tencinot zemu palocījās vecītim.

— Paldies, tētiņ, par pusdienu: sen nebiju tik garšīgus kāpostus

ēdis.

Uzcēla plecā savu žagaru nastu un jautri aizsoļoja uz mājām.

Pagāja viena diena, otra, atkal sāka izsalkums mocīt. Janka atcerējās tētiņu. «Aiziešu,» viņš nodomāja, «varbūt pabaros mani vēlreiz.»

Aizgāja tai pašā vietā, apsēdās uz celma un nopūtās:

— Ai!

Izlēca vecītis.

— Ko teiksi, puis?

Janka palocījās viņam.

— Esmu izsalcis, tētiņ. Vai tu neiedotu man kādu riecientiņu maizes?

Tētiņš tūdaļ iznesa viņam riku maizes un bļodu kāpostu.

Kopš tās reizes tā vien gāja: tiklīdz Jankam sagribas ēst, viņš iet pie tētiņa.

Reiz vecītis pusdienas vietā iznesa viņam zelta tabakdozi.

— paklausies, puis, — viņš sacīja, — netraucē tu mani vairs: es jau esmu vecs, un man ir grūti tev pusdienu nest. Ņem šo tabakdozi. Ja tev ko ievajagas, atver to, un mans kalps uzreiz nostāsies tev priekšā. Viņš tikpat labi kā es izpildīs visu, tu viņam pavēlēsi.

Janka paņēma zelta tabakdozi, sirsnīgi patencināja vecīti un palēkdamies steidzās mājās.

Istabā tūdaj atvēra zelta tabakdozi, no tās izlēca mazs vīriņš, taču gluži citāds nekā vecītis Aijs, vēl jauns un mundrs.

— Ko pavēlēsi? — vīriņš vaicāja Jankam smalkā balstiņā.

— Dod man, brālīt, kaut ko paēst!

Vīriņš vienā mirklī uzlika galdā bļodu kāpostu un krietnu riku rudzu maizes, bet pats tūdaļ ielēca zelta tabakdozē, un tā aizvērās.

Janka tā dzīvoja labu laiku, tad viņam sagribējās paklejot pa pasauli, uz ļaudīm paskatīties, sevi parādīt, jo ārpus sava meža viņš vēl nekur nebija gājis.

Viņš paņēma zelta tabakdozi, pasauca runčeli un devās ceļā. Izstaigāja daudz ciemu un pilsētu, redzēja daudz un dažādu brīnumu, beidzot nonāca pie zilās jūras. Redz — krastā guļ maza, sidrabota zivtiņa. Droši vilnis viņu paisuma laikā izskalojis. Zivtiņa lec, sitas pret akmeņiem, bet nespēj nokjūt atpakaļ jūrā.

Jankam žēl nabaga zivtiņas. Viņš to uzmanīgi pacēla un iemeta jūrā.

Zivtiņa pasita ar asti, ierija malku ūdens, atžirga, tad pabāza galviņu virs ūdens un cilvēka balsī sacīja:

— Paldies tev, krietnais puisi, ka izglābi mani no nāves. Varbūt pienāks laiks, kad es tev kaut kā varēšu palīdzēt.

Tā teikusi, nozuda ūdenī.

Janka pasmīnēja:

— Ko man, zivtiņ, tava palīdzība: kabatā man daudz labāks palīgs!

Bet zivtiņa viņu vairs nedzirdēja.

Viņš gāja tālāk. No alas izskrēja pelīte. Runčelis — caps! — to aiz skausta un grib apēst.

Jankam žēl pelītes. Viņš bija tāds cilvēks, kas visus žēloja, jo allaž atcerējās, cik grūti pašam dzīvē klājies. Viņš paņēma pelīti rokā, noglaudīja un ielika kabatā, tad sagrabināja maizes kulē garoziņu un iemeta pelītei.

— Ēd, — viņš teica, — laikam jau esi izsalkusi.

Pelīte nomierinājās, sāka garoziņu grauzt.

Tā viņš gāja un gāja gar jūras krastu, kamēr pienāca vakars, vajadzēja meklēt naktsmājas. Pēkšņi redz — kalnā liela pils. «Nē,» Janka nodomāja, «tur mani nelaidīs iekšā.» Un gāja tālāk. Skatās — jūras malā neliela zvejnieka būdiņa. Janka iegāja zvejnieka būdiņā un lūdza naktsmājas.

— Labi, — sacīja zvejnieks, — nakšņo vien. Būs man jautrāk.

Janka sāka ar zvejnieku sarunāties.

— Kas tā par pili, ko ceļā redzēju? — viņš vaicāja.

— Tā ir karaļa pils, — zvejnieks atbildēja. — Tur pats karalis dzīvo. Nesen viņu piemeklēja liela nelaime: reiz pusnaktī atlaidās jūras pūķis, sagrāba karaļa meitu un aiznesa uz savu apburto salu, uz kuru nevar ne aiziet, ne aizpeldēt. Karalis tagad vai matus no galvas plēš. Izsludinājis pa visu valsti, ka tam, kas izglābšot viņa meitu, atdošot to par sievu un pēc savas nāves norakstīšot mantojumā visu karaļvalsti. Daudzi kņazi un karaļdēli jau te ir bijuši un mēģinājuši karaļmeitu glābt, bet neviens nejaudā līdz salai aizkļūt: jūras pūķis saceļ tādu vilni, ka neko nevar izdarīt…

Janka atcerējās savu brīnumpalīgu zelta tabakdozē un sacīja zvejniekam:

— Esi tik labs, paziņo karalim, ka rīt jau pirms saules lēkta viņš savu meitu redzēs.

Zvejnieks aizgāja un pateica to karalim. Karalis aicināja Janku uz pili. Noskatījās viņā un paraustīja plecus. «Vai tiešām,» viņš nodomāja, «šis vienkāršais zemnieku puisis spēs paveikt to, ko nespēja ne kņazi, ne karaļu dēli? Tas nevar būt!» Taču karalim tik ļoti gribējās redzēt savu meitu, ka viņš neiedrošinājās noraidīt iespēju lieku reizi izmēģināt laimi. Tālab viņš vaicāja Jankam:

— Vai tiesa, puis, ka tu apņemoties manu meitu izglābt no nebrīves?

Janka paklanījās karalim un atbildēja:

— Tiesa, kungs karali, melot es neprotu.

— tad pielūko, — karalis sacīja, — lai rīt pirms saules lēkta mana meita būtu te pie manis, citādi likšu saplosīt tevi ar dzelzs ecēšām.

— Labi, — Janka piekrita, — lai notiek pēc tava prāta. Izgājis no pils, viņš atvēra zelta tabakdozi. No tās izlēca mundrais vīriņš:

— Ko pavēlēsi?

— Esi nu, brālīt, tik labiņš: uzbūvē pa nakti dzelzs tiltu no karaļa pils līdz apburtajai jūras pūķa salai, un lai stāv pie tā tilta zelta kariete ar sešiem zirgiem. Rīt mazā gaismiņā es braukšu uz salu.

— Labi, — vīriņš atbildēja, — viss būs izdarīts tā, kā tu vēlies.

Janka aizgāja pie zvejnieka un likās gulēt. No rīta piecēlās mazā gaismiņā, skatās — dzelzs tilts paceļas pār jūru no karaļa pils līdz pūķa salai, bet tilta galā spulgo zelta kariete, tajā iejūgti seši zirgi, bet pie zirgiem stāv viņa palīgs ar pātagu.

Janka piegāja klāt savam palīgam, izņēma tabakdozi un sacīja:

— Paldies, brālīt, tagad ej atpūsties, tu, liekas, esi ļoti noguris.

Vīriņš sniedza Jankam pātagu, bet pats nozuda zelta tabakdozē.

Janka iesēdās karietē un brauca pēc karaļmeitas. Aizbraucis salā, redz: tur paceļas liela, tumša pils, un pa logu raugās pārsteigta karaļmeita. Ļaudis sen neredzējusi, viņa priecājās par Janku kā par miesīgu brāli.

— Kas tu esi? — karaļmeita jautāja. — Un kāpēc brauci uz šejieni?

— Nevaicā, daiļaviņ, — Janka atbildēja, — bet sēsties aši karietē! Brauksim pie tava tēva.

Tādus vārdus dzirdot, karaļmeita kļuva vēl priecīgāka.

— Bet es jau nevaru iziet pa durvīm, tur tas nolādētais pūķis pie sliekšņa guļ. Viņš pa naktīm lido pēc laupījuma, bet dienu pie durvīm guļ.

Tad kāp pa logu.

— Baidos.

Janka izplēta rokas.

— Lec!

Karaļmeita izlēca pa logu un iekrita viņam tieši rokās. Janka viņu satvēra, iesēdināja karietē un zibeņātri auļoja uz karaļpili.

Pūķis izdzirdēja rīboņu, uztrūkās, redz — nav vairs karaļmeitas … Šis pakal. Skrien tā, ka tilts dreb, uguns no rīkles liesmo…

Janka atskatās — pūķis pilnā gaitā dzenas šim pakaļ. Nupat, nupat panāks. Tad Janka sāk mudināt zirgus ar pātagu. Tie brāžas uz priekšu, cik vien jaudas.

Aizauļojis līdz krastam, Janka izsēdināja karaļmeitu no karietes, tad klusītiņām atvēra zelta tabakdozi un pavēlēja savam palīgam tiltu novākt. Vīriņš novāca tiltu vienā mirklī, un nogurušais pūķis iekrita jūras dzelmē un noslīka.

Karalis ap to laiku bija pamodies, paskatījās pa logu — un netic pats savām acīm: Janka ved uz pili viņa meitu!

Karalis izskrēja pretī, apskāva meitu un skūpstīja. Tik laimīgs, tik

priecīgs, ka ne izsacīt!

— Nu, puis, — viņš sacīja Jankam, — sagādāji gan tu man prieku. Pateicībā došu tev savu meitu par sievu un novēlēšu jums visu karaļvalsti pēc savas nāves.

Nosvinēja kāzas, un bārenis Janka kļuva par karaļmeitas vīru. Visi viņu mīlēja, vienīgi karaļmeita šad tad skatījās uz viņu greizi: viņai netika, ka kļuvusi par vienkārša zemnieka sievu. Reiz viņa sāka tirdīt vīru:

— Saki man — kas tev to tiltu uzcēla, pa kuru tu mani atvedi?

Janka ilgi atrunājās un neizpauda savu noslēpumu, taču sieva nelikās mierā.

— Es nomiršu, — viņa sacīja, — ja tu neatzīsies.

Neko darīt — Janka atzinās un parādīja sievai zelta tabakdozi.

— Tikai apzvēri, — viņš piekodināja, — ka tu nekad bez manas ziņas to neņemsi rokā.

Sieva nozvērējās, bet vēlāk teica:

— Brauksim abi dzīvot pilī uz salas. Liec savam palīgam, lai uzceļ tiltu.

Janka nestīvējās pretī: sievai klāt esot, atvēra tabakdozi, teica pavēli palīgam — un tilts bija gatavs.

Nu abi pārcēlās uz dzīvi pūķa pilī. Sieva sacīja:

— Nenovāc tiltu: mēs pa to brauksim uz krastu — ciemos pie tēva un kur vien ienāks prātā.

Tā viņi nodzīvoja dažas dienas pilī. Jankam iegribējās izjāt medībās. Viņš paņēma stopu, runčeli un pelīti, lai ceļā būtu jautrāk, un aizjāja pār tiltu.

Tikko nonāca krastā, skatās — nav vairs tilta aiz muguras! «Kas tas par brīnumu?» Janka nodomāja. Ieķēra roku kabatā — tabakdozes nav!… Runčeli paņēmis, pelīti paņēmis, bet tabakdozi piemirsis…

Tad viņš visu saprata. «Te tev nu bija karaļmeitas zvērests!» Janka sevī nodomāja. «Es viņu pažēloju, izglābu no posta, bet viņa man atmaksā ar jaunu par manu labo sirdi. Nu man atkal nāksies atgriezties savā meža būdā un mirt badā tāpat kā senāk.»

Viņš apsēdās jūras malā un sāka vai raudāt aiz pārestības.

Pēkšņi dzird — kabatā pelīte skrubina. Izbāž no turienes galviņu, jautā:

— Ko tu raudi, labais cilvēk?

Janka izstāstīja savas bēdas.

— Nekas, — pelīte viņu mierināja, — šo nelaimi vēl var labot. Viņa par kaut ko sačukstējās ar runčeli, tad uzsēdās tam mugurā, un abi aizpeldēja pār jūru. Piepeldēja pie pils. Te runčelis paslēpās dārzā, bet pelīte pa šķirbiņu ielavījās karaļmeitas istabā.

Ilgi viņa tur sēdēja, cenzdamās nolūkot, kur karaļmeita glabā tabakdozi. Beidzot nolūkoja gan: koka šķirstiņā!

Naktī, kad karaļmeita nolikās gulēt, pelīte izgrauza šķirstiņā caurumu, paķēra tabakdozi un steidzās dārzā pie ruiičeļa.

— Rokā ir, — saka, — zelta tabakdoze!

— Tad sēdies ašāk man mugurā! — runčelis iesaucās. — Peldēsim atpakaļ.

Pelīte sēdās viņam mugurā, un runčelis peldēja uz krastu, viļņos sprauslādams.

Bija jau tikuši gandrīz līdz krastam, pēkšņi runčelis pelītei vaicāja:

— Vai neesi nozaudējusi tabakdozi?

— Nē, — pelīte atbildēja, — te tā ir!

Un pacēla tabakdozi gaisā, lai parādītu runčelim, bet nenoturēja: tabakdoze — plunkš! — jūrā.

— Ak tu žāva! — runčelis noskaitās. — Ko tu izdarīji? Izpeldējis krastā, viņš sagrāba peli ar zobiem aiz skausta:

— Es tevi nožņaugšu!

Janka, to redzēdams, paglāba pelīti no runča nagiem.

Bet, kad dabūja zināt, kas noticis, atkal apsēdās jūras malā un kļuva pārlieku skumīgs — tik loti viņam bija žēl tabakdozes!

Pēkšņi no jūras izpeldēja sidrabainā zivtiņa.

— Ko tu, cilvēk, skumsti? Izstāsti man savas bēdas: varbūt es tev varu palīdzēt, jo tu taču izglābi mani no nāves.

Janka ielūkojās ciešāk un pazina zivtiņu.

— Ak! — viņš smagi nopūtās. — Man ir liels zaudējums …

Un izstāstīja zivtiņai, kāda nelaime viņu piemeklējusi. Noklausījusies stāstu, zivtiņa jautri teica:

— Tā nav liela nelaime! Man te jūrā tabakdožu, cik vien vēlies. Es tās metīšu tev krastā, bet tu raugi, kura tava. Savu paņem, bet pārējās met man atpakaļ.

Zivtiņa pasita ar asti un ienira jūras dzelmē.

Pēc brīža viņa sāka mest krastā tabakdozes — sudraba, zelta, dimanta. Jankam vai acis apžilba. Viņš uzmanīgi pētīja tabakdozes un beidzot ieraudzīja gan savu. Lielā priekā Janka sameta atpakaļ jūrā pārējās tabakdozes un uzsauca zivtiņai:

— Paldies, labo zivtiņ! Tu paglābi mani no posta.

Viņš paņēma savu zelta tabakdozi un kopā ar runčeli un pelīti devās tālāk pasaulē — meklēt labākus ļaudis.

Burvju spēlmanis

Reiz dzīvoja pasaulē spēlmanis. Spēlēt viņš sāka no mazām dienām. Jau vēršus ganīdams, dažkārt izgrieza no kārkla stabuli un tik jauki stabulēja, ka pat vērši mitējās zāli plūkt — saslēja ausis un klausījās. Mežā apklusa putni, pat vardes purvā nekurkstēja vairs. Izjāj viņš pieguļā — tur tūdaļ kļūst jautri: puiši un meitas dziesmas dzied, jokus palaiž — kā daždien jaunībā. Bet nakts silta, sutīga. Jauki!

Un pēkšņi tādā reizē spēlmanis sāk savu stabuli stabulēt. Visi puiši un meitas tūdaļ apklust, kā pēc pavēles. Un ikvienam tad liekas, it kā dīvains saldums ieplūstu sirdī, tāds nezināms spēks tevi paceļ un nes arvien augstāk un augstāk skaidrajās, zilajās debesīs lidz spožajām zvaigznēm. Pieguļnieki sēž, nekustas, aizmirsuši. ka sāp pa dienu piepūlētās rokas un kājas, ka moka izsalkums.

Sēž un klausās.

Un gribas tā sēdēt visu mūžu un klausīties spēlmani stabulējam.

Stabule apklust. Taču neviens nedrīkst kustēties no vietas, lai neaizbaidītu tas burvīgās skaņas, kas vēl atbalsojas mežā,, birzi un kāpj augšup pret debesīm.

Stabule atkal sak skanēt, bet tagad skaņas ir sērīgas. Un visus pārņem dziļdziļas skumjas… Vēlā stundā no kungu klauštām nak mājās vīri un sievas, sadzird spēlmani spēlējam, apstājas un klausās. Un visa viņu sūrā dzīve it kā paveras tiem acu priekša: nabadzība un posts, ļaunais kungs, tiesnesis, vagari … Un viņus pārņem tik neizsakāmas bēdas, ka sāk birt nevaldamas asaras kā pie tuva mirēja, mātes raud, kā dēlus zaldātos aizvadot…

Tad spēlmanis sāk stabulēt kaut ko jautru. Vīri un sievas noslauka asaras, nomet izkaptis, grābekļus, dakšas, iespiež rokas sānos un laiž

vaļā danci.

Danco ļaudis, danco zirgi, danco koki birzī, dej zvaigznes, dej: mākoņi — visi dejo un priecājas.

Lūk. kāds burvis bija spēlmanis: ko vien grib, to izdara ar cilvēka sirdi.

Kad spēlmanis izauga liels, viņš izgatavoja sev vijoli un devās pasaulē. Kur vien atnāk — spēlē. Par to viņu pabaro, padzirda kā pašu mīļāko viesi un vēl ceļamaizi iedod līdzi.

Spēlmanis ilgi tā staigāja pa pasauli, labiem ļaudīm gādāja prieku. Jaunajiem kungiem grieza bez naža sirdī: jo, kur vien spēlmanis atnāk, tur ļaudis vairs kungiem neklausa. Tā nu viņš bija kungiem ceļā kā kauls rīklē.

Kungi nolēma izdeldēt viņu no pasaules. Sāka pierunāt vienu, otru, lai spēlmani nosit vai noslīcina. Taču neatradās neviena, kas uzņemtos to darīt. Vienkāršie ļautiņi spēlmani mīlēja, bet kungu rokaspuiši no viņa baidījās — domāja, ka burvis.

Tad kungi salīga ar velniem. Jo zināma lieta: kungi un velni — vienas spalvas.

Reiz gāja spēlmanis pa mežu, bet velni tam uzsūtīja divpadsmit izsalkušu vilku. Tie aizšķērsoja spēlmanim ceļu, stāv, ilkņus atņirguši, acis visiem kvēlo kā karstas ogles. Un spēlmanim nav nekā rokās, tikai vijole somā. «Nu,» viņš nodomāja, «gals man klāt.»

Tad spēlmanis izņēma no somas vijoli, lai vēl pēdējo reizi priekš nāves uzspēlētu, atbalstījās pret koku un pārvilka ar lociņu pār stīgām.

Vijole ierunājās kā dzīva, mežam pāršalca trīsas. Krūmi un koki kā pamira — pat lapiņa nepakustējās. Bet vilki — kā stāvēja ar atplestām rīklēm, tā arī sastinga kā pārakmeņojušies. Klausās — un pat izsalkumu vairs nejūt. Kad spēlmanis mitējās spēlēt, vilki tādi kā miegaini lēnām aizčāpoja mežā.

Spēlmanis gāja tālāk. Saule jau norietēja aiz meža, tikai pašas augstākās koku galotnes vēl bija gaišas, it kā tām pāri plūstu zeltaina straume. Kluss, ka dzird zālīti dīgstam. Silts vasaras vakars.

Spēlmanis apsēdās upes krastā, izņēma no somas vijoli un sāka spēlēt. Un spēlēja tik jautri, ka, elpu aizturot, klausījās gan zeme, gan debess. Bet, kad uzrāva danci, apkārt viss sāka diet. Zvaigznes virpuļo kā sniegpārslas putenī, mākoņi debesīs šūpojas, bet zivis upē tā lēkā, ka ūdens atvarā mutuļo kā katlā.

Nenocietās arī pats ūdens ķēniņš — arī tas sāka diet. Un palaida tādu danci, ka ūdens izgāja no krastiem; velni nobijās un muka projām no upes līčiem. Visi nikni, zobus griež, bet neko nevar spēlmanim padarīt.

Taču spēlmanis, redzēdams, ka ūdens ķēniņš applūdina laukus un dārzus un nodara ļaudīm lielu postu, mitējās spēlēt, noglabāja vijoli somā un gāja tālāk.

Tā viņš iet un iet, pēkšņi tam pieskrien klāt divi kundziņi.

— Mums šovakar balle, — viņi saka. — Nāc uzspēlē mums, spēlmani! Mēs tev maksāsim, cik vien tu vēlies.

Spēlmanis padomāja — ārā jau tumšs, naktsmāju nekur nav, arī naudas nav.

— Labi, — viņš sacīja, — spēlēšu.

Kundziņi aizveda spēlmani uz pili. Viņš raugās — tur kungu un kundzeņu, ka biezs. Bet uz galda nolikta liela un dziļa bļoda. Un kungi un kundzes skrien tai pēc kārtas klāt, iemērc bļodā pirkstu un iezież sev acis.

Piegāja pie bļodas arī spēlmanis, iemērca pirkstu un iezieda acis. Un, tikko tā bija izdarījis, redz, ka tie nav vis kungi un Icundzenes, bet velni un raganas, ka viņš nav vis pilī, bet ellē.

«Aha,» spēlmanis nodomāja, «re, kādā ballē kundziņi mani ievilinājuši! Labi, labi. Gan es jums uzspēlēšu!»

Viņš noskaņoja vijoli, uzsita ar lociņu dzīvajām stīgām — un visa elle vienā mirkli pašķīda pelnos un putekļos, bet velni un raganas aizmuka kur kurais.

Atraitnes dēls

Kādu tālu zemi reiz piemeklēja liels posts: nez no kurienes uzradās deviņgalvu pūķis Ļaunais Nezvērs un nozaga no debesīm sauli un mēnesi…

Ļaudis bēdājas, raud: bez saules tiem salst, visapkārt tumšs…

Tur dzīvoja arī viena nabadzīga atraitne. Viņai bija mazs dēlēns — gadus piecus vecs. Atraitnei bija grūta dzīve, vienā badā un aukstumā. Tik vien tai prieka, ka aug prātīgs un dūšīgs dēls.

Turpat kaimiņos dzīvoja bagāts tirgonis. Arī tam bija dēls — viena vecuma ar atraitnes dēlu.

Tirgoņa dēls sadraudzējās ar atraitnes dēlu. Allaž, tikko modies, tūdaļ skrien pie tā spēlēties. Sākumā parotaļājas pie skala gaismas turpat istabā, bet vēlāk iet ārā spēlēties. Un viss jau būtu labi, tikai viena nelaime: pa tumsu, bez saulītes nav nekāda prieka spēlēties…

Kādudien atraitnes dēls sacīja tirgoņa dēlam:

— Ak, ja es ēstu to, ko tu, es izaugtu par spēkavīru un pieveiktu Ļauno Nezvēru, atņemtu tam sauli un mēnesi un atkal tos pakārtu pie debesīm!

Tirgoņa dēls pārgāja mājās un stāstīja tēvam, ko atraitnes dēls teicis.

— Tas nevar būt! — tirgonis brīnījās. — Ej pasauc, lai viņš iznāk ārā — es pats gribu to dzirdēt.

Tirgoņa dēls aizgāja pie drauga un aicināja viņu ārā.

— Man gribas ēst, — atraitnes dēls atbildēja. — Bet mums nav ne kumosa maizes …

— Iznāc ārā, es tev atnesīšu maizi.

Tirgoņa dēls aiztecēja uz mājām, paņēma maizes donu, atnesa

draugam.

Atraitnes dēls apēda maizi, kļuva jautrāks.

— Vai tu atceries, ko vakar man sacīji par Ļauno Nezvēru? — tirgoņa dēls jautāja.

— Atceros.

Un vārdu pa vārdam viņš atkārtoja to, ko bija sacījis par Ļauno Nezvēru. Tirgonis stāvēja aiz stūra un visu dzirdēja pats savām ausīm.

«Ehe,» viņš klusībā nodomāja, «ka liekas, tas nav vis vienkāršs puika. Ņemšu viņu pie sevis. Redzēsim, kas tur iznāks.»

Tirgonis pieņēma atraitnes dēlu savās mājās, sāka barot ar to pašu ēdienu, kādu ēda pats. Un raugās — atraitnes dēls patiešām acīm redzot aug augumā. Pēc gada vai diviem jau tik stiprs, ka pašu tirgoni gāž gar zemi. Tad tirgonis rakstīja ķeizaram: «Tā un tā, jūsu ķeizariskā augstība, pie manis dzīvo atraitnes dēls, viņš apņemas, kad būšot liels, uzveikt Ļauno Nezvēru un atdot debesīm sauli un mēnesi…»

Ķeizars izlasījis rakstīja atbildi: «Tūlīt atgādāt atraitnes dēlu pilī.»

Tirgonis iejūdza divus zirgus, iesēdināja atraitnes dēlu ratos un aizveda pie ķeizara.

— Ar ko tevi barot, atraitnes dēls, lai tu izaugtu par spēkavīru? — ķeizars jautāja.

— Barojiet mani trīs gadus ar vērša aknām, — atraitnes dēls atbildēja.

Ķeizaram, zināms, vērši nav jāpērk: izdeva pavēli — un kalpi nu kāva vēršus un baroja atraitnes dēlu ar vērša aknām.

Tagad atraitnes dēls auga vēl labāk, nekā tirgoņa ēdienu ēzdams. Un spēlējās pils kambaros ar ķeizara dēlu, kas bija tai pašā vecumā.

Pagāja trīs gadi. Atraitnes dēls sacīja ķeizaram:

— Tagad iešu meklēt Ļauno Nezvēru. Bet gribu, lai tavs dēls un tirgoņa dēls nāk man par biedriem. Tomēr būs ceļā jautrāk.

— Labi, — ķeizars piekrita. — Lai iet tev līdzi. Kaut tikai jūs Ļauno Nezvēru uzveiktu.

Un ķeizars sūtīja tirgonim vēsti, lai viņa dēls ierodas pilī. Gan negribējās tirgonim laist dēlu tālajā ceļā, taču neiesi jau ar ķeizaru strīdēties.

Tirgoņa dēls atbrauca pilī. Tad atraitnes dēls sacīja ķeizara dēlam:

— Saki tēvam, lai viņš izkaļ man vāli, kādus sešus pudus smagu. Vismaz būs ar ko no suņiem atgaiņāties, jo es no tiem ļoti bīstos.

— Arī man, — piebilda tirgoņa dēls, — vismaz pudus trīs smagu…

— Vai tad es par jums sliktāks? Arī man ceļā vajadzīga vāle, kaut vai pāris pudu svarā, — ķeizara dēls sacīja.

Viņš devās pie tēva, pateica tam visu treju vēlēšanos. Ķeizars pavēlēja kalējiem izkalt puišiem pa vālei: atraitnes dēlam sešu pudu, tirgoņa dēlam treju, savējam divu.

Atraitnes dēls paņēma savu vāli, izgāja klajā laukā un uzmeta vāli debesīs. Vāle sabija gaisos stundas trīs un krīt lejā. Atraitnes dēls pastiepa labo delnu. Vāle atsitās pret delnu un pārlūza pušu. Atraitnes dēls noskaitās un sacīja ķeizara dēlam:

— Saki tēvam, lai nemānās! Ar tādu kaujas vāli aiziesim postā — kā es, tā jūs. Lai liek kalējam nokalt man varenu un lielu vāli — pudu sešpadsmit svarā.

— un man — pudi seši! — sacīja tirgoņa dēls.

— Un man kādi trīs! — sacīja ķeizara dēls.

Tad viņš devās pie tēva un pateica tam visu treju vēlēšanos.

Ķeizars lika ataicināt kalējus.

— Jūs šādi tādi, ko gan jūs domājat! Kāpēc izkalāt tik sīku vāli atraitnes dēlam?

Un pavēlēja izkalt trīs jaunas vāles, lielākas un stingrākas.

— Kalēji — klaugs blauks! — izkala trīs jaunas vāles.

Atraitnes dēls paņēma savu vāli, izgāja klajā laukā un uzsvieda vāli debesīs. Vāle sabija gaisos no rīta līdz vakaram un krīt lejā. Atraitnes dēls pastiepa pretī celi — vāle atsitās pret to un pārlūza pušu.

Tad atraitnes dēls kopā ar saviem draugiem gāja pats pie ķeizara.

— Ja jūs gribat, lai es pieveicu Ļauno Nezvēru un atņemu tam sauli un mēnesi, tad dodiet pavēli varkaļiem, lai izkaldina man vara vāli, pudi divdesmit pieci smagu, un lai tā nelūztu.

Tirgoņa dēls sacīja:

— Un man deviņi pudi smagu!

Ķeizara dēls sacīja:

— Bet man seši pudi pietiks!

Ķeizars lika ataicināt varkaļus un pavēlēja tiem izkalt bez kādas blēdības trīs vāles: vienu — divdesmit pieci pudi, otru — deviņi, trešo — seši.

Atraitnes dēls pacilāja rokās vara vāli un nopriecājās: vāle viņam patika. Tad viņš izgāja klajā laukā, svieda vāli debesīs. Vāle uzlidoja pāri visaugstākajiem mākoņiem. Augu dienu un nakti atraitnes dēls staigāja pa laukiem un norām, gaidīja vāli krītam. Beidzot, gaismiņai svīstot, dzird: krīt vāle caur mākoņiem. Atraitnes dēls pastiepa plecu — vāle atsitās pret kamiesi un noripoja zemē.

— Lūk, tā ir vāle kas vāle! — viņš iesaucās. — Ar tādu kaujas vāli var posties, uz kurieni vēlies, var arīdzan ar Ļauno Nezvēru spēkiem mēroties.

Arī tirgoņa dēls un ķeizara dēls priecājās: varkaļi izkaldinājuši varenas vāles arī viņiem!

Izmēģinājis tā savu spēku, atraitnes dēls sacīja draugiem:

— Ejiet atvadīties no tēviem. Laiks mums posties ceļā.

Ķeizara dēls aizgāja, bet tirgoņa dēls atsacījās:

— Kāpēc man laiku tērēt? Es no tēva atvadījos, jau šurp braukdams.

Puiši saposās un devās tālajā ceļā.

Izgāja cauri vienai valstij, otrai, trešai — nonāca pie irbenāju tilta. Skatās — netālu stāv veca būdiņa.

— Iesim, — sacīja atraitnes dēls, — paliksim tajā pa nakti, pāris dienu atpūtīsimies. Jo nevar jau zināt, cik tāls ceļš mums vēl priekšā.

Iegāja būdiņā. Tur sirma večiņa kodaļu vērpj. Puiši padeva labvakaru un lūdza naktsmājas:

— Mēs, vecmāmiņ, tāla ceļa gājēji, esam ļoti noguruši…

— Nakšņojiet veseli, — večiņa atbildēja. — Kas tālu ceļu iet, nevar sev māju mugurā siet.

Atraitnes dēls sāka ar večiņu tērzēt un uzzināja, ka viņi nonākuši nolādētā pūķa Ļaunā Nezvēra valstībā: tieši tur, uz kurieni devušies!

Pienāca nakts. Atraitnes dēls nodomāja: «Vajadzēs nolikt sardzi uz irbenāju tilta, lai kāds negaidot neuzbrūk.»

Un sūtīja sardzē ķeizara dēlu.

Ķeizara dēls uzgāja uz irbenāju tilta, bridi šurpu turpu pastaigājās un nodomāja: «Ko es te stāvēšu redzamā vietā, ja kāds nāks vai brauks, tūdaļ mani ieraudzīs. Labāk nogulšos zem tilta — tur būs mierīgāk.»

Tā arī izdarīja.

Bet atraitnes dēlam nenāk miegs. «Vajadzēs pārbaudīt,» viņš nodomāja, «vai ķeizara dēls modri stāv sardzē.»

Pusnaktī viņš izgāja uz irbenāju tilta, skatās, sarga nekur nav!

Kamēr viņš tā lūko pēc ķeizara dēla, pēkšņi ierauga — Ļaunā Nezvēra jaunākais brālis — trejgalvu pūķis jāj medībās. Uz vidējās galvas tam redzīgs vanags tup, pie sāniem ātrkājis dzinējsuns tek. Un, tiklīdz zirgs uzgāja uz tilta, tūdaļ sāka zviegt, dzinējsuns sāka riet, bet vanags iebrēcās.

Ļaunais Nezvērs, jaunākais, iesita zirgam starp ausīm.

— ko tu, zāles mais, zviedz? un ko tu, suņa gaļa, rej? Un ko tu, vanaga spalva, brēktin brēc? Ja manu pretinieku jūtat, tad jāsaka, ka viņa te ne tuvumā nav. Jo ir man tikai viens pretinieks, bet tas dzīvo aiz trejdeviņām zemēm trejdesmitā valstī. Tas ir atraitnes dēls. Bet šurp pat viņa kaulus krauklis neatnesīs!

Tādus vārdus dzirdējis, atraitnes dēls sacīja:

— Krietna tēvadēla kaulus kraukļi nevazā — viņš pats atnāk!

Pūķis izbijās.

— Tad tu esi te, atraitnes dēls?

— Te gan, nelabais!

— Nu ko tad darīsim — cīkstēsimies vai mieru līgsim?

— Vai gan tādēļ es nācu tālo pasaules gabalu, lai ar jums, briesmoņiem, mieru līgtul Es nācu, lai cīnītos!

— Tad līdzini kuļu! — pūķis iesaucās.

Atraitnes dēls atsacīja:

— Tev vajag, tad tu arī līdzini! Tev trīs elpas, tad tu arī pūt, man tikai viena. Es pie kungu greznības neesmu radis: varu arī uz miklas zemes cīkstēties.

Ļaunais Nezvērs, jaunākais, nokāpa no zirga, pūta trejās elpās un nopūta līdzenu kuļu triju verstu garumā. Viņi sāka cīniņu.

Trīs stundas cīnījās. Atraitnes dēls uzveica Ļauno Nezvēru, jaunāko, nodragāja tam visas trīs galvas. Zirgu palaida zaļā pļavā, dzinējsuni un vanagu — klajā laukā. Bet pats atgriezās būdiņā un nolikās gulēt.

No rīta ķeizara dēls pārnāca no sardzes.

— Nu, kā tev tur sardzē veicās? — atraitnes dēls vaicāja.

— Varbūt kāds gāja vai jāja?

— Nē, — ķeizara dēls atbildēja, — pa visu nakti ne putniņš tuvumā nepārlidoja …

«Neesi vis tu man uzticams biedrs,» atraitnes dēls nodomāja. «Kā redzams, uz sevi pašu vien varu paļauties.»

Nākamajā naktī viņš sūtīja sardzē uz irbenāju tilta tirgoņa dēlu.

Tirgoņa dēls pastaigājās pa tiltu un nodomāja: «Kāpēc man likt uz spēles savu galvu? Labāk līdīšu zem tilta un likšos gulēt.»

Tā arī izdarīja.

Pusnaktī atraitnes dēls izgāja pārbaudīt, vai viņa biedrs stāv sardzē. Palūkojās uz vienu pusi, uz otru — nav! Un pēkšņi ierauga: uzjāj uz tilta sešgalvu Ļaunais Nezvērs. Zirgs saslienas stāvus, skapi nozviedzas, dzinējsuns ierejas, vanags iebrēcas. Ļaunais Nezvērs, vidējais, sit zirgam starp ausīm.

— Ko tu, zāles mais, zviedz? Un ko tu, suņa gaļa, rej? Un ko tu, vanaga spalva, brēktin brēc? Nav te man pretinieka spēkos līdzīga. Tāds gan ir, tiesa, aiz trejdeviņām zemēm trejdesmitā valstī — atraitnes dēls. Bet šurp pat krauklis viņa kaulus neatnesīsi

Atraitnes dēls iesaucās:

— Krietna tēvadēla kaulus kraukļi nevazā — viņš pats atnāk!

— Ā, tad tu esi te, atraitnes dēls?

— Te gan, tu nelabais!

— Nu ko tad darīsim: cīkstēsimies vai mieru līgsim?

— Ne jau tādēļ to pasaules gabalu gāju, lai ar jums, ļaundariem, mieru līgtu, bet gan tādēļ, lai cīnītos!

— Bet es gan tev ieteiktu labāk mieru līgt, jo es tevi nokaušu.

— Kad nokausi, tad arī runā.

— Nu, tad līdzini kulu! — Ļaunais Nezvērs, vidējais, iebrēcās.

Tev vajadzīgs, tu arī līdzini. Tev sešas elpas, man tikai viena. Man arī bez kula būs labi: esmu zemnieka dēls, pie greznības neesmu radis, varu cīkstēties arī uz miklas zemes.

Ļaunais Nezvērs nokāpa no zirga, uzpūta ar sešām elpām, un sešu verstu platumā izpletās līdzens kuls.

Sāka cīniņu.

Sešas stundas cīnījās. Atraitnes dēls nodragāja Ļaunajam Nezvēram visas sešas galvas. Zirgu palaida zaļā pļavā, dzinējsuni un vanagu — klajā laukā. Bet pats atgriezās būdiņā un nolikās gulēt.

No rīta pārnāca sargs, modina atraitnes dēlu:

— Svešā malā nedrīkst aizgulēties. Re, kā es — augu nakti ne aci neesmu aizvēris …

Atraitnes dēls nodomāja: «Arī uz šo biedru nevar paļauties. Jācer tikai uz paša spēkiem.»

Pienāca trešā nakts. Atraitnes dēls aizvadīja večiņu uz šķūni gulēt, bet pats iecirta nazi sienā, palika apakšā kausu un sacīja draugiem:

— Ja šai kausā no naža sāks pilēt asinis, tad steidzieties man palīgā.

Un, lai draugi neaizmigtu, iedeva tiem kārtis un lika spēlēt.

Bet, tiklīdz viņš bija aiz durvīm, šie tūdaļ meta kārtis nost un likās gulēt.

Atraitnes dēls izgāja uz irbenāju tilta un nostājās sardzē.

Tieši pusnaktī ieraudzīja — uzjāj uz irbenāju tilta Ļaunais Nezvērs, vecākais, ar deviņām galvām. Pie krūts viņam mēness spid, uz vidējās galvas saule staro. Zirgs zem viņa smaguma uz ceļiem krīt, vareni zviedz, dzinējsuns rej, vanags brēc. Ļaunais Nezvērs iebelza zirgam starp ausīm.

— Ko tu, zāles mais, zviedz? Un ko tu, suņa gaļa, rej? Un ko tu, vanaga spalva, brēktin brēc?

Zirgs atbildēja:

— Ē, saimniek, pēdējo reizi tu ar mani medībās jāj…

— Ko tu, vilka barība, muldi! Te nav man pretinieka. Vien aiz trejdeviņām zemēm trejdesmitā valstī ir atraitnes dēls, bet šurpu pat krauklis viņa kaulus neatnesīs.

Atraitnes dēls pagājās uz priekšu un sacīja:

— Krietna tēvadēla kaulus kraukļi nevazā — viņš pats atnāk!

— A, tad tu esi te, atraitnes dēls?

— Te gan!

— Nu, ko tad tu vēlies: cīkstēties vai mieru līgt? Es tev ieteiktu labāk mieru līgt, jo tu vēl esi par jaunu, lai ar mani spēkiem mērotos.

— Vai nu es esmu par jaunu vai neesmu, taču ne jau tādēļ to pasaules gabalu gāju, lai ar tevi, ļaundari, mieru līgtu, bet gan tādēļ, lai cīkstētos.

— Nu, ja jau tu esi iedrošinājies ar mani cīnīties, tad līdzini kulu. Palūkošos, kāds tev spēks.

— Man kuls nav vajadzīgs: es arī uz miklas zemes varu cīnīties! Bet tu vari sev līdzināt, ja esi pieradis pa gludu staigāt.

Ļaunais Nezvērs nokāpa no zirga, uzpūta — deviņu verstu platumā izpletās līdzens kuls.

Sāka cīnīties.

Cīnījās, cīnījās — atraitnes dēls nodragāja Ļaunajam Nezvēram trejas galvas, taču uzvarēt nespēja. «Kur gan mani biedri?» viņš domā. «Vai tikai viņi neguļ?»

Tad atraitnes dēls lūdza Ļaunajam Nezvēram atpūtu:

— Pat ķēniņi un karaļi atpūšas, kad savu laiku karots: darīsim arī mēs tāpat!

— Lai notiek, — Ļaunais Nezvērs piekrita.

Atraitnes dēls pagāja sānis, novilka no kreisās rokas cimdu un svieda to uz būdu, kur palika viņa biedri, visu jumtu būdai norāva nost. Bet biedri pagriezās uz otriem sāniem un guļ tālāk, kā gulējuši.

Skatās atraitnes dēls — nav palīgu.

Sāka atkal cīnīties. Cīnījās, cīnījās — atraitnes dēls nodragāja Ļaunajam Nezvēram vēl trīs galvas, pats līdz ceļiem asinīs stāv, ar pēdējām galvām netiek galā.

Un atkal viņš atpūtu lūdz.

— Ko tad tu tā, — Ļaunais Nezvērs smīn, — tik bieži atpūtu lūdz?

— Vai tad mums laika trūkums?

— Nu, lai notiek, pūtīsimies ar.

Atraitnes dēls izmantoja mirkli, kad naidnieks bija novērsies, un svieda uz būdu otru cimdu. Nogrāva būdas sienas līdz pašiem logiem, bet draugi guļ, kā gulējuši.

Mazliet atpūtušies, atkal atsāka cīņu. Atraitnes dēls jau stāv asinīs gandrīz līdz jostas vietai, bet netiek ar pēdējām galvām galā: spēka par maz.

Ap to laiku jau sāka aust gaisma. «Nu gan draugi būs izgulējušies,» atraitnes dēls nodomāja. «Vajadzēs tiem vēlreiz atgādināt.»

Un atkal viņš saka Ļaunajam Nezvēram:

— Pat ķēniņi un karaļi atpūšas, kad savu laiku karots, pūtīsimies arī mēs trešo reizi un tad cīnīsimies līdz galam.

Arī Ļaunais Nezvērs bija paguris.

— Labi, — viņš piekrita, — varam arī atpūsties.

Atraitnes dēls nomauca kreisās kājas zābaku un svieda uz būdu.

Zābaks trāpīja būdai un sagāza to līdz pašiem pamatiem. Atraitnes dēla draugi uztrūkās no cisām, redz: kauss jau asiņu pilns no naža satecējis…

— Nu, — viņi saka, — kā redzams, mūsu biedram grūti klājas, ja tā.

Paķēra savas vāles un skrēja uz irbenāju tiltu.

Ieraudzījis viņus, Ļaunais Nezvērs sadrebēja.

— Ak, atraitnes dēls, tagad es zinu, kāpēc tu man lūdzi atpūtu un

meti kreisās kājas zābaku! Ar viltu tu esi mani pārspējis!…

Nu draugi trijatā ņēmās cirst Ļauno Nezvēru no visām pusēm tā, ka tas nesaprata, kuram lai cērt pretī.

Drīz nodragāja tam pēdējās trīs galvas. Te arī pienāca Ļaunajam Nezvēram gals.

Tad atraitnes dēls paņēma sauli un mēnesi un pakāra tos pie debesīm. Un uzreiz pār visu zemi atspīdēja spoža gaisma. Ļaudis steidzās ārā, priecājās, līksmojās, sildījās saulītē…

Draugi atgriezās pie večiņas, uzcēla tai jaunu istabiņu, labāku nekā veco, un nolēma priekš ceļa mazliet atpūsties.

Ķeizara dēls un tirgoņa dēls guļ un līksmo, bet atraitnes dēls nevar vien beigt prātot: Ļauno Nezvēru gan vairs pasaulē nav, taču ir vēl palikušas viņu sievas — raganas, ka tikai tās nenodara kādu postu!

Viņš atstāja savus draugus, bet pats pārģērbās un aizgāja uz Ļauno Nezvēru pili.

— Vai jums nav vajadzīgs puisis? — viņš vaicāja raganām.

— Vajadzīgs gan, — vecākā ragana atbildēja. — Mēs jau tagad esam bārās: nav kas strādā. Visus trīs mūsu vīrus atraitnes dēls nosita. Bet gan jau — arī mēs iznīdēsim viņu no pasaules!

— Kā tad jūs viņu iznīdēsiet? — puisis vaicāja. — Viņš gan laikam ļoti stiprs.

— Viņam spēks, bet mums burvība, — sacīja jaunākā Nezvēra sieva. — Kad viņš ar saviem palīgiem dosies atpakaļ uz savu zemi, tad es ceļmalā kā avots izlīšu: viņi padzersies — un beigas viņiem būs.

— Un, ja tas nelīdzēs, — sacīja vidējā Nezvēra sieva, — tad es pārvērtīšos par saldu ābeli. Viņi apēdīs pa ābolam — un vairāk negribēs…

— Jūs gribat kārdināt viņus ar to, bez kā viņi var arī iztikt, — sacīja vecākā Nezvēra sieva. — Bet es izdomāju ko labāku: es simt verstu garumā paklāšos kā ziedoša pļava. Un ceļmalā likšu ēnainu vītolu. Viņi jās garām, palaidīs zirgus pļavā paganīties, bet paši atgulsies zem vītola atpūsties. Un, tiklīdz atgulsies, tā vairs nepiecelsies. Bet zirgs — līdzko apēdis trīs šķipsnas tās pļavas zāles — nebūs vairs dzīvotājs…

Nu atraitnes dēls zināja visu, kas vajadzīgs. Nogaidījis nakti kad raganas iemiga, viņš izgāja no pils un skriešus pie draugiem.

Otrā rītā jau mazā gaismiņā viņi devās uz zaļo pļavu, notvēra katrs sev zirgu. Atraitnes dēls sēdās deviņgalvja Nezvēra zirgam mugurā, tirgoņa dēls paņēma sev sešgalvja zirgu, bet ķeizara dēls ņēma trejgalvja kumeļu. Un jāja atpakaļ uz savu zemi.

Jāj viņi pa laukiem, jāj pa mežiem, piejāj pie avota. Te ķeizara dēlam, tāpat tirgoņa dēlam, tik ļoti sagribējās dzert, ka nemaz vairs nespēj izturēt.

Atraitnes dēls tad teica:

— Jūs tomēr neesat zemnieka kārtas ļaudis. Pagaidiet, es pats jums atnesīšu ūdeni.

Viņš nolēca no zirga, piegāja pie avota un sāka sist to ar vāli. Tā sadauzīja, ka dubļi un asinis vien palika.

Draugi gandrīz vai raud:

— Kāpēc tu tā darīji? Mēs vai mirstam no slāpēm…

— Tas nebija avots, — atraitnes dēls sacīja, — bet mūsu nelaime.

Viņš uzkāpa zirgā, un visi jāja tālāk.

Piejāja pie ābeles. Tik garšīgi āboli tajā aug — koši un sārti: paši vai mutē lec.

Biedri metās pie ābeles, bet atraitnes dēls viņus atturēja.

— Pagaidiet! Jūs tomēr esat kungu kārtas ļaudis — labāk jau es pats jums ābolus pasniegšu.

Viņš piegāja pie ābeles, zvēla ar vāli — ābele tūdaļ nogāzās pie zemes un novīta.

— Kāpēc tu tā darīji? Mēs kaut pa vienam ābolītim būtu apēduši… I ;

— Tie nav āboli, bet mūsu nāve, — atraitnes dēls atbildēja.

Jāja tālāk. Piejāja pie ziedošas pļavas. Ieraudzīja ēnainu vītolu — un visiem tik ļoti uzmācās miegs, ka nekur glābties. Bet zirgi ar pakaviem zemi kaš, uz ziedošo pļavu raujas.

Atraitnes dēls pieturēja zirgu.

— lešu palūkošos, vai var šai pļavā zirgus ganīt.

Viņš piegāja pie vītola, un, tiklīdz sāka to ar vāli cirst, visa pļava tūdaļ nokalta, bet no vītola kauli vien pāri palika.

— Redziet nu, kas tas par vītolu un kas tā par pļavu, — viņš sacīja biedriem.

Aizjājuši pār nokaltušo p|avu, viņi apmetās pārnakšņot ozolu birzī. Zirgus palaida ganīties, bet paši paēda vakariņas un nolikās gulēt. Gulēja trīs dienas un trīs naktis. Kad pamodās, atraitnes dēls sacīja biedriem:

— Te mūsu valsts vairs nav tālu. Jājiet nu mājās vieni paši. Tēvi jau sen jūs gaida. Man tēva nav. Tad es vēl paklejošu pa pasauli.

Atraitnes dēls atvadījās no draugiem un aizjāja klejot pa pasauli.

Vai nu ilgi viņš jāja vai neilgi — aizjāja pie ķēniņa Nemitīgā. Šim ķēniņam bija viens sāns, viena acs, viena kāja, viena roka, puse galvas un puse bārdas. Un viņam ļoti patika zirgi.

Ieraudzījis atraitnes dēla zirgu, viņš sacīja:

— Klau, iesim skrieties ap pili. Ja es tevi noskriešu — paņemšu tavu zirgu, ja tu noskriesi mani — atdošu tev visu savu ķēniņvalsti.

Atraitnes dēls nodomāja: «Nevar būt, ka viensānis un vienkājis ķēniņš mani noskrietu.» Un piekrita.

Sāka skrieties. Atraitnes dēls nepaspēra ne trīs soļi, kad vienkājis ķēniņš jau bija trīs reizes apskrējis pilij apkārt…

Ķēniņš Nemitīgais paņēma sev atraitnes dēla zirgu un novietoja savā stallī.

Atraitnes dēls vai raud: viņam žēl zirga. Sāk ķēniņu lūgties:

— Kā vien gribi, tev kalpošu, tikai atdod man manu zirgu!

Ķēniņš Nemitīgais brīdi padomāja un sacīja:

— Trejdevītā zemē, trejdesmitā valstī dzīvo vecene Kargota. Viņai ir divpadsmit meitas gluži kā viena: mats matā, balss balsī, vaigs vaigā. Visapkārt vecenes namam ir augsta sēta, un uz katra sētas mieta uzdurta cilvēka galva: tās visas pametuši tie, kas jājuši precībās pie vecenes meitām. Vairs tikai viens miets palicis tukšs. Tad klausies: ja tu aiziesi pie vecenes Kargotas un saderēsi man viņas jaunāko meitu par sievu, tad es tev atdošu zirgu.

Atraitnes dēls sāka domāt: «Ja nepiekrist, tad neredzēt vairs zirga kā savas ausis. Bet, ja piekrist, tad var gadīties, ka paliec bez galvas, bet var arī laimēties, ka paliec gan ar galvu, gan tiec pie zirga.»

— Labi, — viņš sacīja ķēniņam. — Iešu tev par precinieku. Viņš iet, iet, ierauga — skrien kāds vīrs pa jūras virsu, gluži kā pa tiltu. Atraitnes dēls ilgi lūkojās skrējējā.

— Labu dienu tev, Jūras Skrējēj! — viņš sveicināja.

— Vesels, vesels, atraitnes dēls! Kurp iedams? Vai tālu ceļu dodies?

— Eju pie vecenes Kargotas derēt viņas jaunāko meitu ķēniņam Nemitīgam par sievu.

— Ņem mani līdzi! Es tev lieks nebūšu.

— ejam!

Iet divatā. Redz — ūsains vīrs ar vienu ūsu dzirnavas tur — tik lielas, ka ar divpadsmit dzirnakmeņiem tajās maļ, — bet ar otru ūsu mākoni debesīs balsta.

— Labu dienu tev, Ūsaini!

— Vesels, vesels, atraitnes dēls! Kurp iedams? Vai tālu ceļu dodies?

— Eju pie vecenes Kargotas derēt viņas jaunāko meitu ķēniņam Nemitīgam par sievu.

— Ņem mani līdzi!

— Ejam.

Tālāk gāja trijatā. Iet, iet, ierauga — kāds vīrs dzer ūdeni no ezera. Izdzer veselu ezeru, bet arvien vēl kliedz: «Dzert gribas!»

— Labdien, Ūdensdziri!

— Labdien, atraitnes dēls! Uz kurieni iedams? Vai tālu ceļu dodies?

— Eju pie vecenes Kargotas derēt viņas jaunāko meitu ķēniņam Nemitīgam par sievu.

— Ņem mani līdzi!

— Labi, nāc!

Gabaliņu pagājuši, skatās — kāds vīrs grauž apses bluķi un kliedz vienā kliegšanā: «Est gribas!»

— Labdien, Rīma!

— Labdien, atraitnes dēls! Kurp iedams? Vai tālu ceļu dodies?

— Eju pie vecenes Kargotas derēt viņas jaunāko meitu ķēniņam Nemitīgam par sievu.

— Ņem mani līdzi!

— Nāc!

Nonāca visi pie meža. Satiek vīru kažokā līdz pašiem papēžiem. Viņš stāv ceļmalā un ar dūraiņiem tā vien pasit — plaukš, plaukš! Un, tiklīdz tā pasit, — kokus uz vietas sarma klāj.

— Labdien, Salavīr!

— Labdien, atraitnes dēlsl Kurp iedams? Vai tālu ceļu dodies?

— Eju pie vecenes Kargotas derēt viņas jaunāko meitu ķēniņam Nemitīgam par sievu.

— Bez manas palīdzības tu pie vecenes Kargotas nekā nepanāksi …

— Tad nāc arī tu mums līdzi.

Nu gāja tālāk sešatā. Gāja, gāja un nonāca pie vecenes Kargotas sētas. Skatās — uz visiem mietiem galvas uzdurtas, tikai uz viena vēl nav. Atraitnes dēls sacīja:

— Ekur, manu galvu uzdurs!

— Varbūt uzdurtu gan, — biedri sacīja, — ja nenāktu mēs palīgā…

Sāka raudzīties, kur vārti. Bet to nekur nav. Tad Jūras Skrējējs apskrēja reizes trīs sētai apkārt un atrada vārtus.

Iegāja pagalmā. Vecene Kargota stāv uz lieveņa, brīnās: kā gan šie ceļavīri atraduši viņas sētas vārtus?

Atraitnes dēls piegāja vecenei Kargotai klāt.

— Labdien, saimniec!

— Labdien, atraitnes dēls! Ko nāci manā sētā?

— Nācu derēt tavu jaunāko meitu ķēniņam Nemitīgam par sievu.

— Nu ko tad, deri vesels, ja nejoko. Bet, pirms sāc meitu derēt, precināt, padzeries alutiņu manā pagrabā. Ja varēsi visu izdzert — došu meitu ķēniņam Nemitīgam par sievu, neizdzersi — galvu noņemšu.

— Ar prieku izdzeršu, — atraitnes dēls atbildēja. — Pēc tāla ceļa brangi slāpst. Arī maniem draugiem rīkles izkaltušas.

Vecene pavēlēja kalpiem aizvest atraitnes dēlu un viņa biedrus uz alus pagrabu. Kalpi viņus aizveda un ieslēdza.

Atraitnes dēls un viņa draugi alu kausiem dzer, bet Ūdensdziris veselām mucām met iekšā. Izdzer mucu, uzsit ar dūri — muca sašķīst gabalos. Izdzēris visas mucas, sāk kliegt:

— Vecen Kargot, dod vēl alu!

Vecene atslēdza pagrabu, skatās — visas mucas sašķaidītas, viss alus izdzerts!

Tad vecene sacīja:

— Alus man vairāk nav, bet ir rauši. Apēdiet visus manus raušus — tad varat meitu derēt, precināt.

— Precinieki kļuva priecīgi.

— Dod, vecenīt, šurp savus raušus! Tālo ceļu iedami, esam ļoti izsalkuši, sen jau ēst gribas.

Vecene lika kalpiem atslēgt raušu klēti. Un ieslēdza tajā preciniekus. Bet klētī raušu — veseli kalni.

Kamēr pārējie pa rausim apēda, Rīma viens pats izrija visu klēti, izgrauza sienā caurumu un kliedz:

— Vecen Kargot, dod vēl raušus!

Vecene noskaitās: treji gadi viņa kopā ar divpadsmit meitām tos raušus cepusi, bet precinieki vienā stundā visus apēda. Nu viņa pavēlēja kalpiem izkurināt dzelzs pirti. Kalpi tā sakurināja pirti, ka visas sienas nokaita sarkanas. Tad vecene sacīja preciniekiem:

— Nomazgājieties manā pirtiņā, pārguliet pa nakti, tad jau rītu runāsim par lietu.

— Labi, vecenīt, mēs tālajā ceļā noguruši, ļoti noputējuši, pirts mums nenāks par ļaunu.

Vecene pati aizveda preciniekus uz pirti. Tikko atraitnes dēls bija piegājis pie pirts durvīm, Salavīrs šo satver aiz pleca un parauj sev aiz muguras. Pats ieiet pirmais, uzmauc rokās dūraiņus, pasit pāris reižu — un tūdaļ uzplūst vēsums. Salavīram pakaļ iegāja visi pārējie precinieki, bet vecene aizslēdza durvis ar atslēgu …

Salavīrs nu sāka staigāt pa pirti, dūraiņus vēdinot.

— Nu, kā ir? Vai nav jau par vesu? Vai varēsiet gulēt pa nakti neapsegušies?

— Branga pirts, — biedri uzteica. — Ne visai karsta, ne visai auksta, tieši pašā laikā.

Nomazgājās un likās gulēt.

Otrā rītā vecene Kargota sūtīja kalpus uz pirti.

— Ejiet izmetiet suņiem tos izceptos preciniekus!

Kalpi atvēra pirti, un no turienes iznāca seši viri kā ozoli. Vecene kļuva vai mēma: neko nevar preciniekiem padarīt. Tad viņa sacīja atraitnes dēlam:

— Ja uzminēsi, kura ir mana jaunākā meita, tad varēsi precināt viņu ķēniņam Nemitīgam, bet, ja neuzminēsi, — uzduršu tavu galvu uz tukšā mieta.

Atraitnes dēls sadrūma: «Kā gan lai uzmin, kura jaunākā meita?»

— Es parādīšu, — Jūras Skrējējs čukstēja, — es viņas vairākkārt esmu redzējis, kad tās nāca uz jūru peldēties.

— Labi, — atraitnes dēls sacīja vecenei, — ved šurp savas meitas.

Pēc brīža vecene Kargota atveda divpadsmit meitas — visas mats matā, balss balsī, plecs plecā, vaigs vaigā — visas kā viena! Pati panāca priekšā, meitas nostādīja aiz muguras.

Atraitnes dēls trīs reizes nostaigāja garām vecenes meitām, taču nevarēja uzminēt, kura jaunākā: visas vienādas!

Tad Jūras Skrējējs viņam pamirkšķināja un ar skatienu norādīja uz jaunāko meitu. Atraitnes dēls paņēma to pie rokas un izveda priekšā, pie vecenes Kargotas.

— Lūk, tava jaunākā meita!

Vecene sāka dusmās drebēt, taču nekā nevarēja darīt: viņas viltība nebija līdzējusi.

Atraitnes dēls paņēma vecenes meitu pie rokas un veda projām pa vārtiem. Bet, tiklīdz viņi bija izgājuši no sētas, — vecenes meita uzlidoja gaisos, apsēdās uz mākoņa un smejas.

Tad Ūsainis paslēja labo ūsu uz augšu, aizsniedza meitu un nocēla viņu no mākoņa.

Vecenes meita nu redzēja, ka ar šiem preciniekiem nav joki, un kļuva rāma.

Tad precinieki devās uz mājām.

Pa ceļam ikviens palika tai vietā, kur bija saticis atraitnes dēlu: Jūras Skrējējs atsāka savu nodarbību, Ūsainis savu, Ūdensdziris savu … Bet atraitnes dēls ar vecenes meitu devās pie ķēniņa Nemitīgā.

Ķēniņš pa to laiku ar atraitnes dēla zirgu bija pievedis pilnu lielu bedri ar darvu un pakūris apakšā uguni: darva gandrīz jau vārās, bet ķēniņš bedrei pāri pārlicis tievu niedrīti.

Atraitnes dēls pienāca klāt un sacīja ķēniņam:

— Še tev, ķēniņ, vecenes Kargotas jaunākā meita: ar mokām saderēju! Atdod tagad man manu zirgu!

Ķēniņš norādīja uz niedrīti un, savā pusbārdā smiedams teica:

— Ja pāriesi pa šo laipiņu — atdošu zirgu …

Atraitnes dēls paskatījās uz tievo niedrīti, un viņu pārņēma šausmas. Bet vecenes meita iebikstīja viņam sānā: «Nebīsties!»

Un neviens nepamanīja, ka viņa iegrūda niedrītē stipru tērauda stieni.

— Ej, — viņa sacīja atraitnes dēlam.

Un viņš pārgāja pa niedrīti kā pa laipu. Pārgājis sacīja ķēniņam Nemitīgam:

— Klausies, ķēniņ: es tev nu esmu divas reizes kalpojis. Tad pakalpo tu man kaut jel vienu reizi: pārej pa šo laipiņu, kuru pats esi licis.

— Jā, jā, — pierunāja ķēniņu arī vecenes meita, — pārej gan, citādi nebūsi mans vīrs.

Ķēniņš prāto: «Ja jau atraitnes dēlam izdevās pāriet, tad viņam, Nemitīgam, tā bedre ne tik nav bīstama.»

Bet, tiklīdz bija uzkāpis uz niedres, vecenes meita tūdaļ — švirks! — izrāva tērauda stieni… Niedrīte pārlūza, ķēniņš iekrita verdošajā darvā un tur arī palika.

— Redzi nu, — atraitnes dēls teica, — neroc otram bedri, jo pats vari tajā iekrist.

Viņš apprecēja vecenes Kargotas jaunāko meitu un palika dzīvot tālajā valstī.

Tā viņi laimīgi un tikuši dzīvo tur vēl šobaltdien.

Mantkārīgais bagātnieks

Reiz dzīvoja divi brāļi: bagāts un nabags. Bagātais pats nekā nedarīja, jo viņam bija daudz kalpu. Bet nabagais makšķerēja ezerā zivis un no tā pārtika.

Kādreiz bagātais rīkoja kāzas — apprecināja dēlu. Viņa namā sapulcējās daudz viesu.

«Iešu arī es pie brāļa ciemos,» nabagais nodomāja. Aizņēmās no kaimiņa klaipu maizes un devās uz kāzām.

Aizgāja un stāv pie durvīm ar maizes kukuli rokā. Bagātais brālis viņu ieraudzīja.

— Ko tu te lien? Man ir ciemiņi, kuriem tu nevari līdzināties! Vācies projām, lai es tevi te vairs neredzētu!

Un aizdzina brāli.

Nabagais brālis sadrūma par tādu pārestību. Paņēma savu makšķeri un gāja zivis makšķerēt. Iekāpa savā vecajā laivā un aizīrās ezera vidū. Makšķerēja, makšķerēja — bet sīkas zivteles vien ķeras. Un saule jau pie rieta. Vakars klāt. «Nu,» nabagais zvejnieks nodomāja, «iemetīšu vēlreiz uz laimi.» Iemeta makšķeri un izvilka tādu zivi, kādu savu mūžu nebija redzējis: liela sudraba zvīņām klāta.

Nopriecājies par brīnišķīgo zivi, jau sāka bāzt to zivju kulē. Un pēkšņi zivs cilvēka balsī sacīja:

— Nenogalini mani, labais cilvēk, laid atpakaļ ezerā!

Zvejnieks iedomājās savus bērnus un atbildēja:

— Es nevaru laist tevi vaļā — pats esmu izsalcis, un arī bērni jau sen ēst prasa. Kā tad es bez loma mājās iešu?

— Ja tu esi tik nabags, — zivs teica, — tad iebāz roku man mutē un izvelc no turienes zelta gredzentiņu.

Zvejnieks, brīdi padomājis, sacīja:

— Baidos, ka tu man roku nokodīsi.

— Nebīsties, nenokodīšu!

Zvejnieks saņēma dūšu, iebāza roku zivij mutē un izvilka zelta gredzentiņu.

— Ko tad es ar šo darīšu? — zvejnieks jautāja. — Paēdis jau no tā nebūšu.

— Nekas, — brīnumainā zivs atbildēja, — gan būsi arī paēdis! Izmet sīkās zivteles no savas laivas un iemet laivā gredzentiņu.

Zvejnieks tā ar=īi izdarīja. Un, tiklīdz nometa gredzentiņu laivas dibenā, tur pēkšņi pacēlās vesela kaudze naudas.

Nabagais zvejnieks palaida brīnumaino zivi ezerā, bet pats steigšus airēja uz krastu. Krastā novilka kreklu, sabēra tajā naudu un gāja mājās.

Nu nabagais zvejnieks dzīvoja tik labi, ka labāk nevar gribēt. Uzcēla jaunu istabu un saaicināja ciemiņus ar sālsmaizi. Bet brāli neaicināja — nespēja tam piedot pārestību.

Bagātais uzzināja, ka viņa nabagais brālis uzcēlis jaunu istabu un saaicinājis ciemiņus mielastā. Viņš sacīja dēlam:

— Aizej paskaties, kas tur notiek!

Dēls aizgāja, paskatījās — un skriešus atpakaļ.

— Ak, — viņš stāstīja tēvam, — tev nav tādas bagātības kā tavam brālim. Gan istaba jauna, gan laidari lopu pilni, un galdi no ēdieniem un dzērieniem vai lūst!

Bagātais kļuva vai melns aiz skaudības. Un atkal sūtīja dēlu, lai pasauc nabago brāli.

Atnāk nabagais brālis pie bagātā.

— No kurienes tev tik daudz mantas? — bagātais brālis vaicāja. — Dzird, ka tu dzīvojot vēl turīgāk nekā es.

Nabagais neprata melot un izstāstīja visu, kas noticis.

Kad bagātais to dzirdēja, viņam rokas tūda] sāka vai niezēt.

«Iešu arī es,» viņš nodomāja, «un izmakšķerēšu to zivi.»

Paņēma labi stipru makšķeri, iesēdās jaunajā laivā un aizīrās ezera vidū. Makšķerēja, makšķerēja un beidzot izmakšķerēja brīnumaino zivi.

— Nenogalini mani, — zivs lūdzās, — laid atpakaļ ezerā, man tur mazi bērniņi…

— Nē, mīlīt, — bagātais atteica, — nelaidīšu visi Dod man tādu pašu gredzentiņu, kādu iedevi manam brālim.

Tavs brālis taču bija nabags, viņam pat maizes nebija ko ēst… Bet kāda tad tev vajadzība pēc gredzentiņa?

— Kāda vajadzība? Negribu, ka brālis bagātāks par mani! Dod gredzentiņu — un viss! Ja nedosi, aiznesīšu tevi mājās un izcepšu…

— Neko darīt, — zivs sacīja. — Ņem, ja esi tik skaudīgs. Man nav žēl.

Zivs atpleta muti. Mantkārīgais brālis iebāza roku tai rīklē līdz

elkonim. Bet zivs tai mirklī sacirta žokļus, nokoda roku un ienira ezera dzelmē.

Bagātais brālis atgriezās mājās bez naudas un bez rokas.

Tā viņam arī vajadzēja.

Zaldāts janka

Nodienēja Janka zaldātos divdesmit piecus gadus, izdienēja zilo biļeti[1] un gāja mājās. Naudas viņam bija tikai trīs kapeikas. Bet zaldāts bija ļoti labs cilvēks, ar katru pēdējā kumosā dalījās.

Tā viņš iet, iet, pretī lido vabolīte.

— Sveiks, zaldāt!

— Sveika, vabolīt!

— Vai tu nodienēji, zaldāt, divdesmit piecus gadus?

— nodienēju gan.

— Izdienēji zilo biļeti un trīs kapeikas naudā?

— Izdienēju gan.

— Dod man Kapeiciņu! Es tev nelaimē noderēšu.

Labais zaldāts ņēma un atdeva vabolītei kapeiku. Vabolīte paķēra kapeiku un aizlaidās savu ceļu.

Zaldāts iet tālāk un sevī domā: «Nekas, man vēl paliek divas kapeikas: par vienu iedzeršu mēriņu degvīna, par otru nopirkšu tabaku.»

Tikko tā nodomājis, skatās — pelīte tek.

— Sveiks, zaldāt!

— Sveika, pelīt!

— Vai tu nodienēji, zaldāt, divdesmit piecus gadus?

— Nodienēju gan.

— Vai izdienēji zilo biļeti un trīs kapeikas naudā?

— Izdienēju gan.

— Vai iedevi vabolītei kapeiku?

— Iedevu gan.

— Dod arī man vienu kapeiku! Es tev nelaimē noderēšu.

Labais zaldāts iedeva ari pelītei kapeiku. Pelīte satvēra kapeiku

un ievilka savā alā. «Nu nekas,» zaldāts, tālāk iedams, nodomāja, «mēriņu nedzeršu, par pēdējo kapeiku nopirkšu tabaku un gan jau aiziešu galā.» Tikko tā bija nodomājis, pēkšņi ierauga — no tilta apakšas lien vēzis.

— Labdien, zaldāt!

— Labdien, vēzi!

— Vai tu nodienēji, zaldāt, divdesmit piecus gadus?

— Nodienēju gan.

— Vai izdienēji zilo biļeti un trīs kapeikas naudā?

— Izdienēju gan.

— Dod man vienu kapeiku! Es tev nelaimē noderēšu.

Atdeva labais zaldāts pēdējo kapeiku un gāja tālāk.

Nonāca lielā pilsētā. Skatās — pie ķeizara pils pulcējas ļaudis. Un bagātnieki vien — kņazi un karaļi, ģenerāļi un huzāri. Daži pūš taures un vijoles spēlē, citi jautras dziesmas dzied, vēl citi dažādus kumēdiņus rāda. īpaši cenšas kāds karaļdēls ar spalvām pie cepures, visus pagrūž pie malas, pats spraucas priekšā.

— Kas te notiek? — zaldāts Janka vaicāja ķeizara kalpam.

— Āre, — kalps atbildēja, — kāda lieta: ķeizaram ir viena vienīga meita, kopš pašas dzimšanas tā ne reizi nav smējusies un neviens viņu nevar sasmīdināt. Tālab ķeizars izsludinājis, ka tas, kurš viņa meitu sasmīdināšot, kļūšot tai par vīru.

Zaldāts sadūšojās, sagrieza ūsas un sāka spraukties tuvāk pilij. «Varbūt man izdosies,» viņš nodomāja, «meitu sasmīdināt.»

— Kur tu, netīrais zaldāt, lien? — viņam uzkliedza karaļdēls ar spalvām pie cepures. — Te jau bez tevis līgavaiņu diezgan!

Satvēris zaldātu aiz apkakles, viņš grūda to projām. Zaldāts paklupa un iekrita dubļu peļķē, jo nesen bija nolijis liels lietus.

Zaldāts piecēlās slapjš, novārtījies, mētelis vienos dubļos. «Ir gan nelaime!» viņš nodomāja. «Kā tagad lai apžāvējas? Ek, ja bijušas te vabole un pele, ja bijis te vēzis, varbūt viņi man nelaimē palīdzētu!»

Tikko tā bija nodomājis, tūdaļ vabole, pele un vēzis klāt.

— Kas tev, zaldāt, par nelaimi? — vaicā.

— Tā un tā, — zaldāts atbild.

— Velc nost savu mēteli!

Zaldāts novilka. Vabole, pele un vēzis satvēra mēteli un velk uz upi.

Ķeizara meita no pils to ieraudzīja un brīnās: kas tie par kumēdiņiem?

Zaldāta palīgi mēteli izmazgāja un izvilka krastā žāvēt. Vēzis nostājās uz astes, saslēja spīles gaisā, bet vabole un pele kopīgiem spēkiem uzkāra mēteli vēzim uz spīlēm. Vēzis nenoturēja — un novēlās dubļos ar visu mēteli… Un atkal viņi stiepa mēteli uz upi mazgāt. Izmazgāja un atkal izkāra vēzim uz spīlēm. Pele izgriež, bet

vabole lido mētelim apkārt, vēdina ar spārniem, saceļ vēju, lai ātrāk žūst.

Ķeizara meita uz visu to skatījās, skatījās un pēkšņi iesmējās. Tad gāja pie tēva un sacīja:

— Ne no kņaziem, ne no karaļiem, ne no ģenerāļiem neviens nespēja mani sasmīdināt, bet vienkāršs zaldāts gan. Pie viņa arī iešu par sievu.

Ķeizars gan nebija visai priecīgs, ka vienkāršs zaldāts būs viņam par znotu, taču nekā nevarēja darīt.

Zaldāts kļuva par ķeizara meitas vīru, bet negrib dzīvot pilī.

— Es, — viņš saka, — neesmu radis pilī dzīvot. Dzīvošu vienkāršā būdā. Tikai tu man, siev, sūti uz šejieni zaldātu ēdienu un labi daudz tabakas.

Uzcēla zaldātam ķeizara dārzā vienkāršu būdu, un viņš sāka tur dzīvot.

Pa to laiku karaļdēls ar spalvām pie cepures pats bija kļuvis par karali, bet nekādi nevar aizmirst pārestību, ka ķeizara meita nav izgājusi pie viņa, bet pie vienkārša zaldāta par sievu. Tāpēc karalis nu savācis karaspēku un nāk ar ķeizaru karot.

Ķeizars sūtīja meitu pie zaldāta, sak, laiks karā doties.

— Nē, — zaldāts sievai atbildēja, — karā es neiešu: esmu savu laiku nodienējis. Man ir zilā biļete.

Sieva sāka raudāt un pati jāja tēvam līdzi karā, bet zaldāts sabāza pīpē veselu paciņu tabakas un sāka tik nikni kūpināt, ka drīz viss ķeizara dārzs bija dūmu pilns.

Izpīpējis pīpi, viņš sev sacīja:

— Ek, ja bijušas te vabole un pele, ja bijis te vēzisl Viņi man dotu padomu, kā to karali uzvarēt.

Un tai pašā mirklī vabole, pele un vēzis jau klāt.

— Ko teiksi mums, labais zaldāt? Kāpēc sauci?

— Āre, gribu ar jums apspriesties, kā karali uzvarēt.

— Labi, — tie teica, — mēs tev palīdzēsim.

Pele un vēzis atnesa no ķeizara klētīm spēkavīra zobenu, bet vabole aizlidoja klajā laukā un atveda varenu zirgu ar sudrabotām krēpēm.

Zirgs nostājās zaldāta priekšā, piesita ar pakavu pret zemi.

— Ielien, Janka, man pa labo ausi iekšā un pa kreiso izlien ārā!

Janka ielīda zirgam labajā ausī, pa kreiso izlīda ārā un pārvērtās par tādu spēkavīru, ka ne teiksmā izteikt, ne ar spalvu aprakstīt.

— Un tagad sēdies man mugurā! — zirgs teica.

Janka sēdās varenajam zirgam mugurā un aizjāja karā. Jādams tuvāk, skatās: karaļa karaspēks pieveic ķeizara karaspēku.

Janka iespieda piešus zirgam sānos un metās pašā karaļa karaspēka biezumā. Līdzko vēzē ar savu spēkavīra šķēpu, tūdaļ

naidnieka karaspēks pa labi kā spaļi birst, pa kreisi kā salmu klājiens krīt. Augu dienu, no rīta līdz vakaram, Janka karoja.

Samala miltos naidnieka karaspēku, panāca karali, nocirta tam abas rokas līdz pleciem un jāja pie ķeizara.

Ķeizars, protams, viņu nepazina.

— Saki, krietnais varoni, — ķeizars vaicāja, — kas tu esi ka tevi godāt, kā vārdā saukt?

Zaldāts nekā neatbildēja.

Kādu balvu tev lai dodu par tavu drošsirdību?

— Nekā man nevajag, — zaldāts sacīja, — tikai dod savu ķeizara lakatiņu par piemiņu.

Ķeizars iedeva savu lakatiņu.

Janka atjāja dārzā. Ielīda zirgam kreisajā ausī, pa labo izlīda ārā un kļuva atkal tāds pats, kā bijis. Tad palaida zirgu savā vaļā, bet pats devās uz būdu.

Ķeizars ar meitu pārnāca no kara. Visur taures taurē, ļaudis dejo, dzied, visiem liels prieks!

Ķeizara meita ienāk pie zaldāta Jankas.

— Ek, — viņa saka, — velti gan tu nejāji mums līdzi! Būtu redzejis, kas tur notika, cik daudz karaspēka, kādi lielgabali! Mēs nebutu vis pieveikuši karali, ja nebūtu gadījies viens drošsirdīgs bruņinieks. Tas, līdzko atjāja, viens pats visu karaļa karaspēku miltos samala un pašam karalim abas rokas līdz pleciem nocirta. Bet, kas viņš tāds, — nav zināms. Ja man būtu tāds vīrs! Bet nav man laimējies krietnu vīru dabūt… Man jau nav vīrs, bet tūļa!

— Tu, siev, nelamā mani, bet nes ātrāk zaldātu azaidu un tabaku, — Janka sacīja.

Sieva atnesa azaidu un tabaku. Zaldāts ēd savu ēdienu, pīpē tabaku. Pa to laiku bezrocis karalis izveseļojās un paziņoja, ka atkal nākot ar karu pret ķeizaru un viņa meitu. Un nenākot vis viens, bet kopā ar diviem citiem karaļiem.

Ķeizars posās uz karu un sūtīja meitu pēc vīra.

— Ak, mans saderētais vīrs, atkal nāk pret mūsu valsti veselu treju karaļu karaspēks. Bet mans tēvs jau ir vecs, vairs nespēj karot, vai tu nevarētu jāt karā viņa vietā?

— Kur es jāšu, — zaldāts sacīja. — Es savu tiesu jau esmu izkarojies.

— Un, ja viņi mūsu zemi iekaros, ko tad mēs darīsim?

— Neiekaros! Tas drošsirdīgais bruņinieks jums palīdzēs.

— Bet mēs taču nezinām, kas viņš ir un kur viņu lai meklē…

— Nekas, viņš pats jūs atradīs.

Sieva sāka raudāt un aizjāja karā kopā ar veco tēvu. Bet zaldāts apēda visu ēdamo, izpīpēja visu tabaku un sacīja sev:

— Ja tagad te būtu mani palīgi — vabole, pele un vēzis!

Tikko tā bija sacījis, vabole, pele un vēzis jau klāt.

— Ko teiksi mums, labais zaldāt?

— Āre, gribu ar jums apspriesties, kā trejus karaļus uzvarēt.

— Labi, — zaldāta palīgi atbildēja. — Mēs tev palīdzēsim.

Pele un vēzis atstiepa no ķeizara klētīm citu — trīskārt lielāku spēkavīra šķēpu, bet vabole aizlidoja klajā laukā, zaļā pļavā un atveda no turienes citu — vēl varenāku zirgu ar zelta krēpēm.

Zirgs nostājās zaldāta priekšā, piesita ar pakavu pret zemi un sacīja:

— Ielien, Janka, man labajā ausī un pa kreiso izlien āra!

Janka ielīda zirgam labajā ausī, pa kreiso izlīda ārā un pārvērtās par tādu spēkavīru varoni, ka ne teiksmā izteikt, ne ar spalvu aprakstīt.

— Un tagad sēdies man mugurā, — zirgs teica, — jāsim karaļu karaspēku cirst.

Janka sēdās varenajam zirgam mugurā un aizjāja karā. Jādams tuvāk, redz, ka karaļu karaspēks ielencis ķeizaru un viņa meitu un kliedz tiem, lai padodoties gūstā.

Janka kā šķēlās naidnieka rindās, kā sāka cirst… Vēzē pa labi — naidnieki kā spaļi birst, vēzē pa kreisi — kā salmu klājiens krīt. Gan pats cērt, gan zirgs ar kājām min …

Trīs dienas un trīs naktis Janka karoja.

Samala miltos visu naidnieka karaspēku, tad panāca bezroci karali un nocirta tam galvu.

— Tagad tu, nelieti, vairs neuzbruksi mūsu zemei! — Janka sacīja.

Bet pārējie divi karaļi tikko dzīvi aizmuka.

Janka piejāja pie ķeizara telts.

Ķeizars priecīgs viņu sagaidīja.

— Kas tu esi? — ķeizars vaicāja. — Kā tevi godāt, kā vārdā saukt?

Janka nekā neatbildēja.

— kādu balvu tev lai dodu, drošsirdīgais bruņiniek?

— Nekā man nevajag, — Janka atbildēja, — tikai dod man par piemiņu tavas meitas zelta gredzentiņu.

Ķeizara meitai ļoti iepatikās varonis. Tāpēc viņa labprāt dāvāja tam savu zelta gredzentiņu.

Janka uzlēca zirgam mugurā — un tik vien viņu redzēja. Pārjāja mājās tik noguris, ka nespēja vairs zirgam kreisajā ausi ielīst un pa labo izlīst, bet nogāzās kā kūlis zālē un iemiga ciešā miegā.

Guļ viņš vienu diennakti, guļ otru, bet zirgs dārzā ganās, jo saimnieks nav paguvis palaist viņu savā vaļā.

Trešajā dienā ķeizars pārnāca no kara.

Kas tie bija visā pilsētā par svētkiem! Spēlmaņi spēlē, ļaudis gavilē un priecājas.

Ķeizara meita devās dārzā pie sava vīra. «Varbūt viņš tur jau badā nomiris?» viņa domāja.

Ieiet istabā, skatās — neviena nav. Meklē še un tur, pēkšņi ierauga: dārzā ganās zeltkrēpainis zirgs un turpat blakus guļ skaistais varonis.

Ķeizara meita piegāja varonim klāt un ieraudzīja tam pirkstā savu zelta gredzentiņu, bet no kabatas bija izkāries tēva lakatiņš …

Ķeizara meita pamodināja bruņinieku.

— Kas tu esi, krietnais varoni? — viņa vaicāja.

— Kas gan cits kā tavs vīrs, zaldāts Janka! — varonis atbildēja.

Ķeizara meitu pārņēma prieks, ka viņas vīrs kļuvis tik skaists, viņa ņēma to pie rokas un veda pie tēva.

— Redzi, tēv, — viņa sacīja, — kas mūs no posta paglāba: tas ir mans vīrs, ierindas zaldāts Janka!

Un rādīja tēvam savu zelta gredzentiņu un viņa lakatiņu ar ķeizarisko zīmi.

Nu Janka vairs nelīda varoņzirgam kreisajā ausī, bet tā arī palika spēkavīra izskatā.

Stāsta, ka vēl šobaltdien dzīvojot.

[1] **Zilā biļete** — apliecība par atvaļināšanu no karadienesta.

Atdod man to, ko mājās neesi atstājis

Kāds vīrs aizgāja medībās. Ilgi klejoja pa mežiem un purviem, bet neko nenomedīja. Beidzot uz kādas rozas ieraudzīja tauru[1]. Stāv skaistulis kā uz bildes. Mednieks izšāva, taurs palēcās gaisā un aizskrēja krūmos. Mednieks dzinās pakaļ. Skrēja, skrēja — un pēkšņi, pats nemanot, iekrita akacī.

Vīrs visiem spēkiem pūlējās izkļūt no akača, bet kur nu! Slīkšņa velk viņu arvien dziļāk, sūc iekšā. Drīz jau vīrs iegrimis līdz jostas vietai… Mednieks redz — gals klāt. Sāk saukt palīgā.

Pēkšņi ierauga sirmu un izdēdējušu vecīti ar milzīgu bārdu un asi garām vīzēm kājās.

— Glāb mani, labais cilvēk! — mednieks lūdza.

— Labi, — vecītis sacīja, —- es tevi izglābšu, bet par velti gan to nedarīšu: atdod man to, ko mājās neesi atstājis.

Mednieks gudroja un prātoja, ko gan viņš nebūtu mājās atstājis, taču neko nevarēja atcerēties. Bet pa to laiku jau iegrimis akacī līdz kaklam: vairs tikai galva un rokas ārā. Neko darīt, nav reize kaulēties…

— Ņem, — viņš saka, — sev to, ko neesmu atstājis mājās, tikai ātrāk glāb!

— Nē, tas vēl nav viss, — vecītis smej. — Tagad jau tu esi ar mieru, bet vēlāk atteiksies.

— Neatteikšos.

— Bet, lai neatteiktos, dod parakstu.

Vecītis izņēma no kabatas vēršādas gabalu un nazi, sniedza medniekam, sacīdams:

Iegriez mazajā pirkstiņā un paraksties ar asinīm uz šīs ādas! Tā būs drošāk.

Mednieks parakstījās uz vēršādas, vecītis satvēra viņu, iznesa

sausā vietā un nozuda.

Mednieks attapās no briesmām, norausa no drānām lielumu dubļu un devās mājās. Bet pa ceļam viņu pārņēma tāds nemiers, ka vai raudāt: sirds jauta nelaimi.

Tikko viņš bija pārkāpis slieksni, mājinieki saka:

— Kur tu tik ilgi blandījies: sieva tev dēlu dzemdējusi!

To izdzirdis, mednieks vai samaņu zaudēja: galva griežas, acīs tumšs. Viņam, cilvēkam, nebija bērnu, un, kad nu reiz beidzot sagaidījis dēlu, tas pats jāatdod purva velnam!

Sanāca ciemiņi raudzībās. Dzer un mielojas. Bet tēvs sēž drūms kā melns mākonis un raud vienā raudāšanā. Un, lai kas viņam jautātu, ko šis raud, nevienam nekā nestāsta. Sākumā domāja, ka viņš raud prieka asaras: sak, beidzot sagaidījis dēlu! Bet vēlāk jau mitējās jautāt.

Pa to laiku zēns auga augumā acīm redzot. Un bija padevies visai izskatīgs un gudrs, vārdā Janka. Vecāki viņu atdeva mācība. Janka mācījās tik sekmīgi, ka drīz aizsteidzās tālu garām visiem sava vecuma zēniem. Viss viņam veicās — gan darbs, gan mācības.

Ļaudis priecājās, uzlūkojot Janku, un apskauda mednieku. Bet tēvs, ieraugot dēlu, arvien apraudājās.

Janka izauga par slaidu puisi, gatavais līgavainis, bet tēvs — jo tālāk, jo vairāk skumst. Un pienāca diena, kad dēls jautāja:

— Saki man, tēt, — ko tu vienmēr tāds bēdīgs? Kāpēc tu vienmēr birdini asaras, kad uz mani paskaties? Vai tad es neesmu tavs dēls?

Tēvs noslaucīja asaras un atbildēja:

— Jā, dēliņ, tu neesi mans … Tāpēc jau es arī raudu.

Un izstāstīja dēlam, ka pārdevis viņu sirmajam purva vecim.

Dēls noklausījās un sacīja:

— Ja tā, tēv, tad ardievu! Vai nu savu galvu nolikšu, vai atņemšu nelabajam tevis doto parakstu. Es negribu, ka tu visu mūžu raudātu!

Janka saposās, paņēma stopu, bultas, maizi un devās ceļā, gājienā.

Vai nu ilgi vai neilgi bija gājis — nonāca pie upītes. Bet visapkārt tik jaukas dabas ainavas, ka tālāk nemaz negribas iet. «Nu, nekas, mazliet atpūtīšos, papriecāšos par dabas jaukumiem,» Janka nolēma. Atgūlās zem krūma upītes krastā, izņēma no kules maizi. Un, tikko gribēja sākt maltīti, pēkšņi redz — lido bars pīļu: vienpadsmit pa priekšu, bet divpadsmitā cik spēdama pūlas tikt līdzi, bet apkārt tai vanags vijas. Nupat, nupat cirtīs ar aso knābi…

Janka tvēra stopu un izšāva bultu uz vanagu. Skatās — vanags nokrīt kā akmens purvā, spalvas vien pajūk, bet pīle tuvojas Jankam un laižas zemē.

Nolaidās pīle Jankam gluži blaku, cirta ar knābi pret zemi un pārvērtās par tik daiļu meiteni, ka ne teiksmā izteikt, ne ar spalvu aprakstīt.

Meitene, daiļava, paklanījās Jankam un sacīja:

— Paldies tev, krietnais tēvadēls!

— Nav par ko, Janka apmulsis atbildēja.

— Kā tad nav par ko? — meitene brīnījās. — Tu taču izglābi mani no nāves. Kas tu esi un kurp iedams?

Janka pastāstīja viņai visu par sevi.

Meitene nolūkojās viņā ar izbailēm un sacīja:

— Tad jau tu, kā rādās, esi ceļā pie mana tēva.

Kas tad ir tavs tēvs?

— Burvis.

— Nē, — Janka šaubījās, — tēvs mani pārdevis nez kādam purva vecim ar milzu bārdu un asi garām vīzēm kājās.

— Tas pats jau būs! Mans tēvs pārvēršas, par ko vien grib. Tagad viņš lielkunga izskatā staigā.

Janka sadrūma, bet meitene teica:

— Nebēdājies, mīļais! Bez manis tu aizietu bojā, kā jau daudzi ir aizgājuši, bet abi kopā mēs kaut ko izdomāsim. Paliec sveiks!

— Saki vismaz — kā tevi sauc?

— Kasja.

Meitene atkal pārvērtās par pelēku meža pīli, pacēlās gaisā un aizlidoja līdzi māsām.

Janka devās uz to pusi, uz kurieni aizlidoja pīles, un drīz nonāca pie lielkunga muižas. Pieklauvēja pie vārtiem.

— Ko tev vajag? — kalpi vaicāja.

— Gribu runāt ar saimnieku.

Iznāca saimnieks — resns lielkungs greznās aizjūras drānās.

— Ko teiksi?

Āre, — Janka sacīja, —. meklēju savu saimnieku. .

— Kādu saimnieku?

— To, kuram tēvs mani pārdevis, kad es tikko biju piedzimis.

— Tad jau es esmu tavs saimnieks.

— atvaino, lielskungs, — janka tad teica, —vai tev ir mana tēva paraksts?

— Kā tad, ir gan.

— Tad dod man to atpakaļ, lielskungs, citādi mans tēvs visu laiku bēdājas un raud, ka tik slikti iznācis. Es viņam to aiznesīšu, un viņš nomierināsies.

— Paskat vien, cik tu nadzīgs! — lielskungs smējās. — Vispirms tu man nokalpo nolikto laiku, tad arī dabūsi parakstu atpakaļ. Bet, ja negribēsi kalpot, dzīvam ādu pār acīm nomaukšu.

— Tad tikai dod man darbu, — Janka sacīja, — es kalpošu. Strādāt man nav nekāds jaunums.

Lielskungs izņēma no kabatas uzpirksteni un sniedza to Jankam, sacīdams:

Izsmel ar šo uzpirksteni līdz rītam manu ezeru aiz dārza, visas zivis izņem ārā un dibenu nokaisi ar dzeltenām smiltīm. Tas nav grūts darbs.

Janka aizgāja pie ezera, sāka smelt ūdeni ar uzpirksteni. Smēla, smēla līdz vakaram, piekusa, bet jēgas nekādas. Sirdēstos apraudājies, gāja meklēt Kasju, lai prasītu padomu, ko darīt.

Ienāk muižas pagalmā, pastaigā šurpu un turpu — neviens nav redzams. Tā aiziet vistālākajā pagalma stūrī. Skatās — stav atstatu no citām ēkām neliels namiņš: istaba ne istaba, kūtiņa ne kūtiņa… Viņš piegāja namiņam klāt un izdzirda pa lodziņu pazīstamu balsi saucam vārdā:

— Klau, Janka! Kā redzu, tu mani pavisam esi aizmirsis.

Ieskatās lodziņā — tur Kasja stāv!

Janka iegāja istabiņā, apsveicinājās un izstāstīja meitenei, kādu neprāta darbu tam uzdevis viņas tēvs.

Meitene teica:

— Nekas, rīts gudrāks nekā vakars. Liecies gulēt, gan jau es kaut ko izdomāšu.

Janka paklausīja meitenei un nolikās gulēt.

Pusnaktī Kasja izgāja uz lieveņa, pamāja ar burvju rīkstīti — un tūdaļ viņas priekšā nostājās trīsdesmit brangi puiši — visi kā viens.

Ko pavēlēsi, daiļaviņ?

— Izsmeliet līdz rītam ezeru, izņemiet visas zivis un nokaisiet ezera dibenu ar dzeltenām smiltīm!

—Būs darīts! — brašie puiši atbildēja un aši steidzās pie darba.

Rītā meitene modināja Janku:

— Ej, — viņa teica, — saki tēvam, ka darbs padarīts. Tikai neatzīsties, ka es tev esmu palīdzējusi: saki, ka pats visu padarīji.

Janka aizgāja uz pili un ziņoja lielkungam, ka darbs paveikts. Tas paskatījās — patiešām, viss izdarīts, kā viņš licis. Un tīrs darbs — nav kur pieķerties.

— Malacis! — lielskungs uzlielīja. — Strādnieks, kā redzu, tu neesi slikts. Ja ari uz priekšu būsi tikpat centīgs, es tev ne tikai tēva parakstu atdošu, bet arī savu meitu došu par sievu. Man viņu divpadsmit, izvēlies, kura tīk. Tikai viena nelaime: nav man atsevišķas pils, kur tu ar jauno sievu varētu dzīvot Bet tu, redzams, esi strādīgs puisis. Tad došu tev darbu: uzcel pa nakti tādu pili, lai tajā būtu tik istabu, cik gadā dienu, un lai griesti spulgotu kā debesis un pie tiem lai spīdētu saule, mēness un zvaigznes, lai gar pili tecētu upe un upei pāri būtu tilts — puse zelta, puse sudraba, — un lai pāri tiltam liektos varavīksna, ar galiem balstīdamās ūdenī… Vārdu sakot, lai būtu patīkami gan pašam paskatīties, gan ļaudīm parādīt. Ja uzcelsi tādu pili — atdošu tev gan parakstu, gan meitu došu piedevām, bet, ja neuzcelsi, — dzīvam ādu pār acīm nomaukšu. Un tagad vari iet!

Janka nokāra galvu. «Kaut tu izputējis, nelabais!» viņš sevī nodomāja. «Jo tālāk, jo grūtākus uzdevumus liek priekšā. Kā tad es lai uzceļu tādu pili? Laikam jau vajadzēs atkal iet pie Kasjas, varbūt viņa palīdzēs.»

Viņš aizgāja pie meitenes un pastāstīja tai, kādu jaunu darbu viņam uzdevis burvis lielskungs.

— Šis darbs patiešām grūtāks nekā iepriekšējais, — Kasja teica. — Bet gan jau kaut ko izdomāsim. Tu pagaidām ej pastaigājies pa noru, it kā pilij vietu izraudzīdamies, bet, kad satumsīs, — nāc atkal pie manis.

Viņš tā arī darīja. Pastaigājās pa noru, bet, kad satumsa, atgriezās istabiņā. Paēdis vakariņas, jautāja Kasjai:

— Kāpēc visas tavas māsas dzīvo pie mātes pilī, bet tu pagalma kaktā šai būdiņā?

— Tāpēc, ka viņa nav man māte, bet pamāte. Un viņa negrib, ka es dzīvotu kopā ar viņas meitām.

— Bet vai zini, Kasja, — Janka sacīja, — tavs tēvs apsolīja dot man par sievu savu meitu, ja es uzbūvēšot pili… Es domāju lūgt, lai dod man tevi. Ko tu par to teiksi?

Kasja sadrūma un pašūpoja galvu.

— Tu, mīļais, nepazīsti manu tēvu. Tik vienkārši viņš tev mani neatdos: viņš noliks mūs visas rindā un liks tev izvēlēties, bet tu mani nepazīsi…

— Pazīšu! — Janka iesaucās. — Kā tas varētu būt, ka es tevi nepazītu!

— Šaubos gan! — Kasja nopūtās. — Mēs, māsas, esam visas kā viena — mats matā, baiss balsī, bet, ja tu patiešām tik ļoti gribi izvēlēties mani, tad atceries pazīmi: man matos būs balts ziediņš. Un, kad tēvs liks otrreiz izvēlēties, tad man virs galvas muša lidināsies, bet trešoreiz — man ap labās rokas mazo pirkstiņu būs apsiets zaļš dzīpariņš. Vai atcerēsies?

— Kāda runa! Es gribu izvēlēties tikai tevi un nevienu citu.

— Un tagad, — meitene sacīja, — liecies gulēt, jo ir jau nakts.

Janka atgūlās mīkstajā gultā un aizmiga kā nosists, bet Kasja izgāja uz lieveņa, pamāja ar rīkstīti… Un trīsdesmit brašie puiši tūdaļ bija klāt.

— Ko pavēlēsi, daiļaviņ?

— Uzceliet pa nakti tādu pili, kurā būtu tik istabu, cik gadā dienu, lai griesti spulgotu kā debesis un pie tām spīdētu saule, mēness un zvaigznes, lai gar pili tecētu upe, bet pāri tai būtu tilts — puse zelta, puse sudraba — un pār tiltu liektos varavīksna, abiem galiem balstoties ūdenī…

— Labi, — brašie puiši atbildēja un aši steidzās darīt darbu.

Viens zāģē, otrs cērt, trešais ēvelē — darbs kūpēt kūp.

Rītā Janka izgāja ārā, skatās — paceļas jauna pils, jumti līdz mākoņiem. Pār pili varavīksna zaigo, pār upi zelta, sudraba tilts spīgo.

Janka izgāja uz tilta, gaida lielkungu.

Lielskungs atnāca, priecājās par jauno pili.

— Nu, — viņš sacīja Jankam, — redzu, ka tu neesi sliktāks skunstnieks par mani pašu. Nav vārdam vietas, ja tikai pats visu esi veicis…

— Pats, — Janka teica. — Kas tad man cits strādās?

— Labi, ja pats. Jo ne jau citam, pats sev esi strādājis. Taču līdz kāzām došu tev vēl vienu darbu. Man ir zirgs, ļoti vērtīgs, tikai viena nelaime — nav vēl iejādīts. Tev līdz kāzām vajadzēs viņu iejādīt…

Janka kļuva priecīgs.

— Labi, lielskungs, rīt iejēdīšu.

Bet sevī nodomāja: «Nu, tas darbiņš man tas vieglākais!»

Pa to starpu arī pamāte ar savām meitām bija atnākusi apraudzīt jauno pili. Pils viņām patika. Bet, kad uzzināja, ka tēvs apsolījis vienu no meitām par sievu tik krietnam meistaram, tad visas kā viena vēlējās dabūt viņu sev par vīru.

Parunājies ar lielkungu, Janka svilpodams devās pie Kasjas.

Iegājis istabiņā, lielījās, ka nu jau drīz viņa būšot šim sieva, jo pēdējo darbu viņas tēvs esot uzdevis Jankam gluži pa spēkam!

— Nē, — Kasja viņam atbildēja, — nepriecājies bez laika. Vai tu domā, ka tēvs tev dos vienkāršu zirgu? Tik labiņš viņš nav! Tas būs viņš pats, nevis zirgs. Jo tēvs jau netic, ka tu pats esi izsmēlis ezeru un uzcēlis pili. Tādēļ viņš grib tevi pārbaudīt.

Janka pakasīja aiz auss.

— Ko tad man darīt? Kā viņu, velnu, lai iejāda?

— Nebēdājies bez laika! Liecies gulēt! Gan jau rīt redzē- sim, ko darīt, — Kasja viņu mierināja.

Otrā rītā Kasja modināja Janku.

— Ej, — viņa teica, — iejādīt zirgu, ja esi apņēmies.

— Man bail, — Janka mīņājās. — Tu mani sabiedēji ar to zirgu …

— Nekas. Viens tu ar viņu netiktu galā, bet par abiem savaldīsim gan.

Un Kasja sniedza viņam savu dzelzs rīkstīti.

— Ņem, — viņa sacīja, — tā tevi paglābs. Tiklīdz zirgs sāks spītēties — sit viņam no visa spēka starp ausīm.

Janka aizgāja uz zirgu kūti. Steliņģī tur stāvēja ābolains zirgs: acis asiņu pielijušas, no nāsīm liesma plūst, no ausīm dūmi kūp — nenāc ne tuvu!

Janka piegāja zirgam klāt, gribēja uzlēkt tam mugurā, bet zirgs saslējās pakaļkājās, uzšāvās līdz griestiem un tik nikni iezviedzās, ka visa kūts sadrebēja.

— Ehe, — Janka iesaucās, — tātad tu patiešām esi viens velna

zirgs! Labi. Man ir ar ko tevi ārstēt!

Viņš piezagās zirgam no sāniem un uzšāva ar dzelzs rīksti starp ausīm. Zirgs tūdaļ nokrita uz ceļiem. Janka tai pašā mirklī uzlēca viņam mugurā. Zirgs atkal saslējās pakaļkājās un gandrīz nosvieda Janku zemē. Taču Janka noturējās zirgam mugura un sāka visā spēkā pērt šo ar dzelzs rīksti starp ausīm. Zirgs krāca un dancoja kā negudrs. Bet Janka pēra bez mitas.

Zirgs griezās un locījās pa kūti kā zutis, taču redzēja, ka nekas nelīdz, izšāvās ārā un aizauļoja pa lauku. Lido pa gaisu, ar pakaviem zemei tikko pieskardamies, un visiem spēkiem pūlas Janku nosviest un samīt zem kājām.

Gan lidinājās zirgs pār laukiem, pār kalniem, mežu galiem pāri celdamies, dziļās gravās lejup laizdamies, beidzot padevās gan: griezās atpakaļ un sāka iet soļos.

Janka atjāja atpakaļ, novietoja zirgu steliņģī, bet pats priecīgs steidzās pie Kasjas.

— Nu jau gan var redzēt, — Kasja teica, — ka krietnu pirti esi sakurinājis manam tēvam, ja pats dzīvs pārnāci.

— Sadevu gan! — Janka iesmējās. — Darīju, ko varēju. Gandrīz vai salauzu tavu rīksti.

Un, pat vakariņas neēdis, Janka iekrita gultā un iemiga spēkavīra miegā.

Otrā rītā Kasja viņu modināja:

— Tagad ej pie tēva, prasi, lai atdod parakstu.

Ieturējis azaidu, Janka gāja pie lielkunga. Ieiet. Lielskungs sēž krēslā — drūms, ar pārsietu galvu. «Aha,» Janka nodomaja, «ilgi tev paliks atmiņā Kasjas rīkste!»

— Nu, ko tad, — lielskungs teica, — es savu vārdu turēšu: tiklīdz būsi kļuvis man par znotu, dabūsi parakstu atpakaļ.

— Lai notiek tā, — Janka piekrita. — Rādi savas meitas!

Lielskungs ieveda Janku citā istabā. Tur stāvēja divpadsmit jaunavas — visas vienādas, gluži kā viena: vaigs vaigā, mats matā, balss balsī, bet iesānis vecā lielkundze uz priekšu atpakaļ staigā.

Janka nogāja gar jaunavu rindu vienu reizi, otru — un pēkšņi pamanīja malējai matos baltu ziediņu. Piegāja tai klāt, paņēma pie rokas, veda pie tēva.

— Lūk, —Janka sacīja, — šī man iepatikās.

— Ja šī, tad šī, — lielskungs atbildēja, — man visas meitas vienādas. Ņem, kura patīk.

Bet lielkundze vai zaļa aiz dusmām: slavenais meistars nav vis izvēlējies par sievu kādu no viņas īstajām meitām, bet nīsto pameitu!

— Nē, — viņa piecirta kāju. — Tā es neesmu ar mieru: lai viņš izvēlas vēlreiz!

Lielskungs sacīja:

— Lai notiek pēc tava prāta!

Viņš aizsēja Jankam acis ar lakatiņu, pēc brīža atraisīja un teica:

— Izvēlies vēlreiz!

Janka nogāja garām jaunavām un ieraudzīja: vienai virs galvas muša lidinās. «Aha,» viņš atcerējās Kasjas teikto, «tā ir viņa!»

Paņēmis jaunavu pie rokas, veda to pie lielkunga.

— Kā vēlies,— lielskungs sacīja, — ņem šo: man visas meitas vienādas.

Bet lielkundze atkal sāka sist ar kāju pret grīdu un kliedza:

— Es neesmu ar mieru, lai izvēlas trešo reizi!

Lielskungs aizsēja ar lakatiņu Jankam acis, un, kad atraisīja, — viņa priekšā atkal stāvēja divpadsmit jaunavas, visas vienādas, gluži kā viena!

Janka sāka vērot jaunavu rokas un pēkšņi pamanīja vienai ap labās rokas mazo pirkstiņu zaļu dzīpariņu.

— Lai nāk šī man par sievu, — viņš sacīja lielkungam. Neko darīt — burvim nācās atdot Jankam parakstu.

— Rītdien rīkosim kāzas, — lielskungs teica, — un tad varēsiet dzīvot jaunajā pilī.

Jaunie devās uz Kasjas būdiņu gatavoties kāzām. Kasja teica Jankam:

Kāzas svinēsim nevis pie mana tēva, bet pie tavējā.

— Kāpēc? — Janka vaicāja. — Te taču mūsu pils!

— Mums jābēg no šejienes projām, citādi ļaunā pamāte mūs nogalēs, — Kasja teica.

Pusnaktī, kad pilī visi bija cieši iemiguši, viņi izlavījās no būdiņas un bēga projām pie Jankas tēva un mātes.

No rīta lielkungi un kundzenes piecēlās un gaida jauno pāri: laiks kāzas svinēt. Bet diez ko tie jaunie tik ilgi guļ?

Sūtīja kalpus viņus modināt.

Kalpi piegāja pie būdiņas. Sauca, sauca — neviens neatsaucās. Ieskatījās būdiņā — neviena nav. Kalpi atgriezās un ziņoja to lielkungam.

Lielskungs noskaitās, bet lielkundze jau brēca:

— Klau, sargi, dzenieties viņiem pakaļ! Dzīvus vai mirušus, bet atvediet atpakaļ!

Sargi metās zirgiem mugurā un auļoja bēdzējiem pakaļ. Auļo caur mežiem, auļo caur siliem — uzgāja pēdas.

— Nu, tagad viņi mums neizbēgs! — vajātāji iesaucās.

Kasja tai brīdī bija piekļāvusies pie zemes un klausījās.

— Zeme dimd, vēji šņāc, — viņa teica, — tur mums pakaļ dzenas kāds…

— Ko nu darīsim? — Janka satrūkās.

— Es pārvērtīšos par avitiņu, bet tu būsi ganiņš. Un, ja tev vaicās,

vai neesi ceļā redzējis puisi ar meitu, — saki, ka neesi redzējis.

Kasja pamāja ar rīkstīti, un viss notika tā, kā viņa bija teikusi.

Atauļoja vajātāji.

— Paklau, ganapuisi, vai neesi redzējis pa šo ceļu ejam puisi ar meitu?

— Nē, — ganiņš atbildēja, — es te ganu jau no agra rīta, bet neviena neesmu redzējis.

Vajātāji paraudzījās apkārt — pēdu nekur nav. Jāja atpakaļ, ziņoja kungiem:

— Neviena nepanācām. Tikai ganapuisi ar avi satikām. Vaicājām, bet viņš teica, ka no agra rīta tur ganot, taču neviena neesot redzējis.

— Tie ir viņi! — lielkundze iebrēcās. — Dzenieties ātrāk viņiem pakaļ!

Vajātāji atkal aizauļoja. «Tagad mēs to ganapuisi un aitu notversim kā likts!» viņi domāja.

Bet Kasja un Janka bēg vien tālāk, cik jaudas.

Taču drīz atkal viņi jūt vajātājus pavisam tuvu. Kasja pamāj ar rīkstīti — un pārvēršas par zaļojošu dārzu, bet Janka par dārznieku.

Atauļoja vajātāji.

— Paklau, dārzniek, vai neesi redzējis pa šo ceļu ejam puisi ar meitu?

— nē, — dārznieks atbildēja, — neesmu redzējis. es te jau desmit gadu šo dārzu kopju, bet puisi ar meitu nekad neesmu redzējis ejam …

— Bet vai ganapuisi ar aitu neesi redzējis?

— Arī nē…

Vajātāji aizauļoja atpakaļ.

— Mēs laikam bijām nomaldījušies, — viņi teica, — neviena neredzējām. Pa ceļam satikām tikai dārznieku pie dārza, un viņš teica, ka jau desmit gadu to dārzu kopjot, bet nekad neesot redzējis ejam ne puisi ar meitu, nedz arī ganapuisi ar avi.

— Ak jūs nelieši! — lielkundze iekliedzās. — Jums taču vajadzēja cirst gan dārzu, gan dārznieku, jo tie bija viņi! Nē, vāja uz jums cerība, vajadzēs mums pašiem dzīties bēgļiem pakaļ.

Tad lielskungs pārvērtās par vilku, bet lielkundze par vilku māti un abi skrēja bēdzējiem pakaļ. Laiž tā, ka put vien un viesulis svilpo.

Kasja samanīja jaunos vajātājus tuvojamies un sacīja:

— Tur mans tēvs un pamāte dzenas pakaļ. Viņus nav viegli piemānīt. Tomēr mēģināsim: es pārvērtīšos par dziļu ezeru, bet tu par mežpīļu tēviņu. Peldi pa ezeru un uzmanies, nevienam rokās nedodies.

Viņa pamāja ar rīkstīti — un pārvērtās par ezeru, bet Janka par mežpīļu tēviņu.

Vilks un vilkumāte atskrien pie ezera.

— Ezers — tā ir viņa! — vilkumāte iesaucās. — Viņai mēs tagad neko nevaram padarīt. Bet noķersim to pīļu tēviņu, jo tas ir pats

Janka! Tad arī viņa nāks Jankam līdzi.

Vilks un vilkumāte metās ezerā un sāka pīļu tēviņu tvarstīt. Bet tas gan dziļumā nirst, gan augstu gaisos virs ūdens paceļas…

Tā vilks un vilkumāte ilgu laiku dzinās un dzinās pa ezeru pīļu tēviņam pakaļ un tiktāl pagura, ka nogrima dibenā. Un abiem bija gals klāt.

Bet Janka un Kasja atkal kļuva tādi paši, kā bijuši. Sadevās rokās un mierīgi gāja pie Jankas vecākiem kāzas svinēt.

Tās gan bija varenas kāzas! Visi ēda, dzēra, mielojās, priekā jautri līksmojās. Bet vairāk par visiem priecājās Jankas tēvs.

Arī es tajās kāzās biju, saldu vīnu, medu iebaudīju, gar ūsām gan tecēja, mutē maz tika. Tur man dāvināja stikla zābakus, vaska cepuri un papīra svārkus. Tad es dancodams devos mājās. Gāju, gāju, pret akmeni aizmetās kāja, un zābaki — trinkš un trankš! — saplīsa. Sāka lietus gāzt — mani svārki izmirka un izšķīda. Tad saule sāka cepināt — un cepure izkusa. Pārnācu mājās tukšām rokām. Pārnācis te uz soliņa apsēdos un izstāstīju jums šo pasaku.

[1] **Taurs** — meža vērsis ar lieliem ragiem. tauri sen izmiruši zvēri

Burvju stabule

Vai tas notika sen vai nesen, vai tas tā bija vai nebija, tagad gan laikam neviens to vairs nezina.

Tālab pastāstīsim jums to, ko vectēvi stāstījuši saviem mazdēliem, bet mazdēli — saviem dēludēliem.

Reiz kādā laimīgā malā ļaudis dzīvojuši mierā un saticībā. Zemītes diezgan, visur vaļa un plašums — cits citu netraucē, bet, ja gadās kādam nelaime, cits citam palīdz, tiek ar postu galā.

Bet uz vienu reizi, nez no kurienes gadījies, sācis sirot pa laimīgo malu baigum baigs pūķis. Reizi pēc reizes siro, atņem ļaudīm darba augļus, stiepj visu projām uz savu pūķa midzeni.

Savilcis mantas — nekur vairs likt! Tad nolēmis būvēt pili.

Bet pats slinks un arī darbu neprot. Nav radis strādāt. Tāpēc sācis tvarstīt ļaudis, nest uz savu pūķa midzeni. Saķēris lielu ļaužu pulku un licis tiem celt pili, rakt tai apkārt dziļus grāvjus, bērt augstus valņus, žogot stipru žogu, bet saviem rokaspuišiem — vagariem un piķieriem — pavēlējis: ļaudis nežēlot, sist un sodīt.

Ļaudis pūlas pūķa labā vai diena vai nakts, strādā bez saules, elpo bez prieka, vienās bēdās dzīvodami, sūro likteni lād, bez laika mirst.

Bet pūķis tver arvien jaunus un jaunus ļaužu pulkus. Ar viņu sviedriem sabūvējis sev tik daudz piļu, ka nav tām vairs skaita, bruģē starp tām ceļus, ceļ apkārt žogus un mūrus.

Ļaudis tūkst badā, mirst kā mušas. Un, jo tālāk, jo ļaunāk: nav no pūķa glābiņa.

Bet gadi iet, un pūķis kļūst vecs, vājš, guļ uz gultas, vairs tikko elpo, nespēj vairs ļaudis tvarstīt, nespēj laupīt tiem darba augļus.

Taču pa to laiku pūķa rokaspuiši — vagari un piķieri — jau paši izkūņojušies par kungiem, lien laukā no visām pūķa pilīm, sāk ļaudis

vajāt. Un dzīve ļaudīm kungu dēļ kļūst vēl ļaunāka nekā pūķa spēka dienās. Nekur no tiem nav patvēruma: visa valsts kungu pilna.

Tā kalpojuši ļaudis pussprāgušajam pūķim, kalpojuši kungiem, pēdējo tiem atdodami, paši badā un salā dzīvodami, bez saules strādādami.

Tā arī dzīvojuši. Vieni mirst, citi dzimst, bet atelpas nekādas. Un neviens nezina, ko darīt, lai dzīvi vērstu citādu.

Tad reiz piedzimis tai zemē zēns. Bijis pārlieku vārgs — kā no mazotnes sasirdzis, tā nekādi nevarējis atveseļoties. Un izaudzis tik vājš un nespēcīgs, ka pat kungi to nav aiztikuši, nav dzinuši klaušās: nevienam tāds nav bijis derīgs.

Tā viņš uzaudzis, nācis jau vīra gados, taču arvien vēl spēlējies ar mazajiem, gluži kā bērns. Tāpēc ļaudis sākuši viņu dēvēt par Jānīti Vientiesi.

Sēž Jānītis Vientiesis ziemā uz krāsns, drāž no skaliem spēlītes, bet vasarā sēž zem loga uz pavalnīša un bārsta smiltis no kaudzes kaudzītē.

Gadījās reiz, ka tajā ciemā, kur dzīvoja Jānītis Vientiesis, bija iegriezušies trīs sirmgalvji ceļagājēji. Kurā sētā ieiet — visur tukšs, nav ne dzīvas dvēseles: kungi visus aizdzinuši klaušās.

Tad sirmgalvji ieraudzījuši pie kādas istabas uz pavalnīša sēžam Jānīti Vientiesi un iegājuši viņa sētā atpūsties.

Apsēdušies, atvilkuši elpu, piebāzuši pīpes ar tabaku. Pačamdījuši kabatās — taču nevienam nav krama, ko uguni uzšķilt. Tad sirmgalvji lūguši Jānīti, lai dodot uguni. Jānītis iegājis istabā, izrušinājis paceplī ogles un iznesis sirmgalvjiem uguni.

Sirmgalvji iekūpinājuši pīpes, tencinājuši Jānīti un vaicājuši, ko šis mājās darot.

— Smiltis pavalnī no kaudzes kaudzītē bārstu, — Jānītis atbildējis. — Jo ir taču vienalga: vari darīt ko darīdams, viss kunga klētī vien aiziet…

Sirmgalvji noklausījās Jānīša runā, pašūpoja galvas, tad ņēma savas kokles un sāka spēlēt.

Pirmo reizi nospēlēja — lielu prātu Jānītim deva.

Otro reizi nospēlēja — runas prasmi un spēles dzirksti deva.

Trešo reizi nospēlēja — sirdī naidu pret kungiem dedza.

Sirmgalvji aizgāja, un Jānītis sajuta, cik gaišas domas tam galvā, cik bargas dusmas pret kungiem sirdī… Un nolēma tūda] posties ceļā, modināt tautu no snauda.

Iztaisīja stabuli un sāka tik jauki stabulēt, ka klausījās ne tikai ļaudis, bet arī zvēri un putni.

Un sāka Jānis Vientiesis iet ļaudīs, stabulēt stabuli un teikt patiesību par pūķi un tā kalpiem.

Sāka ļaudīm vērties acis. Tie ieraudzīja, cik liela netaisnība

pasaulē pastāv. Vieni kundzībā dzīvo, citi raud bēdu rūgtumu sīvo, vieniem bagātība bez skaita apcirkņos birst, citi diendienā badā mirst.

Un, kur vien parādās Jānis Spēlmanis, — ļaudis no viņa runām pie sajēgas nāk, pie cirvjiem un izkaptīm ķerties sāk.

Kungi tad sākuši gudrot un prātot, kā Jāni no pasaules iznīdēt. Sākuši karaspēku kopā vākt, lai varētu Jānim uz pēdām nākt. Dzird viņa balsi austrumos — steidz uz turieni. Zobeni šķind, pīķi kā mežs slejas gaisos, lielgabali kā pērkons grand un uguni vird, bet Jāņa nekur te ne redz, ne dzird …

Aptur kungi karaspēka gājienu, stāv un klausās. Un pēkšņi dzird balsi rietumos — Jāņa stabule jau tur stabulē, ļaudis pie saprāta sauc, uz lielu cīņu cel un trauc. No pamales pamalē atbalsis dun, no ciema uz ciemu ziņa steidz.

Kungi auļo uz rietumiem. Zirgi kā viesulis brāž, zobeni šķind, lielgabali dārd, bet nav rodams spēlmanis, kam Jānis Vientiesis vārds.

Un kopš tā laika ne dienu, ne naktī pūķa kalpiem nav bijis vairs miera. Līdzko padzird stabules skaņas, tūdaļ sāk drebēt bailēs bez maņas, jo jūt, ka vēstī tiem stabules balss: pienāks reiz patvaļas kundzībai gals.

Bet stabule stabulē, stabule dzied, skaņas pār pasauli tālumā iet, ļaudīm sirdis sveļ, uz lielu cīņu ceļ. Un nevar tās skaņas ne notvert, ne nošaut. Visur sev ceļu tās rod, visus šķēršļus pārvarēt prot.

Stabule stabulē, stabule dzied, kungiem pār kauliem šermuļi iet, jo vēstī tās balss, ka reiz pienāks tiem gals.

Andrejs visugudrais

Kādreiz dzīvoja zinātkārs puisis, vārdā Andrejs. Viņš visu gribēja zināt. Kur vien paskatās, ko vien ierauga, par visu ļaudis iztaujā, visu grib izpētīt. Debesīs peld mākoņi… No kurienes tie cēlušies? Uz kurieni traucas? Aiz ciema šalc upe… Uz kurieni tā tek? Kurp brāžas tās ūdeņi? Aug mežs… Kas to iestādījis? Kāpēc putniem ir spārni, tie var aizlidot, kurp vien vēlas,.bet cilvēkam spārnu nav?

Ļaudis viņam atbildēja vienreiz, otrreiz, beidzot redz, ka rairs paši nezina, ko atbildēt.

— Tu, Andrej, gribi būt par visiem gudrāks, — ļaudis sāka

— Vai tad iespējams visu zināt?

Bet Andrejs netic, ka nav iespējams visu zināt.

— Iešu, — viņš saka, — līdz pašai Saulei: tā visur spīd, visu redz un visu zina. Tā man pateiks, ko pats vēl nezinu.

Viņš pameta savu sētu un aizgāja meklēt to vietu, kur Saule pa nakti nolaižas.

— Iet un iet, ierauga — sēž ceļmalā uz akmens vīrs un visiem jautā: «Cik ilgi es tā sēdēšu?»

Arī Andrejs viņam neko nevarēja atbildēt.

Viņš gāja tālāk. Ierauga — vīrs ar plecu balsta sētu.

— Ko tu te, kaimiņ, dari? — Andrejs vaicāja. — Kāpēc to veco sētu ar plecu balsti?

— Nezinu … Varbūt tu zini?

— Ja zinātu, tad nebūtu gājis meklēt to, kas visu zina, — Andreis atbildēja un devās tālāk savu ceļu.

Gabaliņu pagājis, redz — kāds vīrs mēslos rakņājas.

— Ko tu, kaimiņ, mēslos rakņājies?

— Nezinu …

— Arī es nezinu, — Andrejs sacīja un gāja tālāk.

Vai nu ilgi viņš gāja vai neilgi, nonāca lielā mežā. Augu dienu pa to maldījās, pievakarē iznāca pļaviņā. Un te pēkšņi tam acis gluži apžilba: tik liels spožums no pļaviņas spulgoja. Mazliet pavēris aizmiegtās acis, viņš ieraudzīja, ka turpat tuvumā Saules pils kā liesma kvēlo. Iegājis pilī, viņš pirmajā brīdī aiz liela spožuma neko nevarēja saredzēt. Kad mazliet aprada, tad ieraudzīja sēžam sēdeklī veco Saules māmiņu.

— Ko tu, puisi, te meklē? — viņa vaicāja.

Andrejs paklanījās un teica:

— Nācu pie Saules šo to pavaicāt…

— Ko tad gribi vaicāt?

— Visu, ko pats nezinu.

— Ko tad tu pats nezini?

Un Andrejs ņēmās stāstīt, bet vecīte klausījās un sāka žāvāties.

— Labi, — viņa sacīja, — pagaidi mazliet, drīz Saule, mana meita, pārnāks nakšņot. Bet es līdz tam laikam nosnaudīšos, esmu ļoti nogurusi pa visu garo dienu.

Andrejs izgāja no pils, sakūra uguni, sāka cept speķi uz iesma, jo garajā ceļā bija loti izsalcis.

Paēda maizi ar speķi. Sagribējās dzert. Aizgāja pie upītes un noliecās pie ūdens. Pēkšņi ierauga — no atvara dzelmes iznirst jaunava, tik daiļa, ka nav iespējams skatienu novērst. Daiļava Andrejā raugās.

— Nedzer ūdeni no upes, — viņa saka, — Saule tevi sadedzinās!

— Bet man ļoti gribas dzert…

— Nāc man līdzi!

Jaunava aizveda viņu pie veca ozola, tam no pasaknes plūda avots ar saltu, dzidru ūdeni.

Andrejs pieliecās un padzērās avota ūdens, cik tika. Pa to laiku Saule jau sāka laisties lejup no debess uz savu pili. Laiks bija doties uz turieni, lai ar Sauli parunātos, bet negribējās šķirties no daiļās jaunavas.

— Tu tikai pielūko, nesaki Saulei, ka esi mani te redzējis, — jaunava teica, pacēlās gaisos un atspīdēja no turienes spulgas zvaigznes veidā.

Andrejs devās uz pili. Bet tur Saule tik ļoti dedzina, ka pilij sienas vai sprakst. Bet Andrejam nekas nekaiš: viņš padzēries avota ūdens, un Saule viņam nekā nevar darīt. Tikai cepuri uzmauca dziļāk uz pieres, lai acis neizdedzina.

Izstāstīja Saulei, kāpēc nācis, Saule sacīja:

— Tevi mācīt man nav laika. Bet es izdarīšu tā, ka tu pats visu zināsi.

Pie šiem vārdiem Saule saņēma visus savus starus vienā kūlī un

iespīdēja viņam galvā. Un tai pašā mirklī Andrejs sajuta, ka galva viņam kļūst arvien skaidrāka un skaidrāka, tikai ļoti kvēl, bet sirds piepeši kļuvusi auksta kā ledus…

Viņš izgāja no pils. Ar salto sirdi viņš nejutās labi. Atcerējās jaunavu. Un viņam tik ļoti gribējās to vēlreiz redzēt, ka pat trīsas pārskrēja. Viņš sāka to saukt. Un noslīdēja no debesīm spulga zvaigzne un pārvērtās viņa acu priekšā par daiļu jaunavu. Un, tiklīdz Andrejs uz viņu paskatījās, tūdaļ sajuta, ka sirds atkal tam kļuvusi tāda pati kā senāk.

Viņš ņēma jaunavu pie rokas un veda uz savu pusi. Un jutās tik laimīgs, ka neapskauda vairs putnus ar spārniem.

Viņi nonāca pie tā vīra, kas rakņājās mēslos. Andrejs uz to paskatījās, un viņam viss kļuva skaidrs.

— Tu, — viņš sacīja vīram, — meklē mēslos pazaudētās kapeikas un velti tērē laiku. Labāk ķeries pie darba — tādā kārtā daudz ātrāk tās kapeikas nopelnīsi.

Vīrs viņam paklausīja, meta malā veltīgās pūles, sāka strādāt un sapelnīja gan saimniecību, gan naudu iztikai.

Viņi gāja tālāk, ieraudzīja vīru, kas ar pleciem sētu balsta. Andrejs paskatījās uz viņu un teica:

— Cilvēk mīļais, nebalsti to, kas jau sapuvis, jo tā tik un tā sagāzīsies. Labāk uzcel jaunu sētu.

Vīrs viņam paklausīja un uzcēla jaunu sētu sapuvušās vietā. Tad viņi nonāca līdz tam vīram, kurš sēdēja uz akmens un nezināja, cik ilgi viņam tā jāsēž. Andrejs tam sacīja:

— Cilvēk mīļais, neesi tik nenovīdīgs: ļauj uz tā akmens apsēsties arī citiem ceļagājējiem.

Kad vīrs piecēlās, Andrejs pats kopā ar jaunavu apsēdās uz akmens atpūsties. Bet vīrs priecīgs aizskrēja mājās.

Arī viņi abi, mazliet atpūtušies, devās tālāk uz to pusi, kur Andrejs dzīvoja.

Un tagad nevis Andrejs ļaudīm par visu taujā, bet ļaudis Andrejam.

Tā Andrejs kļuva par visugudro.

Kā Jānis velnus izmuļķoja

Reiz dzīvoja vecītis ar večiņu. Viņiem bija trīs dēli. Dzīvoja nabadzīgi, no maizes un kvasa vien pārtika.

Vecā māte nomira, un drīz pienāca arī tēva kārta. Tēvs priekš nāves aicināja pie sevis dēlus un sacīja:

— Nekādas iedzīves man nav ko jums atstāt, sadalīšu visu, kas man pieder.

Un iedeva vecākajam dēlam dzelteno runci, vidējam — dzirnaviņas, bet jaunākajam — Jānim — saišķi lūku vīzēm.

Tā sadalīja visu savu iedzīvi un drīz arī nomira.

Brāļi laiciņu vēl padzīvoja tāpat, apēda tēva maizi un sāka domāt par peļņā iešanu.

Vecākais brālis paņēma padusē dzelteno runci un devās pasaulē darbu meklēt.

Vai nu ilgi viņš gāja vai neilgi, bet ceļā uznāca nakts. Viņš iegāja kādā sētā un lūdza naktsmājas. Viņam sacīja:

— Ak, labais cilvēk, mums pilna māja ar pelēm un žurkām — nav nekāda glābiņa. Un tevi, jaunu atnācēju, tās pavisam apēdīs.

— Nekas, — ceļa gājējs teica, — gan jau kaut kā pārgulēšu.

Saimnieka ģimene sakāpa gulēt uz lāvas, bet ceļagājējs nolikās ar savu runci uz grīdas.

Rītā saimnieki pamodušies redz — uz grīdas vesela kaudze peļu un žurku, bet ceļavīram blakus sēž kāds dzeltens zvērēns un klusi ņurrā.

Tai pusē ļaudīm vēl nebija kaķu, un viņi nekā par tiem nezināja.

Nu viņi lūdza ceļagājējam:

— Brālīt balto, balodīt mīļo, pārdod mums savu zvēriņu!

— Nē, — ceļavīrs atteica, — šis zvērēns nav pārdodams.

Tad šie ļaudis pavēstīja par brīnumaino zvērēnu savam ķeizaram. Ķeizars aicināja ceļavīru pie sevis. Ceļavīrs pārgulēja ķeizara pilī vienu nakti — kaķis ari tur veselu kalnu peļu saķēra. Ķeizars netic pats savām acīm.

— Prasi, ko gribi, — viņš sacīja ceļagājējam, — tikai pārdod man savu zvērēnu.

— Apber viņu, ķeizar, ar sudrabu, tad vari ņemt.

— Neko darīt — ķeizaram bija vien jāpiekrīt.

Ceļavīrs paņēma savu runci aiz priekšējām ķepām, nostādīja uz pakaļējām.

— Tagad ber, — viņš sacīja ķeizaram.

Ķeizars izbēra visu savu sudrabu — un apbēra runci.

Ceļavīrs paņēma sudrabu un gāja mājās. Uzbūvēja sev labu istabu, sagādāja iedzīvi, apprecējās un dzīvo svilpodams.

Vidējais brālis noraudzījās viņā un sacīja:

— Iešu ari es ar savām dzirnaviņām pasaulē. Varbūt ari man tās atnesīs laimi.

Paņēma dzirnaviņas padusē un devās ceļā.

Vai nu ilgi gāja vai neilgi, ceļā uznāca nakts. Skatās — mežmalā stāv būdiņa. Viņš iegāja iekšā — neviena nav. Uzkāpa ar savām dzirnaviņām uz lāvas un aizmiga.

Naktī būdā ienāca laupītāji, izbēra no kabatām uz grīdas kaudzi naudas un sāka dalīt.

Ceļavīrs tai brīdī gribēja pagriezties uz otriem sāniem un nejauši pagrūda savas dzirnaviņas. Tās — ta-ra-rau! — uz grīdas Laupītāji kā lec augšā, tā projām! Pat naudu pameta…

~ Ceļavīrs nokāpa no lāvas, paņēma naudu un devās mājās Un, protams, sāka dzīvot tikpat labi kā vecākais brālis. Jaunākais brālis Jānis viņos noraudzījās un sacīja:

— Laiks arī man iet laimi meklēt.

Paņēma savu lūku saišķi un devās pasaulē. Vai nu ilgi gāja vai neilgi — sadila vīzes. Apsēdās viņš purva vidū uz ciņa un sāka lūkus apdarināt, lai nopītu jaunas vīzes.

Pēkšņi no purva izlec velns. Noskatās Jānī un jautā:

— Ko tu, Jāni, te dari?

— Vai tad neredzi? Virves viju.

— Kam tev virves?

— Vilkšu ar tām jūs, velnus, no purva laukā, vedīšu uz tirgu un pārdošu par kapeiku gabalā. Tā man nauda istabai būs rokā. Jūsu jau te pilns, var kaut vai ceļu no jūsu kauliem bruģēt.

— Pagaidi, Jāni, nedari tā. Prasi, ko vien vēlies, tikai nevelc mūs no purva laukā.

— Pieber man pilnu cepuri ar zeltu, tad es jūs neaiztikšu. Velns ienira purvā pēc zelta, bet Jānis izraka dziļu bedri un uzlika tai virsū

savu cauro cepuri.

Velns iznesa maisu zelta, sabēra cepurē, bet neapsedza pat dibenu … Velns pašūpoja galvu, iznesa vēl maisu. Sabēra — cepure tikko pilna.

— Nu, cel augšā! — velns sacīja Jānim. — Es tev palīdzēšu, citādi viens nepacelsi.

— Nekas, — Jānis atbildēja, — gan jau pacelšu.

Bet velns neatlaižas: lai paceļot cepuri, viņam klāt esot! Jānis pacēla cepuri, un velns ieraudzīja, ka zelts sabērts bedrē.

— Tā neiet, — velns piecirta kāju, — tu esi mani piekrāpis! Iešu pie velnu vecākā: kā viņš sacīs, tā arī būs.

Velns aizskrēja pie velnu vecākā. Tas noklausījās viņa stāstu un sūtīja pie Jāņa pašu stiprāko velnu — Lauzēju.

Lauzējs izlēca no purva un teica Jānim:

Iesim lauzties: kurš no mums būs stiprāks, tam arī paliks zelts.

Jānis noskatījās uz Lauzēju un nodomāja:

«Nebūs viegli tādu velnu pieveikt!» Tomēr nelika ne manīt, ka nobijies. Palūkojās apkārt, redz: turpat netālu zem egles guļ lācis.

— Lai iet, — Jānis sacīja velnam. — Bet vai vērts man pašam ar tevi spēkoties? Man bail, ka tu pēc tādas laušanās pat savus kaulus vairs nesavāksi. Ekur, zem egles guļ mans vecaistēvs, pamēģini lauzties vispirms ar viņu, tad redzēsim, cik tev spēka.

Velns aizskrēja pie lāča.

— Klau, vecais, nāc lauztiesl

Lācis uzcēlās, sagrāba velnu un sāka lauzt, tas gandrīz garu izlaida. Mitējās lauzties, aizskrēja pie velnu vecākā un izstāstīja tam, kā viņu Jāņa vectēvs gandrīz pieveicis…

Tad velnu vecākais sūtīja pie Jāņa savu žiglāko skrējēju — Ašo.

Tas izlēca no purva un sacīja Jānim:

— Iesim skrieties: kurš kuro noskries, tas arī dabūs zeltu. Jānis palūkojās apkārt, ieraudzīja guļam zem krūma zaķi..

— Ko nu, — viņš sacīja Ašajam, — tu vispirms noskrien manu jaunāko dēlu, tad nāc skrieties ar mani.

Ašais aizjoņoja pie zaķa. Tas nobijās un tādā ātrumā aizlaida krūmos, ka nemaz nemanīja, uz kuro pusi.

Velns šaudās šurpu turpu, nevar zaķi panākt. Gāja atpakaļ pie velnu vecākā. Tas noskaitās un sūtīja pie Jāņa trešo velnu — Svilpēju.

Svilpējs izlēca no purva un sacīja Jānim:

— Kurš kuro pārsvilps, tam zelts.

— Labi, — Jānis piekrita, — svilpē!

Velns iesvilpās — un tik stipri, ka purvs nodrebēja, mežam lapas sāka birt…

Pienāca kārta Jānim svilpt. Viņš padomāja un sacīja:

Paklau, Svilpēj: labāk aizsien sev acis, citādi tās tev izlīdīs no

pieres laukā, kad es sākšu svilpt.

Velns nobijās un aizsēja sev acis ar lakatiņu.

— Svilpē nu! — viņš sacīja.

Bet Jānis paķēra milnu un tā iezvēla velnam pa pieri, ka tas gandrīz apsēdās.

— Pagaidi, — Jānis iesaucās, — tas vēl bija tāds viegls svilpiens… Tagad es svilpšu, kā nākas.

— Ai nē! — velns iekliedzās. — Pietiks man tā paša viena svilpiena. Ņem projām zeltu, tikai nesvilpē vairāk.

Jānis paņēma zeltu un gāja mājās.

Trimdēls bezvārdis

Reiz dzīvoja vecs vīrs un sieva. Viņiem piedzima dēls. Vīrs aizgāja pie garīdznieka, lai tas dēlu nokristītu un dotu vārdu, bet garīdznieks negrib ne runāt: vecim taču nav naudas, ko maksāt par kristībām, kāda tad var būt runa!

Tā arī palika vecā vīra dēls bez vārda.

Puisēns paaugās, sāka jau skraidīt pa āru. Rotaļājās ar citiem bērniem, bet tie nezina, kā viņu saukt. Tāpēc ar laiku paši tam izdomājuši vārdu: Bezvārdis. Visiem vārdi kā vārdi, bet vecā vīra dēlam — Bezvārdis!

Reiz viņš ienāk no āra un jautā mātei:

— saki, māt, — kāpēc visiem ir vārdi, bet man nav?

Tad māte pastāstīja, kāpēc viņš palicis bez vārda.

— Ja tā, — dēls sacīja, — tad es nevaru mūsu ciemā dzīvot: iešu pasaulē laimi meklēt.

Māte asarās.

— Ak, dēliņ, manu vanadziņ, kāpēc tu mūs, vecīšus, pamet?

— Kad atradīšu savu laimi, tad pārnākšu, — dēls teica.

Tēvs un māte saposa dēlu ceļam kā varēdami, un viņš nesteigdamies aizgāja.

Gāja, gāja, nonāca lielā mūžamežā. Augu dienu gāja pa mežu, pievakarē ieraudzīja — stāv būdiņa. Iegāja būdiņā, atrod tajā trīs sirmus vecīšus dzīvojam. Zēns goddevīgi palocījās vectēviem.

— Atļaujiet, labie ļaudis, pie jums pārnakšņot.

Vecīši noskatījās viņā un vaicāja:

— No kurienes nākdams, puis? Teic — kāda nelaime tevi šurp atvedusi?

Puisis pastāstīja, kāda viņam liksta. Sirmie vectēvi uzklausīja, pakratīja galvas un sacīja:

— Ja tā, tad dzīvo pie mums. Un tavs vārds būs Trimdēls; tas nozīmē, ka tu būsi mums visiem trim dēls.

Puisēns bija ar mieru un sāka dzīvot pie vecīšiem. Vecīši viņu ēdināja, dzirdināja, visādās zintīs mācīja.

Tā viņš nodzīvoja gadus desmit. Izauga pavisam liels, un uznāca viņam vēlēšanās redzēt pasauli, jo mežā dzīvot pēc ilgāka laika apnīk. Un viņš sacīja vectēviem:

— Mani saderētie tēvi, laidiet mani pasauli skatīt.

— Labi, — vectēvi piekrita, — ej vien!

Iedeva viņam dūkanbēru zirgu un sacīja:

— Tu jāsi caur šo mežu trīs diennaktis. Ceturtā aizjāsi pie augsta kalna — tā virsotnē dzīvo Ugunsputns. Tu pirmo reizi ieskriesies auļos — tomēr nenotversi putnu. Otro reizi ieskriesies — tomēr vēl nenotversi. Kad trešo reizi auļosi, aizsniegsi putnu un izrausi tam spalvu no astes. Noglabā spalvu kabatā, bet zirgu palaid savā vaļā ziedu pļavā, zaļā maurā. Un pats dodies uz galvaspilsētu pie ķēniņa. Tam ķēniņam visi zirgi slimi. Un nekādi dziednieki neko nespēj līdzēt. Bet tu apņemies ķēniņa zirgus izārstēt: patīri viņus ar Ugunsputna spalvu divi lāgi — pēc saules rieta un priekš saules lēkta, tad zirgi spīdēs un laistīsies, ka prieks redzēt. Un, ja ar tevi kāda nelaime notiek, tad izej klajā laukā un pasvilp savu dūkanbēro zirgu: viņš tai pašā mirklī būs klāt un uzticīgi tev kalpos.

Trimdēls tencināja vectēvus un aizjāja pasaulē savā dūkanbērajā zirgā. Trīs diennaktis jāja, ceturtā aizjāja pie augsta un stāva kalna. Skatās — virsotnē Ugunsputns lidinās. Viss tā vien spulgo, tā vien kvēl — kā pati saule. Pat acis žilbina. Trimdēls Bezvārdis ieskrējās pirmoreiz un auļoja augšup — neaizsniedza. Ieskrējās otro reizi — neaizsniedza. Ieskrējās trešoreiz — un izrāva .spalvu putnam no astes. Tad palaida dūkanbēro zirgu ziedu pļavā, zaļā maurā, noglabāja Ugunsputna spalvu kabatā un devās pie ķēniņa.

Ķēniņam drīz ziņoja, ka atradies tāds pratējs, kurš apņemoties ķēniņa zirgus izdziedināt. Ķēniņš sauc vīru pie sevis.

— Vai tu patiesību runā, Trimdēl, vai mānies? — ķēniņš jautāja.

— Patiesību gan, — Trimdēls atbildēja.

— Tad ej uz zirgu kūti. Ja izdziedināsi — krietni atlīdzināšu, ja neizdziedināsi — negaidi no manis žēlastības.

Trimdēls aizgāja uz ķēniņa zirgu kūti. Zirgu tur bez skaita. Bet visi vienās vātīs un tik ļoti novājējuši, ka bail skatīties.

Trimdēls nogaidīja pienākam vakaru, izvadīja ķēniņa zirgu puišus no staļļiem, bet pats ķērās pie darba. Patīrīja ar Ugunsputna spalvu vienu zirgu, otro, trešo — notīrīja gandrīz pusi. Bet rīta agrumā, līdz saules lēktam, vēlreiz pārtīrīja.

No rīta atnāk zirgupuiši uz staļļiem, skatās — puse zirgu kā bildes! No kaites un vātīm vairs ne zīmes!

Zirgupuiši steidzās pie ķēniņa un ziņoja:

— Jūsu ķēnišķīgā augstība, tagad tu savus zirgus vairs nepazīsi!

Ķēniņš nespēja ilgāk tronī nosēdēt, steidzās savus zirgus lūkot. Patiešām: zirgi izdziedināti tā, ka spīd un laistās! Viņš lika pasaukt Trimdēlu:

— Kā tev lai atlīdzinu?

Trimdēls atbildēja:

— Nekā man nevajag, tikai paturi mani, ķēniņ, par zirgu puisi. Es tev visus zirgus izdziedināšu.

Ķēniņam nebija ko iebilst.

Labi. Tu būsi man ne tikai zirgupuisis, bet visu manu zirgupuišu priekšnieks.

Pārējos zirgupuišus pārņēma skaudība: dažs no viņiem jau divdesmit trīsdesmit gadus kalpo, bet šis puisis tikko atnācis un tūdaj viņiem par priekšnieku! Sāka viņi savā starpā spriest: ko varētu izdomāt, lai savu jauno priekšnieku dabūtu no ceļā nost un pazudinātu? Un nolēma noskatīt, ar ko viņš zirgus ārstē. Kad Trimdēls ap saules rietu viņus izvadīja no staļļa, tie paslēpās aiz vārtiem un sāka pa šķirbām vērot.

Trimdēls izņēma no kabatas spalvu — un visa zirgu kūts iekvēlojās kā ugunsgrēkā.

Otrā rītā zirgupuiši steidzās pie ķēniņa.

— Tā un tā, jūsu ķēnišķīgā augstība, — viņi ziņoja, — Trimdēls dziedina zirgus ar burvju spēku! Līdzko viņš izņēma no ķešas vienu spalvu, mums šķita, ka viss stallis degtin deg… Ķēniņš lika saukt Trimdēlu.

— Ar ko tu manus zirgus ārstē?

Trimdēlam nebija ko slēpt, tāpēc viņš atbildēja:

— Man ir Ugunsputna spalva. Ar to arī ārstēju.

— Nu labi, — ķēniņš sacīja, — ar ko esi ārstējis, ar to pašu arī ārstē, lai tikai būtu veseli.

Zirgupuiši atkal sāka gudrot, kā Trimdēlu pazudināt.

— Darīsim tā, — viens teica, — iesim pie ķēniņa un sacīsim, ka mūsu jaunais priekšnieks dzērumā lielījies: šis varot ķēniņam Ugunsputnu dabūt — to pašu, kuram spalvu no astes izrāvis…

Tā arī izdarīja.

«Oho,» ķēniņš nodomāja, «tāda putna nav nevienam: visi ķeizari un karaļi mani apskaudīs.» Viņš lika atsaukt Trimdēlu:

— Vai tas tiesa, ka tu varot man Ugunsputnu dabūt? Trimdēls paraustīja plecus.

— Nē, nevaru.

— Kā nevari! — ķēniņš noskaitās. — Tu taču vakar dzērumā esi lielījies, ka dabūšot! Pielūko: ja nedabūsi, tad mans šķēps par balvu tev noņems galvu!

Trimdēls noskumis izgāja klajā laukā un sauca savu dūkanbēro zirgu:

— Zirgs mans labais, kumeļ krietnais! Lai kur tu ganies, pie manis steidz!

Tai pašā mirkli dūkanbērais klāt.

— Ko vēlies, saimniek?

— Nelaime mani vajā, — Trimdēls atbildēja. — Dod padomu, ko darīt! Ķēniņš man uzdeva Ugunsputnu dabūt.

Zirgs sacīja:

— Nebēdājies, saimniek: tā nav liela nelaime! Saki ķēniņam, lai viņš dod tev līdzi ceļā trīs kausus saldu un reibinošu dzērienu un tīru galdautu. Bet karietē lai jūdz vislabākos zirgus. Kad viss būs sagatavots, sēdies karietē un brauc līdz tam kalnam, kur aug liels ozols. Tai ozolā guļ Ugunsputns pa nakti. Kad būsi aizbraucis galā, paklāj ķēniņa galdautu zem ozola un noliec uz tā saldos un reibinošos dzērienus. Bet pats paslēpies un gaidi. Ugunsputns pamodies tūlīt nolaidīsies zemē. Te viņš ieraudzīs dzērienus un sāks tos dzert. Padzersies un pakritīs bez maņas. Tad tu nevilcinies: iesien putnu galdautā un nes aši uz karieti. Un brauc projām, cik vien ātri varēdams. Ja ugunsputns pārvērtīsies par čūsku, krupi vai ķirzaku, tu tomēr neizlaid viņu no rokām.

Izstāstījis visu, kas darāms, dūkanbēris atkal aizauļoja ziedu pļavās, zaļajos mauros.

Trimdēls aizgāja pie ķēniņa un pateica, kas vajadzīgs ceļam. Ķēniņam dzērienu diezgan. Pielēja trīs kausus saldu un reibinošu vīnu, iedeva galdautu, iejūdza karietē pašus labākos zirgus, un Trimdēls devās ceļā. Pievakarē aizbrauca pie ozola, izklāja galdautu, nolika uz tā trīs kausus vīna, bet pats paslēpās aiz krūma.

Un viss notika tā, kā dūkanbēris teica.

Trimdēls ievīstīja apreibušo Ugunsputnu galdautā, sēdās karietē un lēkšiem laida projām.

Ceļā Ugunsputns atžirga, sāka pārvērsties gan par krupi, gan par ķirzaku, gan par čūsku, bet nekas nelīdzēja: bija vien atkal jāpārvēršas par Ugunsputnu.

Trimdēls aizveda Ugunsputnu ķēniņa pilī. Atraisīja galdautu — un visa pils iezaigojās kā saules staros.

— Ko nu, — ķēniņš sacīja, rokas berzēdams, — tu esi sagādājis man lielu prieku, Trimdēl. Kā tev lai atlīdzina?

— Nekā man nevajag, ķēniņ, — Trimdēls atbildēja. — Sūti mani atkal uz zirgu kūti: gribu palikt pie sava darba.

— Labi, ej uz zirgu kūti.

Bet zirgupuiši atkal sāka gudrot, kā Trimdēlu dabūt nost no ceja un pazudināt. Gudroja un prātoja, bet nekā nevar izdomāt. Tad viņiem palīdzēja nejaušs gadījums. Tai valstī notika saules aptumsums. Saule

nespīdēja trīs dienas. Un neviens, ne pats ķēniņš, ne viņa gudrie, nespēja uzminēt cēloni, kāpēc trīs dienas nav saules gaismas.

Zirgupuiši aizgāja pie ķēniņa un teica:

— Jūsu ķēnišķīgā augstība, Trimdēls vakar dzērumā lielijās, ka ķēniņš un visi viņa gudrie nevarot uzminēt, kāpēc bijis saules aptumsums, bet šis gan varot!

Ķēniņš lika atsaukt Trimdēlu.

— Ko tu vakar dzērumā zirgupuišiem esi teicis?

— Neko neesmu teicis, — Trimdēls atbildēja. — Arī piedzēries nebiju, to viņi, nekrietnie, izdomājuši!

Ķēniņš noskaitās:

— Tu esot teicis, ka varot uzminēt, kāpēc manā valstī trīs dienas saule nav spīdējusi!

— Kā tad to var uzminēt? Vai tad saule man kāda draudzene, vai?

— Tu vēl smiesies par mani! — ķēniņš iekliedzās. — Pielūko: ja neuzminēsi, tad mans šķēps par balvu tev noņems galvu!

Noskumis Trimdēls izgāja klajā laukā. Svilpa un sauca savu dūkanbēro:

Zirgs mans labais, kumeļ 'krietnais! Lai kur tu ganies, pie manis steidz!

Tai pašā mirklī zirgs jau klāt, ar pakaviem zemi dimdina.

— Ko, vai atkal nelaime?

— Nelaime gan, liela nelaime…

Zirgs uzklausīja Trimdēla stāstu un teica:

— Nebēdājies, saimniek, tā vēl nav liela nelaime. Saki ķēniņam, lai savērpj tev treju dzīparu kamolu — zelta, sudraba un zīda. Paņem to kamolu un palaid sev pa priekšu: uz kurieni tas aizripos, uz turieni ej tam līdzi. Un aizripos tas kamols tieši pie Saules māmiņas. Tur tu uzzināsi, kāpēc trīs dienas bija aptumsums.

Ķēniņš, daudz negudrodams, lika savērpt treju dzīparu kamolu, kā Trimdēls tam teica.

Tad Trimdēls izgāja no ķēniņa galvaspilsētas un palaida kamolu sev pa priekšu. Kamols aizripoja līdz mežam. Trimdēls cjcatās — ceļa malā cīnās ūdris ar kraukli. Un cīnās tik nikni, ka asinis plūst vienā plūšanā. Krauklis ūdrim ar knābi knābj, jjgt ūdris krauklim ar zobiem kož. Ieraudzījuši Trimdēlu, viņi jautāja:

— Uz kurieni, Trimdēl, iedams, vai tālu ceļu dodies?

— Eju pie Saules māmiņas.

— Ko tad tur?

— Uzzināt, kāpēc mūsu valstī trīs dienas saule nespīdēja.

— Atceries, Trimdēl, tur arī mūs: cik ilgi mums te vēl jākaujas? Esam jau nokāvušies līdz nāvei, bet paši nezinām, par ko.

— Labi, atcerēšos.

Kamols ripoja tālāk.

Aizripoja pie jūras. Jūras malā guļ valzivs, bet ļaudis brauc tai pāri: jau dziļas sliedes ar riteņiem iebrauktas.

— Labdien, valzivs! — Trimdēls sveicināja.

— Labdien, Trimdēl! Uz kurieni iedams, vai tālu ceļu dodies?

— Eju pie Saules māmiņas.

— Ko tur?

— Uzzināt, kāpēc mūsu valstī trīs dienas saule nespīdēja.

— Atceries tur, lūdzams, Trimdēl, arī mani: cik ilgi man te jāguļ vienā vietā? Nevaru pat uz otriem sāniem apgriezties.

— Labi, atcerēšos.

Kamols ripoja tālāk un aizripoja ozolmeža biezoknī. Mūžsenu ozolu ēnā tur stāvēja būdiņa — apsvilusi melna kā ogle …

Kamols veļas būdiņā iekšā, Trimdēls iet kamolam pakal- Durvīs satiek vecum vecu un sirmu večiņu — Saules māmiņu.

— Saki, Trimdēl, — māmuļa viņam vaicāja, — vai ar labu gribu esi nācis vai spiests?

Trimdēls paklanījās sirmajai māmuļai.

— Spiests, māmuliņ. Man ķēniņš pavēlēja uzzināt: kāpēc mūsu valstī trīs dienas saule nespīdēja? Ja neuzzināšu, tad ķēniņa šķēps sev par balvu ņems manu galvu…

Māmuļa sāka ar puisi sarunāties, un viņš tai izstāstīja, ko saticis ceļā, pastāstīja gan par ūdri un kraukli, gan par valzivi.

— Labi, — māmuļa teica, — es tev palīdzēšu. Vakarā, kad mans dēls pārnāks nakšņot, es tam visu iztaujāšu, bet tu klausies un iegaumē.

Māmuļa ņēma vēršādu, ietina Trimdēlu un ielika lielā tīnē, bet pati paklāja sev un dēlam guļvietu uz tīnes.

Pienāca mijkrēslis. Pēkšņi būdiņā ieripoja Saulesdēls. Sienas no karstuma sprakstēja vien.

— Labvakar, māt! — dēls sveicināja.

— Labvakar, dēliņ! Kur tu staigā, kur tik ilgi kavējies? Man vienai skumji bez tevis.

— Ak, māt, labāk nevaicā! Man ļoti lielas rūpes…

Māte uzlika vakariņas. Paēdis dēls nolikās uz tīnes gulēt.

Māte brīdi gulēja, tad it kā pa miegam satrūkās…

Dēls vaicāja:

— No kā tu, māt, sabijies?

— Ak, dēliņ! Sapnī redzēju, ka vienā valstī bija aptumsusi dienas gaisma. No kā tas varētu būt?

— Tā bija gan, — dēls teica, — tas ir tiesa. Un notika tas, lūk, kāpēc: jūras dzelme, okeānā, dzīvo Nastasija Daiļā. Es gribēju jūru izsvilināt sausu un Nastasiju Daiļo ņemt par sievu. Trīs dienas svilināju, bet nevarēju izsvilināt. Re, kāda man nelaime!

Māte brīdi gulēja un atkal it kā satrūkās.

Dēls jautāja:

— No kā tu, māt, sabijies?

— Ak, dēliņ, es redzēju sapnī, ka pie jūras guļ valzivs. Ļaudis brauc tai pāri ratos un jau dziļas sliedes iebraukuši. Bet šī guļ, nabadzīte, un nevar pat uz otriem sāniem apgriezties. Viņai grūti. Kāpēc tas tā varētu būt, dēliņ?

— Tas ir tāpēc, — dēls atbildēja,— ka viņa daudz kuģu ar visiem cilvēkiem aprijusi. Kad viņa tos izspļaus, tad varēs apgriezties uz otriem sāniem.

Māte atkal bridi gulēja un atkal it kā satrūkās.

— Klausies, māt, ko tu šonakt tik bieži trūksties?

— Ak, dēliņ, sapnī redzēju, ka ūdris ar kraukli kaujas, asinis vien plūst. Par ko šie varētu kauties?

— Viņi kaujas tāpēc, — dēls atbildēja, — ka ūdris uzaicinājis kraukli kūmās, bet tas, nesdams ūdra bērnu kristībās, to pazaudējis. Tad ūdris sācis kraukli sist, un vēlāk kaudamies abi aizmirsuši, par ko sakāvušies. Bet ūdra bērns dzīvo ezerā zem tim vītoliem. Lai krauklis to uzmeklē un atdod ūdrim, tad viņi beigs kauties.

Tā abi parunājās un aizmiga.

Otrā rītā, kad Saulesdēls aizgāja darbā, Trimdēls piecēlās, pateicās labajai māmuļai un devās mājās. Pa ceļam piegāja pie valzivs un pie ūdra ar kraukli un pastāstīja tiem, ko no Saulesdela dzirdējis. Valzivs izspļāva aprītos kuģus ar visiem cilvēkiem un tūdaļ viegli apgriezās uz otriem sāniem. Krauklis atrada ūdra bērnu, un viņi mitējās kauties.

Trimdēls aizgāja pie ķēniņa.

— Ko teiksi, Trimdēl, vai uzzināji, kāpēc saule trīs dienas nespīdēja?

— Uzzināju, — Trimdēls atbildēja. — Jūras dzelmē, okeānā, dzīvo Nastasija Dailā. Saulesdēls gribējis jūru izsvilināt sausu un Nastasiju Daiļo ņemt par sievu. Trīs dienas svilinājis, bet nav varējis izsvilināt. Tāpēc tai laikā saule nav spīdējusi.

Ķēniņš nopriecājās, ka beidzot tomēr atklājis saules aptumsuma cēloni, un teica:

— Kā tev lai atlīdzina par šo pakalpojumu, Trimdēl?

— Nekā, ķēniņ, man nevajag, gribu tikai palikt pie sava darba.

— Labi, paliec vien!

Trimdēls devās uz stalli un sabāra zirgupuišus par ļaunajām mēlēm. Bet zirgupuiši vai zili aiz dusmām. Sanākuši kopā, atkal sāk gudrot, kā Trimdēlu dabūt no ceļa nost. Viens saka:

— Iesim, brālīši, pie ķēniņa un teiksim, ka Trimdēls lielījās Nastasiju Daiļo no jūras dzelmes — okeāna dabūt…

Aizgāja pie ķēniņa un tā arī pateica. Ķēniņš lika saukt Trimdēlu. — Ko tu, Trimdēl, vakar esi teicis, kad biji piedzēries?

— Es nekā neesmu teicis, — Trimdēls sacīja, — un arī piedzēries

neesmu bijis.

— Tu melo! Tu esot teicis zirgupuišiem, ka varot Nastasiju Daiļo no jūras dzelmes — okeāna dabūt un man atvest.

Trimdēls sāka strīdēties:

— tā nav spējama lieta! pats saulesdēls nav varējis dabūt viņu laukā no jūras dzelmes, kā tad es to izdarīšu!

— Gan izdarīsi! — ķēniņš uzsauca. — Un pielūko: ja neatvedīsi, mans šķēps sev par balvu ņems tavu galvu!

Trimdēls raudādams izgāja no pils klajā laukā. Svilpa un sauca savu krietno kumeļu. Un kumeļš jau auļo, zeme dun.

— Ko nedodi man miera, saimniek?

— Nelaime, zirdziņ! Nolādētais ķēniņš man pavēlēja Nastasiju Daiļo no jūras dzelmes dabūt un atvest pie viņa. Dod padomu, kā to izdarīt!

— Tā nav liela nelaime, — zirgs atbildēja. — Saki ķēniņam, lai pagatavo zīda telti un saliek tur krietnus visādu skaistu preču krājumus: puķainus la'katus, lentas un vizuļus… Tu ņem visu to līdzi un brauc jūras krastā. Kad piebrauksi — uzcel telti un izliec visas skaistās preces. Nastasija Daiļā vizināsies laiviņā pa jūru. Pirmoreiz pabrauks garām — ne vārda nesacīs, bet, kad atpakaļ brauks, tad viņa tev vaicās: «Kungs tirgoni, ar kādu preci tu tirgo?» Tu viņai atbildi: «Laipni lūdzu, Nastasija Daiļā, airējiet vien krastā, tad es jums izrādīšu visu savu preci.» Viņa pieirsies klāt, bet tu tver viņu ciet, sēdini karietē iekšā un ved uz ķēniņa pili. Un tagad paliec sveiks, Trimdēl. Ja būs vēl kāda vajadzība, sauc mani atkal palīgā.

Kā krietnais kumeļš teica, tā viss arī notika.

Trimdēls atveda Nastasiju Daiļo ķēniņa pilī. Nastasija Daiļā ķēniņam patika. Viņš teica: — Tagad tu, Trimdēl, vari prasīt no manis, ko vien vēlies sev par balvu.

— Nekā man, ķēniņ, nevajag. Iešu atkal zirgu kūtī kalpot.

Un aizgāja.

Ķēniņš ļoti iemīlēja Nastasiju Daiļo. Viņa vecā sieva bija mirusi, un nu viņš nodomāja precēt jaunu. Nastasija viņam sacīja:

— Ja būtu zinājusi, ka man būs jāprecas ar pašu ķēniņu, tad būtu paņēmusi līdzi no jūras dzelmes, no okeāna dziļumiem, visu savu košumu, bet tagad man pat puses nav klāt.

Šie vārdi ķēniņu uztrauca, un viņš atkal aicināja Trimdēlu:

— Ej un atnes no jūras dzelmes, no okeāna dziļumiem, visu Nastasijas Daiļās košumu!

Trimdēls sadrūma.

— Ko gan tu, ķēniņ, iedomājies, vai tad var iegūt košumu?

Ķēniņš dusmās piesita savu valdnieka zizli pie grīdas.

— Ciet klusu! Dari, ko tev liek. Ja ne, mans šķēps sev par balvu ņems tavu galvu!

Trimdēls izgāja aiz pilsētas klajā laukā. Svilpa, sauca savu dūkanbēro zirgu:

— Zirgs mans labais, kumeļ krietnais! Lai kur tu ganies, pie manis steidz!

Atskrien dūkanbērais zirgs.

— Kam sauci, saimniek?

— Ķēniņš man atkal nedod miera, — Trimdēls sacīja.

— Grib, lai es dabūjot Nastasijas Daiļās košumu. Kur tad es to dabūšu?

Dūkanbēris atbildēja:

— Ej pie jūras — pie okeāna, tur redzēsi valzivi. Saki tai, lai izmet no jūras dzelmēm šķirstiņu. Tai šķirstiņā būs pīle, bet pīlē zelta ola — tas ir Nastasijas Daiļās košums!

— Kaut viņu pašu pīles parautu! — Trimdēls norūca un devās uz jūru.

Vai nu ilgi viņš gāja vai neilgi, beidzot nonāca pie jau pazīstamās valzivs. Tagad tā guļ uz otra sāna bez kādām rūpēm.

— Labdien, valzivi — Trimdēls sveicināja.

— Labdien, Trimdēl! — valzivs atņēma sveicienu. — Uz kurieni iedams, ko meklēdams?

Āre, — Trimdēls sacīja, — nācu pie tevis palīdzību lūgt. Esi tik laba, izmet man no jūras dzelmes, no okeāna dziļumiem, Nastasijas Daiļās zelta šķirstiņu.

— To var. Tikai tu, brāl, atej septiņas verstis no jūras krasta, jo, tiklīdz es niršu dibenā, celsies liels paisums.

Trimdēls atgāja septiņas verstis no krasta. Valzivs ienira jūras dzelmē un applūdināja visu krastu.

Valzivs ilgi vandījās pa jūras dibenu, beidzot iznesa no turienes zelta šķirstiņu un sniedza Trimdēlam: — Še nu, ņem!

Trimdēls pateicās valzivij par palīdzību, atvēra šķirstiņu, un pīle — pē-pē! sg aizlidoja pār jūru …

Trimdēls izmisumā vai raud. «Būtu gadījies tuvumā krauklis, viņš man palīdzētu izkļūt no nelaimes!» Trimdēls nodomāja.

Un, tikko tā bija nodomājis, skatās — atlido krauklis. Krauklis panāca pīli, notvēra to virs jūras un saplosīja gabalos. Pīlei izkrita zelta ola un nogrima jūras dibenā.

Trimdēls atkal noskuma. «Ak,» viņš nodomāja, «kaut bijis te tuvumā ūdris, viņš man nelaimē palīdzētu!»

Tikko tā bija nodomājis, redz — ūdris stāv viņa priekšā.

— Ko tu vēlies no manis, Trimdēl?

— Esi tik labs, ūdrīt, iznes no jūras dibena — no okeāna dzelmes zelta olu.

Ūdris ienira jūras dibenā, okeāna dzelmē. Trīs dienas Trimdēls viņu gaidīja. Ceturtajā dienā ūdris iznira un ielika Trimdēlam rokās

zelta olu.

Trimdēls saņēma olu, pateicās ūdrim un devās atceļā.

Nastasija Daiļā sasita olu un — jau bijusi skaista — kļuva divkārt skaistāka!

Ķēniņš noglauda bārdu un iesmējās.

— Tā, — viņš sacīja, — tagad laulāsimies.

— Nē, — Nastasija Daiļā atbildēja, — vēl nav laiks.

— Kāpēc? — ķēniņš uztraucās.

— Man vēl nav manas jautrības.

— Ei, sauciet šurp Trimdēlu! — ķēniņš pavēlēja.

Trimdēls atnāca pilī. Nastasija Daiļā viņam teica:

— Ja tu, krietnais tēvadēl, esi spējis izdabūt mani un manu košumu, tad izdabū arī manu jautrību.

— Kur tad es to dabūšu? — Trimdēls jautāja.

— Ņem līdzi savus zirgupuišus un ej uz aizjūras mežu. Tur atradīsi būdiņu. Tajā dzīvo mans brālis Vilks Vilkadēls. Viņš tev izdarinās kokli pašskani: tā ir mana jautrība. Un vēl es tev došu līdzi savu lakatiņu: kad pārlieku uzmāksies miegs, tad paberzē ar to acis.

Trimdēls pasauca zirgupuišus un devās ceļā.

Vai nu ilgi viņi gāja vai neilgi, beidzot pievakarē nonāca tajā mežā, kur dzīvoja Vilks Vilkadēls.

— Pēc kā tu, Trimdēl, pie manis nāci? — Vilks Vilkadēls vaicāja.

— Esi tik labs, izdarini man kokli pašskani!

— Bet vai tev ir kāds, kas var skalu turēt, man gaismu rādīt? Redzi, ārā jau tumšs, bez gaismas es tev kokli nevaru izdarināt.

— ir.

Trimdēls norīkoja vienu zirgupuiši rādīt gaismu. Tas rādīja, rādīja, kamēr aizsnaudās. Vilks Vilkadēls noskaitās un aprija viņu. Nolaizījās un prasīja, lai dodot citu palīgu. Trimdēls norīkoja pie skala turēšanas otru zirgupuisi.

Arī tas rādīja, rādīja gaismu, kamēr iesnaudās. Vilks aprija ari viņu. Prasīja trešo. Aprija arī trešo. Visus aprija.

— Un tagad, — viņš teica Trimdēlam, — rādi gaismu pats.

Nu Trimdēls pats rādīja gaismu. Rādīja, rādīja, kamēr pēkšņi tik ļoti uzmācās miegs, ka vairs ne izturēt. Tad viņš izņēma no kabatas Nastasijas lakatiņu un sāka berzēt acis. Vilks Vilkadēls noskatījās uz lakatiņu un iesaucās:

— Ak, Trimdēl, kāpēc tu man tūlīt neteici: tas taču manas māsas Nastasijas Daiļās lakatiņš! Viņai man nav žēl jau darinātu kokli iedot.

Un viņš iznesa jau darinātu kokli pašskani.

— Ņem nes māsai!

Trimdēls paņēma kokli, pateicās Vilkam Vilkadēlam un devās atceļā.

Iet un klusītiņām kokli spēlē. Satiek ceļā laupītāju ar milnu rokās.

Tiklīdz laupītājs sadzirdēja kokli pašskani spēlējam, tūdaļ apstājās un sāka diet. Pats dej un arī milna rokā. Un ne viens, ne otrs nespēj apstāties.

— Atdod man kokli! — laupītājs teica. — Tā man patīk!

— Ko tu man par to dosi?

— Došu tev savu milnu.

— Ko tad es ar to darīšu?

— Tā man ir tāda, ka jebkādu spēku viena pati pieveic. Liec pretim kaut vai divdesmit karaspēka pulkus — mana milna viena pati tos visus sadauzīs miltos.

Trimdēls atdeva laupītājam kokli un paņēma milnu.

Kādu laiku gājis, atcerējās kokli.

— Ak, — viņš iesaucās, — ko esmu izdarījis! Ko tagad Nastasijai Daiļai teikšu? Klau, milna, steidzies un atņem laupītājam kokli!

Milna — viens divi! — panāca laupītāju un sāka to kulstīt.

— Atdod, — saka, — Trimdēlam kokli pašskani, citādi es tevi nositīšu!

Laupītājs pameta kokli un laidās lapās. Milna paķēra kokli un atnesa Trimdēlam.

Iet viņš tālāk. Pats kokli spēlē, bet milna lec.

Pretī nāca burvis. Sadzirdējis kokles skaņas, arī viņš sāka diet. Lēca, lēca, kamēr melnā bārda sviedros slapja.

— Atdod man kokli! — burvis lūdza Trimdēlu.

— Bet ko tu man par to dosi?

Burvis izņēma no kabatas zelta šķirstiņu.

— Došu tev šo šķirstiņu.

— Ko tad es ar to darīšu?

Burvis atvēra šķirstiņu — un no tā tūdaļ sāka birt laukā karaspēks! Veseli pulki sastājās rindās. Trimdēls brīnās: tā gan ir varena lieta!

Bet burvis uzsauca karaspēkam: — Marš, savā vietā!

Un karaspēks tūdaļ sagāja šķirstiņā.

Trimdēlam nekas cits vairs nav prātā, viņš atdod burvim kokli un paņem brīnumaino šķirstiņu. Iet tālāk ar milnu pie rokas un šķirstiņu padusē. Vai nu pēc ilga vai neilga laika, bet pēkšņi atkal atcerējās kokli.

— Ir man tagad pašam savs karaspēks, bet kas tam maršus spēlēs? Klau, milniņ, steidzies atpakaļ — atņem burvim kokli!

Milna — viens divi! — aizskrēja, atņēma burvim kokli. Gāja tālāk spēlēdami. Pretī brauca bagāts tirgonis. Sadzirdējis spēlējam, sāk diet. Pats dej, kučieris dej, zirgi dej. Tirgonis lēca, lēca, piekusa, noāva zābakus, nometa kreklu, dej vienā diešanā. Kad pēc sirds patikas bija izdancojies, teica:

— Klau, puisi, atdod man savu kokli!

— Bet ko tu man par to dosi?

Tirgonis pameklēja vezumā, izņēma galdautu.

— Došu tev šo galdautu.

— Ko es ar to darīšu?

— Ko darīsi? Paklāj to jebkurā vietā un saki: «Ēdieni, dzērieni — šurp!» Un tev nekā netrūks.

Trimdēlam jau sen gribējās ēst.

— Labi, dod šurp, — viņš teica, — paraudzīsim, ar ko tas galdauts pamielos.

Tirgonis izklāja galdautu ceļa vidū, teica vajadzīgos vārdus, un tai pašā mirklī parādījās tik lepni ēdieni un dzērieni, ka labākus nevar pat iedomāties. Trimdēls paēda, padzērās un samainīja kokli pret galdautu.

Gāja tālāk. Ceļā atcerējās kokli.

— Ek, — viņš iesaucās, — ar kokli tomēr būtu jautrāka iešana. Milna, skrej koklei pakaļ!

Milna — viens divi! — panāca tirgoni un sāka kulstīt.

— Atdod kokli!

Tirgonis nometa kokli, bet pats izķēra kučierim no rokām pātagu un sāka zirgus pīckāt, lai ātrāk no nelaimes muktu.

Trimdēls devās tālāk. Uz vienu reizi skatās — muižas pagalmā namdari ēku būvē. Trimdēls sāka skandināt kokli. Visi namdari tūdaļ meta malā cirvjus un sāka dancot. Danco un smej. Visus jautrība pārņēma. Kad bija pēc sirds patikas izdancojušies, viens no namdariem teica Trimdēlam:

— Paldies, puisi, ka mūs iepriecināji. Citādi mēs visu mūžu kungu klaušās pūlamies un nekad ne prieka, ne jautrības neredzam. Saņem par to no mums dāvanu.

Un namdaris iedeva Trimdēlam cirvīti.

— Ko es ar to darīšu? — Trimdēls iesaucās.

— Tas nav vienkāršs cirvītis, — namdaris sacīja. — Tu tikai pavēli, viņš tev vienā naktī jebkādu pili uzcels. Mēs to cirvīti visu laiku no kunga slēpām, jo, tiklīdz uzzinās, tūdaļ atņems. Tāpēc jau labāk lai tiek krietnam cilvēkam.

Trimdēls pateicās namdariem par dāvanu un devās uz galvaspilsētu. Nonāca pie upes, bet viņā krastā jau ķēniņa pils saredzama. Trimdēls apmetās upes malā un lika cirvītim pa nakti uzcelt pili — vēl labāku nekā ķēniņa pils. Bet pats nolikās gulēt. Mazā gaismiņā pamodies, redz: upes krastā paceļas jauna pils, greznumā daudz pārāka par ķēniņa pili. Atvēra šķirstiņu — karaspēks plūstin plūst laukā. Pulki nostājās pils priekšā, gaida pavēli. Trimdēls pa to laiku izklāja galdautu — pats paēda, padzērās, karavīrus paēdināja un sāka kokli skandināt. Bet karaspēks soļo mūzikas taktī: viens, divi, viens, divi!

Ķēniņš pamodās, paskatījās pa logu — ak tu tētīt! Aiz upes jauna pils, greznāka par viņa pili, un karaspēks pie mūzikas skaņām drasē…

— Kur tas viss radies?

Viņš sauca Nastasiju Daiļo:

— Skaties, mana dārgā, kas notiek mūsu ķēniņvalstī!

Viņa paskatījās pa logu un teica:

Tas ir Trimdēla darbs.

Ķēniņš sūtīja pāri upei kalpu. — Pasauc Trimdēlu!

Kalps laivā pārcēlās pāri upei, nodeva ķēniņa pavēli. Trimdēls atbildēja: — Tavs ķēniņš nav nekāds lielais vīrs: ja gribēs, pats mani apciemos.

Kaut arī neklājas ķēniņam pašam pie sava zirgupuiša braukt, bet nekā nevar darīt. Sēdās abi ar Nastasiju Daiļo laivā un brauca upei pāri uz jauno pili.

Trimdēls viņus sagaidīja, kā pienākas: ar sveicieniem, ar mūzikas skaņām. Tad veda rādīt savu pili. Apstaigāja, apskatīja — Nastasijai Daiļajai viss ļoti patika, bet ķēniņš dusmās melns kā mākonis: viņam kremt, ka zirgupuisim tāda pils un tik liels karaspēks … Viena doma ķēniņam prātā: kā Trimdēlu pazudināt, lai pili un karaspēku paņemtu sev.

Iegāja virtuves zālē. Trimdēls gribēja viesus pamielot. Bet, tikko bija izņēmis savu burvju galdautu, kad Nastasija Daiļā pēkšņi izrāva ķēniņam no maksts šķēpu un — šņākt! — Trimdēlam pa kaklu. Trimdēlam galva aizlidoja kaktā. Tad viņa sacirta Trimdēlu sīkos gabalos un pavēlēja virējiem sakarsēt pilnu katlu piena. Virēji sakarsēja. Nastasija iemeta sakapāto Trimdēlu verdošajā pienā, tad izņēma, atdzesēja un apslacīja ar avota ūdeni. Un vienā mirklī visi sacirstie gabali saauga kopā! Tad apslacīja ar dzīvības ūdeni — un Trimdēls uzlēca kājās. Un bija tik skaists, tik slaids spēkavīrs, ka prieks skatīties! Ķēniņš acis vien ieplēta: kaut varējis arī viņš tādu skaistumu un spēku iegūt! Un lūdza Nastasiju Daiļo:

— Dari arī mani tādu!

— Labi, — viņa teica, — darīšu.

Tvēra šķēpu, sacirta ķēniņu un izmeta pār sētu. Pati ņēma Trimdēlu pie rokas un veda pils istabās. Trimdēls saaicināja ciemiņus no visiem pagastiem, ataicināja savus vecākus — gan dzimtos, gan saderētos — un nosvinēja jautras kāzas.

Arī es tajās kāzās biju, medu, vīnu dzēru, gar bārdu tecēja, mutē netika. Man tur iedeva darvas ķēvīti, lazdas seglus un zirņu pātagu. Jādams ar ķēvīti mājās, ieraudzīju: rija deg! Es pieturēju ķēvīti, sāku uguni dzēst. Kamēr dzēsu — mana ķēvīte karstuma izkusa, seglus apēda kazas, bet pātagu saknābāja vārnas … Tālāk gāju kājām, nonācu pie jums un izstāstīju šo pasaku.

Zaglīgais velns

Vecaistēvs izbrauca tīrumā.

Un paņēma līdzi pusdienai plāceni. Nolika plāceni ratos un sāka art. Ara, ara, piekusa, devās pie ratiem stiprināties ar plāceni. Pienāk pie ratiem, bet te pašā acu priekšā velns paķer plāceni un mūk projām uz purvu. Vecaistēvs noskaitās uz velnu, grāba rokā pātagu un dzinās pakaļ). Aizskrien līdz purvam, skatās — velns iemūk akacī. Vecaistēvs karstumā šim pakaļ, ka dūņas vien nošļakst — bladāc!

Noburbuļo akača dibenā, ieskatās — priekšā liela pils, velnu kā bāztin piebāzta.

Vecaistēvs sāka vērot, kurš no velniem tas plāceņa zaglis. Bet vai šo pazīsi! Velniem visiem vienāda spalva.

— Kurš jums te vecākais?-— vecaistēvs vaicāja.

— Āre, — velni atbildēja, — sēž aiz galda.

Vecaistēvs piegāja tam klāt.

— Tā un tā, — sāka stāstīt par nodarīto pārestību, — tavs velns man nozaga plāceni, bet vairāk plāceņu man nav. Liec, lai dod atpakaļ!

Vecākais atbildēja: — Meklē pie jaunajiem: vecie tādas lietas nedarīs.

Vecaistēvs piegāja pie jauno velnēnu bara: — Taisiet mutes vaļā!

Velnēni atplēta mutes. Vecaistēvs skatījās, skatījās un ieraudzīja vienam mutē pusēstu plāceni.

— Re, kur mans plācenis! — vecaistēvs rādīja vecākajam.

Vecākais sabāra velnēnu:

— Kāpēc zagi vecātēva plāceni? Vecaistēvs — nabadzīgs cilvēks, bet tu viņu apzodz.

— Par sodu, vecaistēv, vari ņemt viņu pie sevis, lai atkalpo tev nodarīto zaudējumu.

Vecaistēvs pakasīja pakausi. Kur es šo likšu! Man pašam nav ko ēst. Un arī darba nav ko viņam dot.

— Nekas, — vecākais sacīja, — viņš pats sev darbu atradis.

Beidzot vecaistēvs piekrita un ņēma jauno velnu līdzi. «Vismaz kādreiz uz mežu pēc malkas aizbrauks,» viņš nodomāja.

Atveda velnu mājās. Vecaistēvs ar vecomāti saslaucīja apcirknī sauju rudzu graudu.

Velns sacīja: — Dodiet, es samalšu!

Tādu mazumiņu mums pašiem nav grūti samalt.

— Nē, — velns neatlaidās, — ļaujiet man samalt…

Iedeva velnam labību. Velns sāka malt. Vecāmāte jau iejauca abrā mīklu maizei, bet maltuvē vēl milti birst un birst. Sāka vecaistēvs ar vecomāti bērt miltus tīnēs. Piebēra tās pilnas. Vecaistēvs sāka velnu lielīt:

— Tas tikai ir strādnieks!

Izbrauca vecaistēvs kopā ar velnu tīrumā art. Velns sacīja:

— Jūdz mani zirga vietā par arkla Vilcēju.

Vecaistēvs iejūdza velnu arklā. Velns šurpu turpu pašaudījās — un viss tīrums jau aparts!

— Ko tagad darīsim? — velns vaicāja.

— Zemes man vairāk nav, — vecaistēvs sacīja.

— Tad paņemsim uz pusgrauda atmatu, uzplēsīsim un iesēsim kviešus.

Tā arī izdarīja. Velns vienā dienā nocirta atmatā krūmus, izplēsa celmus, uzara un iesēja kviešus. Kvieši auga kā mežs. Rudenī velns kviešus nopļāva, sasēja kūļos, salika statos un abi ar vecotēvu sāka dalīt: puse kungam par atmatu, otra puse vecamtēvam par sēklu un darbu.

Bet velns saka vecamtēvam: — Norunā ar kungu tā: viņam vezums, mums klēpis. — Vecaistēvs tā arī izdarīja. Alkatīgais kungs nodomāja: «Labi būs, vezums nav klēpis. Piemānīšu vecotēvu!» Piekrāva kungam kviešu vezumu.

— Tagad ņem savu klēpi, — kungs sacīja vecamtēvam.

— Lai ņem mans palīgs, es jau esmu vecs, nevarēšu aiznest.

— Labi, lai ņem tavs palīgs.

Velns aizvirpuļoja pār lauku, sarausa kaudzē visus status, grāba klēpī un vilka uz sētu. Kungam acis vien ieplētās…

Sētā velns uzpūta labībai dvašu — kvieši paši izkūlās. Vecaistēvs piebēra klētī pilnus apcirkņus ar graudiem.

— Un tagad, — velns sacīja vecamtēvam, — dod zirgu, braukšu mežā pēc malkas.

Vecaistēvs iejūdza zirgu. Velns iesēdās ratos un aizbrauca. Mežā bez cirvja un zāģa izrāva ar saknēm pašus resnākos kokus, piekrāva vezumu gandrīz līdz padebešiem, pats uzsēdās augšā un

pašmiukstināja zirgam. Zirdziņš nosprauslājās un laida lēkšiem taisni vien, bez ceļa, pāri kritalām, cauri krūmiem, pār leju un lauku.

Pa ceļu brauca kungs četrjūgā. Skatās un brīnās: tāds nieka zirģelis, bet velk malkas vezumu, piekrautu līdz padebešiem! Bet kunga četrinieks tukšu karieti tik tikko spēj pavilkt.

— Klau, — kungs uzsauca malkas vedējam, — mainīsimies: ņem manus četrus zirgus un dod man savējo.

— Lai iet!

Velns atdeva sprāgpņu zirģeli, paņēma kunga četrinieku — un prom.

Aizbrauca sētā: — Saņem, vecaistēv, zirgus!

Vecamtēvam aiz brīnumiem izkrita pīpe no zobiem: — Kur tu tos ņēmi?

— Iemainīju pret tavu ādnieku!

— Bet man taču pat siena nav ar ko viņus barot…

— Nekas, būs arī siens.

Velns pārvērtās par puisi un aizgāja pie kunga.

— Vai jums nebūtu kāds darbiņš? — velns puiša izskatā vaicāja.

— Ir gan, — kungs teica. — Ekur, pilna rija nekultas labības.

Velns devās uz riju. Izklāja visus kūļus kuļā, un, līdzko uzpūta, -— labība tūdaļ izkūlās: salmi guj pa sevi, graudi pa sevi, sēnalas pa sevi.

Kungs paskatījās — tīri nokults!

— Cik tev lai maksāju par tādu darbu?

— Nekas nav jāmaksā. Ja nav žēl, iedod klēpīti siena. Kungs priecīgs, ka gadījies tik lēts strādnieks.

— Ekur, pie upītes siena kaudze. Paņem tur sev klēpīti siena. Velns aizgāja pie siena kaudzes, apņēma tai apkārt virvi un vilka projām. Ieraudzīja vagars. Skrēja pie kunga.

— Ak, lielkungs, jūs kūlējam atļāvāt paņemt klēpīti siena, bet viņš aizstiepa visu kaudzi…

— Ak blēdis! — kungs noskaitās. — Laid viņam pakaļ vēršus, lai tie viņu nobada!

Palaida vēršus, bet velns tos aiz ragiem un sameta uz kaudzes.

— Ak vai! — kungs vaimanāja. — Laidiet tam pāri vepru virsū, lai tie viņam bikses saplēš!

Palaida veprus. Bet velns satvēra tos aiz ausīm un uzmeta uz kaudzes.

Un aizstiepa visu vecamtēvam.

Gadu nokalpojis, velns teica:

— Nu, vecaistēv, vai gana būšu tev kalpojis par to plāceni?

— Un kā vēl! — vecaistēvs iesmējās.

Tad laid mani mājās!

— Ej vien, vai tad es tevi turu!

Velns pavicināja ar asti un aizbizoja uz savu purvu.

Lācis

Vai jūs zināt, no kurienes cēlies lācis?

Senajos laikos lācis bijis tāds pats cilvēks kā mēs visi. Ļaužu toreiz bijis maz un visi dzīvojuši mežos. Tur medījuši zvērus un putnus. Vasarā lasījuši sēnes un ogas, rakuši saknes, krājuši ziemai. Bet visvairāk ziemai krājuši riekstus un medu. Bišu tajos laikos bijis ļoti daudz. Tās dzīvojušas savā vaļā koku dobumos un alās.

Ļaudis meklējuši bites koku dobumos, un, kurš pirmais atradis, tas apsējis bišu kokam auklu — par zīmi, ka neviens tās nedrīkst aiztikt.

Bet dzīvojis tajos laikos kāds vīrs — lielākais pasaules slinķis. Pats nevīžojis bites meklēt, bet kāpis citu kokos.

Slinķim bijusi zaļa dzīve. Svešu medu ēzdams, apvēlies resns kā bluķis. Tikai viena nelaime: resnam grūti uzkāpt kokā pēc medus …

Sācis gudrot, ko varētu darīt, lai vieglāk kokos kāpt. Taču neko nav varējis izgudrot.

Kādreiz slinķis padzirdējis, ka aiz septiņiem mežiem, aiz septiņiem purviem mītot tāds burvis, kas visu spējot veikt.

«Iešu,» viņš nodomājis, «pie tā. Varbūt viņš padarīs mani vieglāku.»

Un gājis pie burvja.

Iet pa mežu, ierauga ar auklu apsietu liepu. Piegājis tai klāt — pilns dobums ar medu un pavisam zemu.

Izrausis medu no dobuma, paēdis un devies tālāk.

Iet — un drīz ierauga otru apsietu liepu ar bitēm. Izņēmis arī tai medu no dobuma.

Vai nu ilgi viņš gājis vai neilgi, beidzot nonācis pie zemnīcas, kur dzīvojis burvis. Pieklauvējis — neviens neatver: saimnieka nav mājās. Slinķis sēž, gaida. Pēkšņi ierauga — turpat deguna priekšā liepa ar dobumu. Pieradis svešām bitēm medu laupīt, slinķis arī te nenocietās.

Tikko sācis medu raust un pilnu muti ēst, kad ierauga — nāk saimnieks.

Burvis noskatījies uz sliņķi, nogrozījis galvu un teicis:

— Klau, cilvēk, par tādu ļaunu darbu tu kopš šā brīža to vien darīsi kā bitēm medu laupīsi.

Un burvis pārvērta sliņķi par lāci.

Re, no kurienes cēlies lācisl

Ja kāds netic, lai noķer lāci un pajautā, vai tā ir bijis, kā pasaka teic.

Sadzīves pasakas uim nostāsti

Vecais tēvs

Senajos laikos darīja tā: kad tēvs kļuva vecs, dēls viņu aizveda dziļā meža biezokni un tur pameta …

Reiz viens dēls veda savu tēvu uz meža biezokni. Dēlam tēva žēl — viņš to ļoti mīlēja, taču nekā nevarēja darīt! Ja nevedīsi, ļaudis izsmies, teiks, ka esi pārkāpis senās ierašas. Ņems vēl un padzīs no ciema …

Brauc dēls noskumis, bet tēvs viņam saka:

— Vai tiešām, dēliņ, tu mani vecu un nespējīgu vienu mežā pametīsi?

Dēls padomāja, norausa asaru un teica:

— nē, tēt, nepametīšu. bet ļaužu dēļ tas ir jādara, Naktī es atbraukšu tev pakaļ, aizvedīšu mājās un līdz pašai nāves stundai glabāšu tumšajā kambari, lai neviens neredz.

Dēls tā arī darīja.

Līdzko pienāca nakts, atveda tēvu no meža mājās un paslēpa tumšajā kambarī.

Atnāca posta dienas: krusa nokapāja visu labību, un nebija pat sēklas, ko no jauna iesēt.

Dēls iegāja pie tēva tumšajā kambarī un bēdājās:

— Ko lai dara? Ja neiesēsim labību, ari nākamajā gadā pa. liksim bez maizes.

Tēvs sacīja:

— Nē, dēliņ, kamēr es esmu dzīvs, bez maizes nepaliksim. Klausies, ko teikšu! Kad tu vēl biji mazs, es būvēju riju. Bet tajā gadā bija padevusies ļoti laba raža. Un es riju apjumu ar nekultiem rudziem. Noplēs rijai jumtu, izkul, un tev būs sēkla labībai.

Dēls tā arī darīja.

Noplēsa rijai jumtu, izkūla un rudenī iesēja rudzus.

Kaimiņi brīnās: — Kur viņš ņēmis sēklu?

Bet dēls klusē, jo nedrīkst sacīt, ka vecais tēvs palīdzējis. Pienāca ziema. Nav ko ēst.

Dēls atkal iet pie tēva tumšajā kambari.

— Tā un tā, — saka, — laikam būs jānomirst badā…

Tēvs atbild: — Nekas, dēls. Badā jau nemirsim. Klausies, ko tev teikšu! Ņem lāpstu un parakņājies istabā zem lāviņas. Tur es kādreiz, kad vēl biju jauns un spēcīgs, apraku mazliet naudas nebaltai dienai. Mūžu nodzīvot, dēls, nav vis laukam pāri pāriet: viss var gadīties. Tā es domāju, tā arī darīju.

Dēls kļuva priecīgs.

Izraka tēva naudu un nopirka labību.

Pats ar ģimeni ēd un vēl kaimiņiem aizdod. Tie viņam sāk jautāt: saki mums, brāl, — no kurienes tev maize rodas? Beidzot dēls atzinās.

— Tēvs, — saka, — mani baro.

— Kā tad tā? — kaimiņi brīnās, — Tu taču aizvedi savu tēvu uz mežu, kā visi krietni dēli dara!

— Nē, — viņš teica, — es nedarīju tā, kā jūs darāt, bet atstāju tēvu pie sevis līdz mūža beigām nodzīvot. Toties, kad uznāca posts, tēvs man palīdzēja. Veciem cilvēkiem ir vairāk prāta pieredzes nekā jauniem.

Kopš tā laika dēli vairs neveda tēvus uz mežu, bet sāka tos vecumā cienīt un godā turēt.

Kā zemnieks cara ģenerāli pārmācīja

Zemnieks raka pagrabu un izraka zelta gabalu. Notīrījis tam smiltis, nodomāja: «Ko man ar to darīt? Ja aiznesīšu kungam, viņš man zelta gabalu atņems un nekā par to neiedos. Ja aiznesīšu krodziniekam — tas piekrāps: teiks, ka tas nemaz nav zelts. Ja glabāšu mājās — zagļi var nozagt. Nē, labāk aiznesīšu pašam caram. Ko viņš dos, to arī ņemšu.»

Zemnieks uzģērba jaunos svārkus, uzāva jaunās vīzes un nes zelta gabalu caram.

Gāja varbūt nedēļu, varbūt divas.

Beidzot nonāca cara galvaspilsētā. Aizgāja pie cara pils.

— Uz kurieni tu, tēvoci? — sargzaldāts vaicāja.

— Pie cara, zaldātiņ.

—Ko tad vēlies?

— Āre, nesu viņam zelta gabalu.

Zaldāts ielaida zemnieku pa vārtiem.

Zemnieks nonāca pie cara kambariem. Bet tur par sargu stāv pats cara ģenerālis.

— Kur tu lien, zemniek? — ģenerālis bargi uzsauca.

— Eju pie cara, — zemnieks atbildēja.

— Ko vajag?

— Āre, raku pagrabu sakņu dārzā un izraku zelta gabalu, tagad nesu caram, varbūt viņš par to kaut ko dos.

— Rādi šurp to zeltul — ģenerālis pavēlēja.

Zemnieks parādīja ģenerālim zeltu. Ģenerālis paskatījās, sagrieza savas ūsas un sacīja:

— Ja apsoli man pusi no tā, ko cars tev par zeltu dos, tad laidīšu, ja ne — vācies projām.

— Labi, kungs, došu! — zemnieks piekrita.

Ģenerālis ziņoja caram. Cars iznāca, paņēma zeltu un vaicāja zemniekam:

— Ko tev par to lai dodu, zemnieciņ?

— Nekā man nevajag, cara tētiņ, ja tev būtu ar ko pacienāt, būšu ļoti pateicīgs, jo pēc tālā ceļa esmu ļoti izsalcis.

Cars deva pavēli, un kalpi atnesa zemniekam kukuli baltas maizes un pudeli vīna.

Zemnieks noraudzījās uz tādu cienastu un sacīja:

— Ak, cara tētiņ! Mans vectēvs un vectēva tēvs savu mūžu tādu maizi nav ēduši, tādu vīnu nav dzēruši, un arī es pie tāda mielasta neesmu radis. Vai tev nav rika melnas zaldātu maizes un malks vienkārša degvīna?

Atnesa zemniekam melnu zaldātu maizi un degvīnu.

Zemnieks paēda, mazliet iedzēra un tencināja caru.

— Nu, ko tad vēl tu vēlies, zemnieciņ?

— Gluži neko, cara tētiņ. Atļauj tagad padancot tavā kambarī.

— Ei, mūziku! — cars uzsauca.

Ieradās pulka orķestris.

— nē, — zemnieks teica, — pie tādas mūzikas es neprotu dancot.

— Pie kādas tad tu proti?

Pie stabules.

Sameklēja stabulnieku ar stabuli.

Stabulnieks sāka stabulēt, un zemnieks laida vaļā tādu danci, ka cara kambariem sienas trīcēja. Izdancojās pēc sirds patikas jau vīzes sāka šķist, tad iesaucās;

— Diezgan!

Stabulnieks mitējās stabulēt.

— Un tagad, cara tētiņ, — zemnieks ierunājās, — man pie tevis pēdējais lūgums.

— Kāds tad?

— Āre, es te pie tevis tik ilgi trokšņoju, grīdas ar savām vīzēm pielāčoju, liec man par to uzskaitīt simt rīkstes.

— Par ko tad tev rīkstes? — cars brīnījās. — Tu taču man zeltu atnesi!

— Lai, lai, cara tētiņ, dod man rīkstes, citādi projām neiešu. Neko darīt. Lika cars saukt bendes. Nostiepa zemnieku uz sola.

Bendes samērcēja rīkstes sāļā ūdenī un sāka zemnieku pērt. Pēkšņi zemnieks iekliedzās:

— Pagaidi, cara tētiņ! Man ir pušelnieks.

— Kāds pušelnieks?

— Āre, kad es nācu pie tevis, viens tavs ģenerālis mani nelaida iekšā, sak, ja es došot šim pusi no tā, ko tu man dāvāšot par zeltu, tad laidīšot. Es apsolīju viņam pusi. Tāpēc dodiet viņam to pusi pirmajam, jo viņš taču kā nekā ģenerālis, man jādod viņam priekšroka.

Atveda ģenerāli. Ieraudzījis rīkstes, viņš sāka drebēt, gribēja kaut ko sacīt, bet mēle neklausa. Tad zemnieks teica:

— Nebīsties, kungs ģenerāl, es tev pāri nedarīšu: tu saņemsi savu daļu pilnā mērā. Dodiet viņam piecdesmit, bet pārējos pēc tam man.

Ģenerāli izģērba, nostiepa uz sola un sāka ar rīkstēm pērt. Kad noskaitīja piecdesmit, zemnieks sacīja:

— Mīļais cara tētiņ! Viņš tev labi kalpo, tad dod viņam arī manu pusi. Man nav žēl.

Uzskaitīja ģenerālim vēl piecdesmit rīkstes. Bet zemnieks paķēra cepuri padusē un metās pa durvīm laukā.

No zagta paēdis nebūsi

Kādam tēvam bija divi dēli. Kad tie izauga lieli, tēvs teica:

— Laiks ķerties pie īsta darba, dēli. Sakiet — kādu darbu kurais gribat izvēlēties?

Dēli klusē, nezina, kādu darbu izvēlēties.

— Labi, — tēvs sacīja, — iesim pastaigāsim pa pasauli, paskatīsimies, ko ļaudis strādā.

Saposās un devās ceļā.

Palēnām iet, dēli visu vēro, prāto, kādu darbu izvēlēties. Nonāca pie.kāda ciema. Redz — ciema galā kalve. Iegāja visi kalvē. Pasveicināja kalēju, parunajās. Vecākais dēls pat āmuru paņēma rokās — palīdzēja kalējam lemesi izkalt. Tad gāja tālāk.

Nonāca pie cita ciema. Vecākais dēls palūkojās apkārt un redzēja, ka šai ciemā kalves nav. Viņš sacīja tēvam:

— Kāpēc te neuzcelt kalvi? Es te varētu palikt par kalēju Tas darbs man patīk.

Tēvs nopriecājās: «Vecākais dēls būs atradis savu ceļu dzīvē!»

— Labi, — tēvs teica, — paliec šai ciemā par kalēju.

Tēvs uzcēla dēlam kalvi, un tas sāka vingrināties kalēja amatā. Un ļaudis pamazām saka viņu cienīt, un arī viņš pats bija ar savu darbu apmierināts.

Bet jaunākais dēls, lai cik staigāja pa pasauli, arvien vēl nevarēja izvēlēties sev darbu pa prātam.

Reiz viņi abi ar tēvu gāja gar pļavmalu. Redz — pļavā ganās vērsis. Bet ciems tālu, un arī gans nekur nav redzams.

— Klausies, tēv, — vai nesākt man vēršus zagt? — dēls teica. — Tas ir viegls darbs, un gaļas nekad netrūks. Arī pats nobarošos kā vērsis.

— Zodz vien, — tēvs sacīja, — tāpēc jau es vadāju tevi pa pasauli, lai tu izvēlētos sev darbu pēc patikas.

Dēls atsēja vērsi un dzina mājās, bet tēvs teica:

— Pagaidi mani mežmalā — man vēl jāiegriežas šai ciemā, tur man viens paziņa dzīvo

Dēls dzen vērsi un nemitīgi skatās atpakaļ kā vilks, klausīdamies, vai tikai nedzenas pakaļ. Kamēr aizdzina līdz mežam, trīcēja vienā trīcēšanā, gandrīz vai nelabi kļuva no bailēm.

Mežmalā dēls sagaidīja atgriežamies tēvu, tad abi dzina vērsi mājās.

Mājās vērsi nokāva, novilka tam ādu un lika katlā gaļu vārīties. Kad gaļa bija uzvārījusies, tēvs sacīja dēlam:

— Paklau, dēls, vispirms noņemsim abi sev mēru, tad galā redzēsim, kurš no mums, šo vērsi ēzdams, vairāk uzbarosies.

Tēvs paņēma aukliņu, izmērīja kakla resnumu sev un dēlam un abās vietās iesēja mezglus.

Sēdās pie galda. Tēvs ēd mierīgi, bet dēls nemitīgi skatās uz durvīm: vai tikai kāds nenāk vērsi meklēt? Ierejas suns, paiet garām gājējs vai pabrauc garām braucējs — dēls ķer gaļu un slēpjas tumšajā kambarī… Bet pašam rokas un kājas trīc.

Un tā diendienā. Beidzot vērsis bija apēsts. Tad tēvs sacīja dēlam:

— Un tagad mērīsim kaklus: kurš no mums būs kļuvis resnāks?

Kad izmērīja, tad redzēja, ka tēvam kakls divtik resns, bet dēlam divtik tievs.

Dēls brīnījās:

— Kāpēc tā?

— Tāpēc, ka tu ēdi zagtu vērsi, — tēvs atbildēja.

— Bet arī tu taču ēdi zagtu!

— Nē, es saimniekam par vērsi samaksāju un ēdu kā savu. Tāpēc man gāja labumā. Bet tevi, tiklīdz tu sēdies pie galda, tūdaļ sagrāba bailes un žņaudza vai nost. Tāpēc tu novājēji. No zagta, brālīt, paēdis nebūsi!

Kungam macība

Nu tad klausieties! Nevis pasaku jums stāstīšu, bet patiesību teikšu.

Tas notika vēl kungu laikos. Bija gan bargi kungi! Zvēri, ne cilvēki. Ja gadījās nonākt kādam kungam nagos, tad labāk gulsties pie zemes un mirsti nost: neko viņam pa prātam neizdarīsi. Tāpēc jau teic: aizdari velnam durvis, viņš pa logu lien iekšā. Tā arī kungs. Tu viņam izdabā, pūlies, cik spēj, bet viņš kliedz bez mitas: «Vai tā tev liku, nelieti? Vai tā tev liku, stulbeni? Vai ta tev liku, suņabērns?» Un ēd tevi vienā ēšanā, ņirgājas par tevi, nicina. Bet, līdzko neizdarīsi kaut ko pa prātam, — dzīvam ādu pār acīm novilks.

Grūta, ai, cik grūta dzīve bija kungu laikos!

Tad klausieties. Reiz dzīvoja kāda muižā bargs kungs. Kā gan viņš neizdarījās! Kā ļaudis nespīdzināja! Ne vienu vien līdz nāvei lika pērt. Bet savus dzimtļaudis neuzskatīja pat par cilvēkiem.

Kādreiz šis ļaunais kungs pavēlēja, lai visi, kam vien būtu pārdodami vērši, vestu tos muižas pagalmā. Uz visiem ciema ceļiem nolika sardzi un neļāva iebraukt tai apvidū nevienam lopu uzpircējam. Un, ja kāds zemnieks atveda savu pārdodamo vērsi uz muižu, kungs tikai uzmeta lopiņam acis un brēca:

— Ko tu, ēzeli, tur esi atvedis? Tas jau nav vērsis, bet āzis!

Un maksāja kā par āzi. Ja kāds runāja pretim — tūdaļ sūtīja pārdrošnieku uz stalli un lika uzskaitīt ar rīkstēm.

Ļaudis ilgi mocījās ar ļauno kungu, ilgi cieta, bet ko tu darīsi, kam sūdzēsies? Visur priekšā sēž tie paši kungi — gan muižās, gan tiesās.

Tomēr beidzot gadījās viens vīrs, kas atmaksāja kungam par visām ļaužu asarām un pārestībām.

Tas bija attapīgs un drosmīgs puisis, vārdā Rimša. Viņš agri palika

bārenis, taču arī viens bija sarūpējis kādu nekādu iedzīvi. Un Rimša bija lepns puisis. Neviens neiedrošinājās viņam ne pirkstu piedurt.

Reiz Rimša atveda uz muižu pārdodamu vērsi. Kungs iznāca uz lieveņa.

— Ko tu, ēzeli, tur esi atvedis? Tas jau nav vērsis, bet āzis!

Rimša aplaida skatienu apkārt un, redzēdams, ka tuvumā neviena nav, parādīja kungam rīksti un jautāja:

— Kas tas ir, kundziņ, bērzs vai lazda? Es tev atvedu vērsi, nevis āzi!

Un sāk vicot kungu ar rīksti.

Pēris, pēris, kamēr roka sākusi sāpēt.

— Tas tev par to, — saka, — ka tu spīdzini ļaudis! Kad atžirgsi, gaidi mani atkal ciemos!

Tā teicis, Rimša pameta vērsi un aizbēga mežā.

Muižas kalpi atrada kungu bez samaņas, tik dūšīgi Rimša to bija samizojis. Tikai trešajā dienā kungs atžirga.

— Ķert rokā Rimšu! — viņš pavēlēja kalpiem.

Bet kur nu! Tam sen jau vēji pēdas izdzēsuši.

Meži tolaik bija tumši un biezi. Dzīvo tajos, cik gribi, neviens tevi neatradīs.

Iet diena pēc dienas, bet kungs arvien vēl nevar īsti atveseļoties. Brauc gan tādi dakteri, gan citādi, bet labuma nekāda — laikam Rimša šim aknas atsitis.

Bet drīzumā atbrauca muižā atkal viens dakteris. Tam vezumā daudz visādu mantu un liela zāļu kaste.

Kungs ieaicināja dakteri pie sevis, bagātīgi pamieloja un lūdza, lai šo izārstējot.

— Labi, — dakteris teica, — es kungu izārstēšu. Vajag tikai izkurināt pirti.

Kalpi izkurināja pirti. Dakteris aizveda kungu uz pirti, noguldīja uz lāvas un lika ar abām rokām turēties pie šķērskoka. Bet pats sāka šim ieziest muguru ar visādām ziedēm.

Kungs guļ, turas pie šķērskoka un tikai krekšķina.

Bet ilgi vis nekrekšķināja. Dakteris izņēma no azotes nemiecētu siksnu, piesēja ar to kungam rokas pie šķērskoka un aizbāza muti ar lupatu vīkšķi. Tad ņēma rokā rīksti un jautāja:

— Kas tas ir, kundziņ: bērzs vai lazda? Es tev pārdevu vērsi, nevis āzi!

Nu kungs redz, ka tas ir Rimša, nevis dakteris, grib saukt palīgā, bet nevar pakliegt — vīkšķis mutē!

Kungs lokās kā pīkstulis uz pannas, bet Rimša mizo šo ar rīksti, cik jaudas.

Gandrīz vai visu ādu kungam no muguras noģērējis. Tad sēdies zirgā un aizauļojis. Tikvien viņu redzējuši.

Kungs ilgi vārga.

Visi jau domāja, ka viņam gals klāt. Bet ļaundari jau pat nāve neņem: uz pavasara pusi kungs atspirga un nolēma braukt uz ārzemju ūdeņiem ārstēties. Sāka posties ceļā, bet pietrūka naudas. Tad kungs nolēma pārdot mežu. Palaida ziņu, un sāka braukt uzpircēji mežu skatīt. Kaulējās, kaulējās, bet nekādi nevarēja ar kungu salīgt: bija ļoti skops un gribēja dārgi pārdot. Kādudien muižā iebrauca no izskata ļoti bagāts tirgonis. Kungs ved viņu skatīties mežu.

Kungs liela savu mežu, lai izplēstu no tirgoņa lielāku maksu, bet tirgonis arvien iebilst un tikai vedina kungu dziļāk mežā. legaja beidzot tādā biezoknī, ka ne gaismu vairs redzēt. Te tirgonis sāka ar abām rokām tvert priežu stumbriem apkārt, mēra resnumu. Apķērās arī kungs ap vienu priedi.

— Redzi, — saka, — skaties, kas par baļķi! Tīrais zelts, ne mežs.

Bet tirgonis aši izrava no kabatas siksnu un piesēja kungu pie priedes stumbra.

Tad ņēma rīksti, rādīja kungam un jautāja:

— Kas tas ir, kundziņ: bērzs vai lazda? Jo es tev pārdevu vērsi, nevis āzi!

Un sāka kungu pērt…

Pēra, pēra, kamēr apnika, un turpat arī pameta, pie koka piesietu.

Augu dienu kungs nostāvēja, piesiets pie koka, kamēr muižas kalpi viņu atrada.

Gandrīz vai gadu pēc tam sagulēja uz gultas, bet arvien vēl nevarēja īsti atveseļoties.

Dakteri atkal ieteica braukt ārstēties uz ārzemēm.

Kungs pārdeva mežu, labību, lopus.

Saņēma daudz naudas un saposās braukt uz ārzemēm uz dziedniecības ūdeņiem.

Bet Rimša neizlaida kungu no acīm. Uzzinājis, pa kuru ceļu kungs brauks, nolēma pienācīgi sagaidīt: norīkoja labā gabalā vienu no otra divus puišus zirgos ar rīkstēm.

Kungs satiek ceļā pirmo puisi, tas jau iztālēm rāda rīksti un kliedz:

— Kas tas ir, kundziņ: bērzs vai lazda?

Kungs kliedz kučierim:

— Tas taču Rimša! Ķer viņu, ķer!

Kučieris — šņākt! — ar nazi atsējas pušu, lec piejūga zirgam mugurā un dzenas puisim pakaļ.

Tikko abi aizauļojuši, kunga karietei no otras puses piejāj tāds pats puisis.

Jau iztālēm atvēzējas ar rīksti un kliedz:

— Kas tas ir, kundziņ: bērzs vai lazda?

Kungs brēca sulainim:

— Tas taču Rimša! Ķer viņu rokā, nelieti, ķer!

Sulainis lēca mugurā otram zirgam un dzinās puisim pakaļ.

Kungs palika karietē viens. Pēkšņi, nez no kurienes radies, šim priekšā — Rimša. Rāda rīksti un jautā:

— Kas tas ir, kundziņ: bērzs vai lazda? Jo es tev pārdevu vērsi, nevis āzi!

Rimša kungu sapēra, atņēma naudu un aizgāja mežā savā zemnīcā.

Pēc tās reizes Rimša vēl darījis daudz laba nabaga ļaudīm: gan ar naudu līdzējis, gan no ļauniem kungiem glābis.

Vēl šodien tumšajā silā starp Aizlauci un Jaunciemiem[1] paceļas kalns, kuru dēvē par Rimšas kalnu. Ļaudis stāsta, ka tieši tajā kalnā arī dzīvojis lepnais un drošsirdīgais puisis Rimša.

[1] Moziras novadā.

Vīrs un sieva

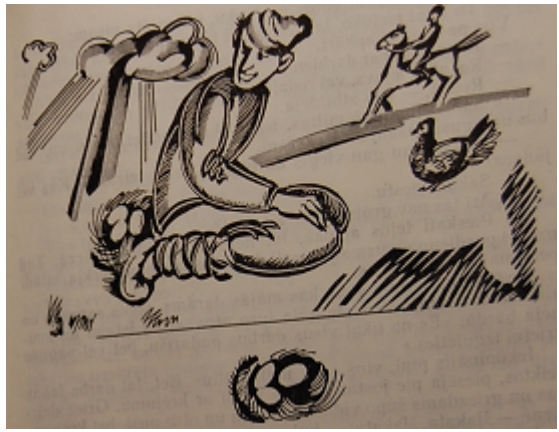

Kāds vīrs bieži ķildojās ar sievu.

— Tu esi sliņķe! — viņš tai uzbrēca. — Es gan aru, gan pļauju, bet tu nevīžo pat pusdienu man uz lauku atnest.

— Man mājās darba daudz vairāk nekā tev uz lauka, — sieva atbildēja. — Kad es lai nesu tev pusdienu?

Vīrs sievai neticēja.

— Kas tad mājās par darbiem! Es tos smiedamies padarītu.

Reiz sieva noskaitās un teica:

— Ja tu tā runā, tad es iešu art, bet tu paliec mājās.

Vīrs priecīgs.

— Labi. Tagad tu redzēsi, kuram no mums taisnība! Aršana nav vis podu stumdīšana krāsnī.

Sieva saposās, lai dotos uz lauku, un sacīja vīram:

— Tu tikai pielūko, lai visi darbi būtu apdarīti!

Vīrs paskatījās apkārt.

— Kas tad te par darbiem!

— Re, abrā iejavs, vai redzi?

— Redzu, — vīrs atbildēja.

— Samal maltuvē miltus, ieber abrā, samīci mīklu un, kad būs uzrūgusi, sašauj maizi krāsnī.

— Tas jau nu gan viegls darbiņš, — vīrs teica. — Kas vēl jādara?

— Sakul sviestu.

— Arī tas nav grūts darbs. Kas vēl?

— Pieskati teļus aplokā, lai neieskrien sakņu dārzā. Tad uzvāri pusdienu un uzmani pereli, lai nenoskrien no pērkļa, citādi perējamās olas atdzisīs.

Izstāstījusi vīram visu, kas mājās darāms, sieva saposās un aizbrauca tīrumā. Vīrs staigāja turp atpakaļ pa istabu un smīnēja

bārdā: «Es ne tikai visus darbus padarīšu, bet vēl pagūšu krietni izgulēties.»

Iekūpinājis pīpi, viņš sāka malt miltus. Bet, lai darbs labāk veiktos, piesēja pie jostas sviesta ķērni ar krējumu. Griež dzirnas un griezdams šūpo viduci uz vienu un otru pusi, bet krējums ķērnē — šļakata, šļakata! — kuļas sviestā.

Darbi sokas!

Pēkšņi aiz loga kaimiņu bērni brēc:

— Tēvocīt, jūsu teļi auzās!

— Kaut viņus vilks apēdis! — vīrs iesaucās. Kā stāvējis, metās ārā un skrēja uz aploku.

Bet ķērne — blaukš, blauks! — šim pa ceļiem. Gabaliņu paskrējis, nokrita kā kūlis gar zemi. Ķērnei vāks nost — un viss krējums dubļos.

Piecēlies vīrs dusmās nospļāvās un skrēja tālāk. Izdzina teļus no auzām un atdzina sētā, sacīdams:

— Ja negribat godīgi ganīties, tad stāviet kūtī neēduši!

Atgriezās vīrs istabā. Skatās — viņa vietā te jau daglā cūka saimnieko: izvandījusi miltus, apēdusi iejavu un nodzinusi pereli no pērkja.

Vīrs izdzina cūku laukā, stāv istabas vidū un kasa pakausi: ko nu darīt? Prāto, ka jāglābj vismaz olas, kamēr nav atdzisušas, citādi neizšķilsies cāļi un būs no sievas brāziens… Skatās uz vienu pusi, uz otru — vistas nav!

Vīrs aiz bēdām sēdās pats uz pērkļa. «Kad pārnāks perele,» viņš nodomāja, «tad sēdināšu viņu perēt, bet pats iešu vārīt pusdienu.»

Garām jāja kazaks un iegriezās istabā padzerties. Ieraudzīja vīru uz pērkļa.

— Ko tu dari? — jautāja.

Vīrs atbildēja: — Cāļus perēju.

— Kas tad tevi, nabadziņu, uztupināja uz pērkļa?

Vīrs izsūdzēja savas bēdas, kā palicis mājās saimniekot un kā šim neveicies.

Kazaks pasmējās, bet tad sāka vīru pārmācīt ar pletni. Mizo un teic savu sakāmo:

— Še tev par tavu stulbumu! Sieva lauku ar, bet ko tu dari?

Vīrs vairījās, vairījās un griezdamies sašķaidīja visas olas.

Beidzot redz, ka nav glābiņa. Nolēca no pērkļa un laidās projām. Izbailēs uzskrēja bēniņos un paslēpās spalvu grozā. Kazaks padzērās ūdeni un aizgāja. Bet vīrs sēž spalvu grozā un dreb bailēs.

Un gadījās, ka tieši tajā dienā atbrauca ciemos sievas vecāki. Ieiet istabā. Sievasmāte, redzēdama istabā tādu nekārtību, saka vecim:

— Nav nekāds brīnums, ka znots ar mūsu meitu ķildojas! Laikam jau būs tiesa, ka viņa ir slinka.

— Ja jau tā, — vecais tēvs atbild, — tad nedosim to ciemakukuli

meitai, bet znotam!

Vīrs bēniņos visu to dzirdēja. «Nez kādu ciemakukuli šie atveduši?» Viņu pārņēma ziņkāre.

Vīrs pārliecās pār groza malu, lai paskatītos, kas par ciemakukuli, bet grozs — trah-tararah! — noripoja lejā ar visu vīru.

Vecie istabā izdzirdēja troksni, izskrēja priekšnamā un ieraudzīja spalvām aplipušu tēvaini.

— Velns! Velns! — abi vienā balsī iekliedzās.

Sievasmāte meta krustus, bet sievastēvs paķēra krāsns kruķi un sāka velnu velēt.

— Re, nelabais, kur ielavījies!

Vīrs uztrūkās kājās un muka projām pār sakņu dārzu. Paslēpās kaņepēs un sēž ne dzīvs, ne miris, berzē zilumus sānos.

Vakarā sieva pārnāca no lauka. Vecāki viņai sacīja:

— Tagad tu ar vīru dzīvosi mierā un saticībā.

— Kāpēc jūs tā domājat? — meita vaicāja.

— Mēs izdzinām velnu no jūsu mājas. Viņš, nešķīstais, bija vainīgs, ka jūs ķildojāties!

Un tiešām — kopš tā laika vīrs nekad vairs nesauca savu sievu par sliņķi.

Kā Stepītis ar kungu runāja

Reiz dzīvoja viens kungs — tik bargs, ka briesmas: neviens viņam nevarēja izdabāt. Visi baidījās kā no velna. Gadās, ka atnāk kāds pie viņa ar lūgumu, bet kungs uzbļauj: «Ko teiksi?» — un cilvēciņš bailēs aizmirst, ko gribējis lūgt.

— Neko, kungs, viss ir labi, — nabags murmina. Bet kungs brēc:

— Uz stalli viņu, nelieti! Uzskaitīt viņam rīkstes, lai citreiz vairs te nerādās!

Citādi ar ļaudīm runāt kungs neprata. Un ļaudis baidījās ar viņu sarunāties: tiklīdz pateiksi kaut ko pret spalvu — pērs, kamēr dzīvība pa muti laukā.

Kādreiz kaimiņu kungs bija paspēlējis .viņam uz kārtīm muižu. Tas notika pavasaru Kungs lika iejūgt zirgus un brauca aplūkot savu jauno muižu. Kā aizbrauca, tā arī palika tur visu vasaru: jaunā muiža tam ļoti iepatikās. Jo ne velti mēdz sacīt, ka jaunais siets nagliņā karājoties, bet vecais zem sola rūsējot.

Ap to laiku vecajā muižā gadījās liela nelaime.Vagars gudroja: «Kā lai to pastāsta kungam?» Pats baidījās braukt. Beidzot izlēma sūtīt kādu.no muižas kalpiem. Bet gribētāju nav: kurš gan labprātīgi ies pie kunga lieku pērienu pelnīt?

Taču dzīvoja muižā kāds savāds vīrelis. Izskatā sīciņš, toties ar lunkanu mēli, pēc aša teicamā nekad nav ķešā meklējies. Vīrelim bija Stepans vārda, bet visi viņu dēvēja par Stepīti. Kad Stepītis padzirdēja, ka vagars meklē kādu, ko sūtīt pie kunga, viņš atnāca un teica:

— Sūtiet mani, es rnāku ar kungu runāt.

Vagars priecīgs Stepīti vai bučot. Piebāza viņam ceļa kuli ar maizī un speķi, iedeva vēl sauju vara naudas piedevām.

Stepītis iet, skandina ķešā vara naudu un nevienu krogu nelaiž garām.

Vai nu ilgi viņš tā gāja vai neilgi, beidzot nonāca jaunajā muižā. Gribēja jau doties taisni uz kunga namu, bet sulainis viņu apturēja.

— Ko tu, klaidoni, te slaisties!

Un uzrīdīja viņam suņus.

Stepītis izņēma no kules riku maizes, pasvieda suņiem, tie mitējās riet. Tad Stepītis piegāja pie kunga nama lieveņa.

— Ko tev vajag? — sulainis uzbrēca. — Šeitan pats kungs dzīvo!

Stepītis paklanījās sulainim un sacīja:

— Vai, manu mīļo. kundziņ, man jau taisni pie paša kunga arī vajag! Es nāku pie viņa no vecās muižas.

Sulainis kļuva mazliet laipnāks.

— Labi, — viņš teica, — pieteikšu tevi kungam. Bet pasaki tu man — kā tu zini, ka arī es esmu kungs?

— Hm! — Stepītis viltīgi ieklepojās. — Es skatos uz tevi — kungs ne kungs, bet tāds puskuņģelis: pakaļpuse no laukiem,, bet deguns ar taukiem, var redzēt, ka laizies gar izēstiem kunga traukiem.

Sulainis noskaitās, sagrāba Stepīti aiz apkakles un sāka kaustīt. Kungs ieraudzīja to pa logu un sauca sulaini iekšā.

— Kas tas par verga dvēseli? — kungs sulainim vaicāja.

— Atvilcies tāds klaidonis no vecās muižas, — sulainis atbildēja un zemu paklanījās kungam.

Kungs atcerējās, ka sen nav bijis vecajā muižā.

— Sauc viņu iekšā! — viņš pavēlēja sulainim.

Sulainis izskrēja Stepīti saukt, bet tas pa to starpu atraisījis tabakas maku, piebāzis pīpīti ar tabaku, izņēmis no ķešas kramu un piepi, sakārtojis šķiltavas un nu sāk šķilt uguni. Uzšķīlis uguni, iekūpināja pīpīti. Pīpē un spļauj uz noberztā kunga lieveņa.

— Nāc iekšā, kungs tevi sauci — sulainis viņam uzkliedza.

— Ne jau drudzis kungu krata, gan pagaidīs, — Stepītis atbildēja un pakšķināja savu pīpīti tālāk.

— Nāc taču ātrāk! — sulainis dusmojās. — Citādi kungs tevi ar rīkstēm sakapās!

— Nesakapās! Kad būšu pīpi izpīpējis, tad iešu.

Kungs gaidīja, gaidīja Stepīti, nevarēja sagaidīt. Sauca atkal sulaini:

— Kāpēc tas vergs nenāk?

— Pīpi pīpē.

Kungs noskaitās.

— Dzen viņu šurp!

Stepītis izpīpēja pīpi, izdauzīja pelnus, noglabāja pīpi azotē, tad lēnām gāja iekšā kunga namā. Sulainis skrien pa priekšu un ver Stepītim visas durvis vaļā kā kungam.

Stepītis iegāja kunga kambarī un pēc stiprā dūma sāka aizraudamies kāsēt. Stepītis kāsē, bet kungs gaida, ļaunās acis vien zibina. Beidzot Stepītis kā nekā atkāsējās un sacīja:

— Labu dienu, lielkundziņ!

— Ko teiksi? — kungs rauca pieri.

— Visu to labāko, lielkundziņ.

— Un pēc visa laba ko?

— Āre, lielkundziņ, vagars mani sūtīja. Kunga ķešas nazis esot salūzis.

— Kāds nazis?

— Laikam jau tas pats, ar kuru kungam rakstāmās spalvas asināja.

— Kā tad to nazi salauza?

— Āre, lielkundziņ, mēdz sacīt, ka pat vīzi bez irbuļa nevarot nopīt. Bet ikviens daikts pamazām dilst. Tā arī kunga nazītis. Gribējuši kunga medību kucei nodīrāt ādu, pašūt kungam zābakus, tāpēc lūkojuši asāko nazi. Bet kunga medību kucei bijusi briesmīgi cieta āda. Nu — nazītis ņēmis un nolūzis.

— Kādai medību kucei? Ko tu muldi, nejēga? — kungs dusmās kliedza un jau gribēja saukt kalpus, lai grābj Stepīti ciet, velk uz stalli un uzskaita rīkstes. Bet Stepītis stāstīja vien tālāk:

— Tā bija tā pati medību kuce — varbūt lielkungs atminēsies, — kura reiz ielēca akā, un jūs, kungs, sūtījāt Miķeli vilkt viņu ārā, bet Miķelis pats noslīka. Āre, tā pati medību kuce, kuru lielkungs vienmēr ņēma līdzi medībās. Ja mani atmiņa neviļ, tad jūs, žēlīgais lielkungs, par to suni kaimiņmuižas kungam trīs zemniekus atdevāt…

— Ko? Vai tu gribi teikt, ka nosprādzis mans labākais medību suns?

— Nosprāga gan, cienīgais žēlīgais lielkungs.

— No kā tad viņš nosprāga?

— Pārēdās zirga gaļu un uzreiz atstiepa kājas.

— Kādu zirga gaļu?

— Tā paša ērzeļa gaļu.

— Kāda ērzeļa?

— Jūsu pašu ērzeļa, lielkungs, dūkanbērā ar zvaigzni pierē.

— Ko, vai tad arī ērzelis nosprāga?

— Nosprāga, kungs. Žēl gan, bija labs ērzelis.

— Ak, kāda nelaime!

— Ē, kundziņ, vai tādēļ gan jānoskumst? Tā jau mēdz sacīt, ja ķēvei atskrien kumeļš ar zvaigzni pierē, tad viņš vai nu nosprāgs, vai vilks viņu saplēsīs.

— No kā tad ērzelis nosprāga?

— Laikam jau pārstiepās.

— Ko, vai tad ar viņu strādāja? Noskrēja, vai?

— Nē jau, lielkungs, kur šo noskrēja, kad viņš visu laiku steliņģī

stāvēja.

— ko tad ar viņu darīja?

— Ūdeni ar viņu veda, kungs.

— Kam tad ūdens bija vajadzīgs?

— Neko darīt, lielkundziņ, ne velti ļaudis mēdz sacīt, ja iesi dibenā, tad sāksi arī pie salmiņa ķerties. Kad aizdegās kunga cūku kūts, tad vagars pavēlēja arī ērzeli jūgt ratos un vest ūdeni.

— Ko, vai cūku kūts nodega?

— Nodega, cienīgais žēlīgais lielkungs, nodega.

— No kā tad tā aizdegās?

— Āre, kungs, cūku kūts jau bija turpat blakus govju kūtij, no tās arī aizdegās.

— Vai tad ari govju kūts nodega?

— Nodega, lielkungs, kā svecīte nosvila.

— No kā govju kūts aizdegās?

— Āre, to gan, kundziņ, lāgā nezinu: vai nu no ratu šķūņa, vai varbūt no dzīvojamās ēkas.

— Ko? Vai tad arī dzīvojamā ēka nodega?

— Nodega, kundziņ žēlīgais, līdz pamatu pamatiem, gluži kā būtu kāds ar mēli nolaizījis.

— Vai tad tiešām visa muiža nodega?

— Visa gan, kundziņ žēlīgais, palika līdzena vieta, vari kaut vai rāceņus sēt.

Kungs uztraukumā saķēra galvu un sāka vaimanāt.

— Bet no kā tad dzīvojamā ēka aizdegās? — pēc brīža viņš atkal jautāja Stepītim.

— No svecēm, kungs.

— Kāpēc tad sveces dedzināja?

— Nu kā tad citādi, kungs, allažiņ jau sveces dedzina, ja kāds nomirst, — Stepītis paskaidroja.

Kungs izbrīnā jautā:

— Kas tad nomira?

— Lai viņai debesu valstība, lai viņai viegli žagojas viņā saulītē. Lielmāte nomira.

— Ko, ko? Ko tu saki? … Kundze nomira?!

— Nomira, lielkungs…

To izdzirdējis, kungs kā kūlis novēlās no krēsla. Bet Stepītis iekūpināja pīpīti un gāja mājās.

Nevis spēks, bet drosme

Kādā ciemā dzīvoja meitene, vārdā Marija. Augumā padevusies sīciņa, tāpēc visi viņu dēvēja par Mārīti. Arī spēka tai nebija vairāk kā odam.

Draudzenes par viņu zobojās, sacīdamas: «Puisis tev uzpūtīs dvašu, un tu aizlidosi kā pūka!»

Toties Mārīte bija tik drošsirdīga, ka rets puisis ar viņu varēja līdzināties. Tikko kur manīja, ka liels mazam pāri dara, tūdaļ metās kā vanags pāridarītājam virsū, un tas gandrīz vienmēr atkāpās.

Reiz atkal draudzenes sāka par Mārīti zoboties:

— Neesi jau nemaz tik drosmīga, kā izliecies! Aizej naktī uz kapsētu, tad ticēsim, ka tev ir dūša.

— Aiziešu arī! — Mārīte atbildēja.

— Jā gan, tikko ieraudzīsi tur kādu sakārni, tūlīt būs dūša papēžos…

— Jums par spīti, ņemšu un aiziešu! — Mārīte sacīja.

Pienāca nakts. Mārīte atstāja draudzenes uz ciema ielas un pati aizsteidzās uz kapsētu.

Skrēja neatskatīdamās. Tikai pašā kapsētā apstājās un sāka iet lēnāk. Lai nebūtu bail, sāka dziedāt. Tā viņa iet starp kapu rindām un dzied, sak, lai draudzenes dzird, ka viņa staigā pa kapsētu!

Un sagadījās tā, ka tieši tajā naktī zagļi bija apzaguši kādu turīgu zemnieku un veda zagtās mantas garām kapsētai uz savu apmetni mežā. Izdzirdējuši dziesmu, zagļi pārbijās, pameta vezumu uz ceļa un aizbēga, paslēpdamies kur kurais.

Mārīte piegāja pie vezuma, uzsauca — neviens neatsaucās. Apskatīja vezumu un redzēja, ka tas pilns mantu. Viņa tūdaļ nojauta, ka tas ir zagļu darbs, jo novadā jau daudzi bija apzagti, taču neviens

nezināja, no kurienes zagļi uzklīst un uz kurieni aizved zagtās mantas.

Mārīte sēdās uz vezuma un lēkšiem vien trenca zirgu uz ciemu.

Zagļi pamanīja, ka viņus nobiedējis viens pats nieka skuķis, un sāka dzīties meitenei pakaļ, bet nevarēja vairs panākt.

Tā drosmīgā Mārīte izglāba apzagtajam zemniekam zirgu un visu mantu. Zemnieks bija ļoti priecīgs un iedeva Mārītei par to prāvu naudu. Mārīte sev nopirka jaunus lindraciņus, zābaciņus un apģērbās tik koši, ka visas draudzenes sāka skaust.

Bet zagļi nevarēja sev piedot, ka tāds sīks meitēns izbiedējis viņus kā zaķus. Un arī sazagtā manta pagalam. Tāpēc bija nodomājuši ievilināt drosmīgo meiteni mežā, lai atriebtos.

Kādā jaukā dienā atbrauca viens no zagļiem pie Mārītes precībās. Bet Mārīte šim saka:

— Tu man esi svešs cilvēks, tāpēc gribu redzēt, kur un kā tu dzīvo.

Zaglis, zināms, priecīgs: pati dodas viņiem rokās! Izstāstījis Mārītei, kur viņu meklēt, precinieks aizbrauca.

Pēc kāda laiciņa Mārīte sapogās braukt pie līgavaiņa, lai apraudzītu tā iedzīvi. Māte gan mēģināja meiteni atrunāt, nelaist, bet velti! Ko tu stūrgalvja skuķim padarīsi! Viņa iejūdza savu ķēvīti ratos un aizbrauca.

Nobraukusi līdz mežam, skatās. — jānogriežas sānis, jo pie pagrieziena krūmā aizlauzts zars. Mārīte griež vien uz to pusi, kur aizlauztais zars norāda.

Gabaliņu pabrauc — tur atkal pagrieziens, atkal zars aizlauzts.

Tā viņa brauca un brauca, kamēr aizbrauca līdz nelielam purviņam. Aiz tā sākās tik biezs mežs, ka ne ielīst. Un nav vairs tālāk ne ceļa, ne stigas. Mārīte piesēja ķēvīti pie bērza un devās biezoknī kājām. Pēc kādas verstes pamanīja pļavu un pļavas mala būdu. Aizlavījās pie būdas, uzmanīgi ielūkojās lodziņā un ieraudzīja, ka tur zagļi zagto mantu dala. Lamājas, kliedz, gandrīz vai ar nažiem cits citam brūk virsū. Mārīte ieskatījās ciešāk un zagļu vidū pazina to, kurš braucis pie viņas, precībās… Tas stāvēja būdas vidū un, citus šķirdams, vicināja lielu dunci. «Tas laikam ir pats laupītāju virsnieks,» Mārīte nodomāja.

Aši atrāvusies no loga, viņa steidzās atpakaļ pie sava zirga.

Spraucās, spraucās caur biezokni, saplēsa skrandās visu apģērbu un nomaldījās. Paskrēja uz vienu pusi, uz otru — zirga nekur nav! Pēkšņi ieraudzīja priekšā divus vilkus… Tie stāv, zobus atņirguši. «Laikam būs saplēsuši manu ķēvīti,» Mārīte nodomāja. Saskaitusies viņa paķēra bozi un kliegdama metās vilkiem virsū. Izbijušies no drošsirdīgās meitenes, vilki piemiedza astes un ieskrēja biezoknī.

Mārīte maldījās tālāk. Jau norietēja saule, apklusa putnu dziesmas, tikai ūpis vēl kliedz savu «ū-hū!», un pūce klusi pielidoja

klāt un gandrīz uzmetās uz galvas, bet, palidojusi nost, sāka ūjināt un raudāt gluži kā mazs bērns. Visā mežā atbalsojās.

Beidzot Mārīte tomēr izgāja uz kāda meža ceļa. Pēkšņi meitene ieraudzīja, ka ar viņas ķēvīti kāds brauc. Ieskatījās ciešāk un pazina braucējā savu kaimiņu, veco Ahremu. Tas bija atnācis mežā ar cirvi, lai nocirstu kādu vajadzīgu lietas koku, un nejauši uzdūries piesietajam zirgam. Saucis, saucis saimnieka nav. «Laikam zagļi nozaguši un te noslēpuši,» Ahrems nodomājis. Tad zirgu atraisījis, sēdies ratos un braucis mājās.

Braucot Ahrems izdzirdēja kādu saucam, atskatījas un ieraudzīja, ka viņam dzenas pakaļ tāda kā nāra, kā ragana: mati izpūruši, drēbes vienās skrandās… Ahrems bailēs sāka ķēveni pīckāt, lai aizbēgtu no vajātājas …

Bet nāra dzenas vien šim pakaļ un pat vārdā sauc …

Ahrems, redzēdams, ka kūtrajā zirģelī viņam no dīvainās burves neaizbēgt, izlēca no ratiem, paķēra savu cirvīti un aizlaida tā, ka papēži vien nozibēja.

Pārbraukusi mājās, Mārīte izstāstīja ļaudīm, kur atrodas zagļu apmetne. Puiši sapulcējās, aplenca mežā norādīto vietu un visus zagļus notvēra.

Kopš tā laika ļaudis tajā novadā dzīvo klusi un mierīgi.

Jo tiešām tiesa: izšķir nevis spēks, bet drosme.

Kā kungu apsveica

Kungam piedzima dēls. To uzzināja vagars. «Vajadzēs kungu apsveikt,» viņš nodomāja.

Pasauca ciema vecāko, sulaini, kučieri un sacīja:

— Iesim apsveikt kungu ar dēla piedzimšanu. Es runāšu pirmais, bet tu, vecākais, tūdaļ piebalso: «Ar visu muižu,» — bet tu, sulaini, saki: «Ar bērniem un sievu,» — un tu, kučier, teic: «Un ar visu savu mantību.» — Sapratāt?

— Sapratām!

— Tikai pielūkojiet — runājiet no visas sirds un dvēseles. Ja teikšana jums labi izdosies, tad kungs mūs krietni apbalvos.

— Labi, — kalpi sacīja. — Mēs kungu apsveicināsim no visas sirds un dvēseles. Kurš gan viņu mīl vairāk nekā mēs!

Lai tādā dienā nebūtu jāiet pie kunga tukšām rokām, vagars pielasīja sietu ar olām un lika kalpam nest.

Visi sapulcējās un devās kungu apsveikt: priekšā kalps ar olu sietu, aiz kalpa — vagars, aiz vagara — vecākais, aiz vecākā — sulainis, sulainim pakaļ kučieris. Piegāja pie kunga istabas durvīm. Te pēkšņi kalpam atrisa vīzei aukla. Vagars uzmina uz auklas un puisis ar visu olu sietu iebrāzās durvīs un nolikās pār kunga istabas slieksni kā maiss.

To redzēdams, vagars aizmirsa visu svinīgumu un dusmās iebļāvās:

— Kaut tu izputētu!

Vecākais, neapjēdzis, ko vagars saka, no visas sirds un dvēseles piebilda savu sakāmo:

— Ar visu muižu!

Sulainis zemu paklanījās un saldā balstiņā nodziedāja:

— Ar bērniem un sievu.
Bet kučieris nobrēcās pērkondimdošā balsī:
— Un ar visu savu mantību!
Dzirdot tādu apsveikumu, kungam vai acis no pieres izsprāga.

Kā ksendzi izārstējās.

Reiz dzīvoja trīs ksendzi[1]. Visi trīs tik ļoti aptaukojās, ka taisni posts. Ko gan visu nedarīja, kādas gan zāles nedzēra iekšā, nekas nelīdzēja.

Dakteri ieteica braukt uz dziedniecības ūdeņiem: varbūt ūdens viņiem tos liekos taukus nodzīšot.

Tāpēc ksendzi sāka staigāt pa sētām un vākt naudu ceļam. Iegāja pie viena vīra, vārdā Adasja. Tas visu mūžu bija nokalpojis kunga spirta brūzī un kļuvis tālu pazīstams ar savu asprātību, veiklo izdomu un visādām izdarībām.

Uzklausījis resnos ksendzus, Adasis mazliet pārdomāja, tad sacīja:

— Kāpēc jums, kungi ksendzi, pašiem staigāt pa sētām un vākt naudu? Padzīvojiet kādu laiciņu pie manis, es to vākšanu jūsu vietā izdarīšu.

— Labi, — ksendzi piekrita. — Mums tā vēl labāk, jo pašiem mums grūti paiet.

Adasis atnesa degvīnu, sāka ksendzus cienāt.

Ksendzi iedzer, cildina saimnieku: sak, re, kāds labs cilvēks gadījies — nekā viņš dieva kalpiem nežēlo!

Sadzērušies par velti degvīnu, ksendzi nolikās gulēt un krāca tā, ka visa istaba skanēja.

Atstājis viņus guļam, saimnieks aizgāja pie saviem draugiem, brūža strādniekiem.

— Tā un tā, — viņš teica, — palīdziet, puiši, resnos ksendzus izārstēt.

— To mēs varam, — draugi atbildēja. — Mēs esam tādi dakteri, ka tikai turies!

Viņi devās līdzi Adasim, pārģērba piedzērušos un cieši aizmigušos

ksendzus darba drēbēs un vakarā pārnesa viņus uz kunga spirta brūzi.

No rīta ksendzi pamodās, skatās — kur tad šie nokļuvuši?

Paskatījās cits uz citu un vēl vairāk sāka brīnīties — sutanu[2] vietā viņiem mugurā skrandaini zemnieku svārki, kājās galīgi nodriskātas tupeles … Viss apģērbs gluži tāds kā muižas spirta brūža strādniekiem!

Taču ksendziem nebija laika ilgi gudrot: drīz viņiem pienāca klāt brūža uzraugs un uzbļāva:

— Cik ilgi jūs te zvilnēsiet? Marš, nest kartupeļus uz katliem!

Desmitnieks nodomāja, ka kungs pieņēmis jaunus strādniekus, bet šie te domā slaistīties, nevis darbu strādāt.

Ksendzi gan sāka ar desmitnieku strīdēties, bet tas negribēja nekā dzirdēt un tūdaļ sāka apstrādāt sliņķus ar pletni.

Ksendzi sāka vaimanāt:

— mēs neesam strādnieki, mēs esam ksendzi!

— ko! jūs vēl ņirgāsieties par mani!

Un desmitnieks atkal sāka pērt viņus ar pletni, šoreiz vēl niknāk.

Ksendzi gan grozījās un locījās, taču redz, ka nekas nelīdzēs.

— Mēs jau iesim strādāt, iesim! — viņi beidzot kliedza.

— Labāk jau tūliņ būtu tā teikuši! — desmitnieks aprima.

Bet tad nez ko vēl izdomājuši — šie esot ksendzi! Es jums uzksendzošu!

Ksendzi nodomāja: «Varbūt patiešām tas mums tikai pa sapņiem rādījās, ka esam bijuši ksendzi?»

Ksendzi sāka nest kartupeļus uz katliem. Strādnieki uzceļ katram plecos kartupeļu maisu, šie sten vien, bet nes un šķielē uz desmitnieka pletni. Līdz pusdienai pārnesa veselu kaudzi kartupeļu. Bija dūšīgi ksendzi!

Pēc pusdienas desmitnieks viņus norīkoja citā darbā — pie malkas zāģēšanas. Malka gadījās zaraina, ozola koka. Ksendzi zāģēja un saulē vien skatījās: vai tālu vēl līdz vakaram?

Beidzot sagaidīja gan vakaru un, pat vakariņas neēduši, nokrita zemē turpat pie siltajiem katliem un aizmiga kā nosisti.

No rīta pamodušies, kopā ar pārējiem strādniekiem apēda brokastīs dažus kartupeļus — un atkal pie zāģa: bailes, ka nenāk desmitnieks ar pletni!

Tā ksendzi diendienā strādāja spirta brūzī kopā ar visiem strādniekiem, kopā arī ēda, kopā gulēja.

Pagāja nedēļa, otra, ksendziem sāka tauki kristies, bet pēc mēneša visi trīs kļuva slaidi kā kurti. Paskatās cits citā un nevar vairs ne pazīt viens otru — gluži vājiņi! «Laikam velni mūs sagrābuši un par apgrēcības sodu iespundējuši elles spirta brūzī.»

Kādudien pēc darba Adasja draugi nolika ksendziem priekšā stopu degvīna un sāka cienāt. Ksendzi piedzērās un aizmiga bez atmiņas.

Tad strādnieki aizstiepa viņus uz Adasja sētu, ienesa istabā, noģērba tiem netīrās skrandas un nolika gulēt.

Otrā rītā ksendzi pamodās ļoti vēlu un trūkās augšā, bailēs drebēdami, ka nokavējuši darbu!… Sāk steigā meklēt drēbes. Pēkšņi ierauga, ka tiem blakus noliktas īstas ksendzu sutanas!

Ksendzi brīnījās un neticēja savām acīm.

Bet tai brīdī istabā ienāca saimnieks ar olu kulteni uz pannas. Kultenis tik gardi piesmaržoja istabu, ka pat degunā sāka kutēt.

— Celieties, celieties, kungi ksendzi, — saimnieks skubināja, laiks brokastot!

Ksendzi apģērbās un sēdās pie galda. Ēd un klusēdami skatās cits citā: sak, laikam jau atkal viss notiek pa sapņiem!

Paēduši sāka posties uz mājām.

Adasis sacīja:

— Pagaidiet, kungi, es taču jums vēl neesmu savācis naudu, ar ko uz dziedniecības ūdeņiem braukt…

— Nē, nē, — ksendzi noraidot māja ar rokām, — nav vajadzīgi mums nekādi ūdeņi, mēs jau esam izārstējušies.

Un aši vien metās pa durvīm laukā.

Izskrējuši pagalmā, ksendzi drāzās, ko kājas nesa, katrs uz savu baznīcu. Tik veicīgi aizskrēja, ka pat ar zirgu nepanāksi.

[1] **Ksendzi** — katoļu garīdznieki

[2] **Sutana** — katoļu garīdznieka tērps